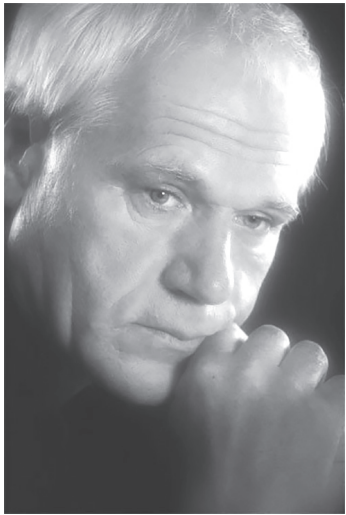

Чернігівська обласна літературно-мистецька газета

Виходить з листопада 2020 року

Чернігівщина. Україна. Світ

Струни слова і музики Редактор газети – її читачам

Знайомимося. Антоненко Петро Якович, народився 24 червня 1948 року в селі Авдіївка Куликівського району Чернігівщини. Закінчив у своєму селі восьмирічну школу, в сусідньому Ковчині, звідки родом мама, – середню. Батько Яків Гнатович, – учасник двох воєн, фінської і Другої світової, працював у селі на різних посадах, найбільше – шофером. Мама Оксана Василівна – сільський медик.

Трохи я попрацював у селі, два роки служив в армії, кілька років працював робітником на підприємствах Чернігова і Куликівки. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Більшу частину трудового життя – журналіст. 23 роки відпрацював у Куликівській райгазеті «Поліська правда». Наприкінці 1992 року в Чернігові спільно з товаришами по обласних організаціях Народного Руху і Товариства «Просвіта» створював знамениту свого часу обласну газету «Сіверщина», в якій 12 з половиною років був редактором. 8 років (2006 – 2014) працював у Києві, у всеукраїнській газеті «Слово Просвіти», центральному виданні Товариства. З лютого 2012 року видаю власну Чернігівську обласну загальноосвітню газету «Світ-інфо» (є у передплаті, сайт газети в Інтернеті <http://svit11.wordpress.com>).

Інколи ці роботи накладалися: ще працюючи в одній газеті, починав роботу в іншій. Але з 2014 року полишив останню «штатню» роботу, в Києві, бо вже мав зосередитися на своїй газеті «Світ-інфо».

І ось ще одна створена мною газета. Я її засновник, тобто отримав від держави Свідоцтво про державну реєстрацію газети, в законі це і є – засновник, тобто власник газети. І, за законом, засновник може автоматично бути видавцем, редактором газети.

Чому нова газета і саме літературно-мистецька? Якщо говорити загалом, не зайвою буде з'ява нових українських видань. Свого часу у «Сіверщині» ми мали ідею видання дочірніх газет від нашої основної, створення такого невеликого медіа-холдингу. Починання зробили, коли з початком 1998 року стали видавати дочірнє видання – обласну газету для дому, для сім'ї – «Біла хата». Спонукало й те, що на цей момент обласна влада, стурбована шаленою популярністю «Сіверщини», ростом її тиражу, похапцем почала «накручувати» тиражі своїх газет. Також почали з'являтися нові газети. І ми, щоб затримати у себе частину читачів, створили ту газету. На жаль, вона припинила існування ще весною 2014-го, бо зникла і її «прародителька» «Сіверщина». Останню на якийсь час відновили, але уже давно вона знову не виходить. Це окрема, невесела історія про те, як непросто видавати газети.

А на піку популярності «Сіверщини» ми, її видавці, подумували створити і ще ряд видань, крім «Білої хати», зокрема, й літературно-мистецьке. Найближче підійшли до створення молодіжної газети. Основою була постійна молодіжна сторінка «Сіверщини» – «Експресія», яка вихо-

дила щомісяця років зо два, на початку 2000-х. Її готувала наша молодіжна редакція, гурт веселих хлопців і дівчат, в основному студенти, дехто з яких нині – відомі журналісти. Ми навіть зробили два окремі випуски цієї газети «Експресія», додатку до «Сіверщини». Шкода, далі не пішло, підтримки ми не дочекалися. А для нашої основної газети наставали непрості часи: отой наступ преси місцевої влади, з'ява нових газет, стрімке поширення інтернету.

Переходимо в сьогодні. Нова газета «Струна» – перед вами. Потреба в таких виданнях є. Чернігівщина має багаті літературні, мистецькі традиції, славні імена довго перелічувати. У нас кілька театрів, у тому числі два академічні, філармонія, де чотири академічні колективи, велика мережа бібліотек, клубних закладів, обласні організації всеукраїнських творчих спілок. І при цьому літературно-мистецька тематика дуже бідна у місцевій пресі. Літературна тема просто майже відсутня, лише дві-три газети її ведуть. Серед них і моя газета «Світ-інфо»: у кожному номері за ці майже 9 років – проза і поезія письменників Чернігівщини, України, світу, розповіді про письменників, літературне життя, і про мистецтво так само.

Тепер для цього є і окрема газета «Струна». Поки що вона виходить на так часто, може, помісячно, але буде дуже насичена.

Звичайно, моя газета відбиватиме мої уподобання. Не буду довго на них зупинятися – Гольц, Леся Українка, Чехов, Бунін, Франко, Шевченко, Коцюбинський, Цвейг, Маркес, Чапек, О. Генрі, Мопассан, Екзюпері. Зупинятися на мистецтві, починаючи з генія польської і світової музики Шопена. Все це буде у новій газеті і не лише, звісно, мої уподобання. Друкуватимуться найбільш талановиті твори літераторів Чернігівщини, України, світу, обов'язково буде українська діаспора.

Маю коротко сказати і про свою причетність до цього. Видав три книги, перші дві у обласній «Просвіті»: «Бабине літо» (1994 р.) і «Свіча» (2001 р.). У першій проза, у другій дещо з попередньої книги, плюс перша публікація повісті «Вересень», а також трішки поезії. Третя книжка вийшла у 2017 році: «Стріла». За обласною програмою книговидання, де пройшла конкурсний відбір. Потім перемогла в номінації «Проза» в обласному конкурсі «Книга року-2017». Тут у першій частині – повне відтворення книжки «Свіча», в другій – інші твори і тексти бардівських пісень.

Отак плавно – до теми музики. Колись я трохи вчився у вокальній студії Чернігівського палацу хіміків. Потроху бренькаю на гітарі, піаніно, колись серйозно вчився на баяні. А десь з півтора десяти років тому у мене пішли бардівські пісні, а це ж треба самому писати і виконувати. Також написав музику на вірші чудових поетів: Ліна Костенко, білоруські поети Яугенія Яніщиц, Алесь Бєлі.

Все це я виконував на двох моїх творчих вечорах у жовтні і грудні минулого року, проведених Чернігівською міською центральною бібліотекою ім. М. Коцюбинського, за що моя щира вдячність. Повні записи вечорів зробив мій колега і товариш Сергій Кордик, котрий веде в Чернігові кілька цікавих сайтів, і якому теж дякую. Записи він поставив в Інтернет, охочі можуть знайти їх на Ютубі, по назві «Липневі акорди в тональності осені» чи моему прізвищу.

Тепер знайомтеся з новою газетою, читати тут є що.

Лауреати Чернігівської обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського

Це головна творча відзнака області. Заснована Чернігівським літературно-меморіальним музеєм-заповідником Михайла Коцюбинського. В останні роки премією, спільно з музеєм, опікується обласна влада – державна адміністрація і рада.

Цією престижною премією відзначені відомі письменники, художники, музиканти, актори, майстри народного мистецтва, науковці, творчі колективи Чернігівщини та загалом України. Ось повний список лауреатів премії.

1992 рік

Література: Станіслав Реп'ях – за активну пропаганду української літератури.

Театрально-музичне мистецтво: Колектив Чернігівського українського камерного театру; Володимир Банюк, артист – за постановку вистави «Душа моя болить» за мотивами творів М. Коцюбинського.

Народне декоративно-прикладне мистецтво, народознавство та фольклор: Надія Кондра – за пропаганду української народної пісні; Анатолій Шкурко – за цикл художніх робіт про Чернігів і Сіверський край.

Архітектура: Юрій Дмитрук – за проект нового приміщення Чернігівського літературно-меморіального музею М. Коцюбинського.

1993 рік

Література: Петро Куценко, поет, журналіст – за книги «За брамою вічності», «Пісні безсонного джмеля».

Народознавство: Юлій Коцюбинський – за висвітлення народознавчих аспектів у творчості М. Коцюбинського, а також її активну популяризацію.

Музичне мистецтво: Камерний хор Обласного відділення Всеукраїнської музичної спілки і керівник Любомир Боднарук – за пропаганду академічного хорового співу та створення високохудожніх концертних програм.

Театральне мистецтво: Світлана Дарнопих – за виконання головних ролей у виставах облмуздрамтеатру ім. Т. Шевченка за творами українських авторів.

Образотворче мистецтво: Андрій Мордовець – за цикл художніх робіт «Мальовничі Чернігівщина» та твори на історичну тематику.

1994 рік

Література: Юрій Мушкетик – за роман «Гетьманський скарб».

Народознавство: Микола Таратин – за вивчення і пропаганду творчості М. Коцюбинського.

Театральне мистецтво: Віра Тимченко – за постановку вистави «Закон», ряду дитячих вистав.

Музичне мистецтво: Музичний лекторій обласної філармонії у складі – заслужені артисти України Леонід Отрюх, Петро Омельченко, артисти Раїса Решетнюк, Наталія Ковтун, Юхим Лейн – за високопрофесійну літературно-музичну композицію «На крилах пісні».

Архітектура: Є. Пецца та Б. Семенко – за проект реконструкції та впорядкування території Чернігівського Валу, оформлення пам'ятника Т. Шевченку.

1995 рік

Література: Петро Зуб – за книгу оповідань і повістей для дітей і юнацтва «Початок дороги».

Образотворче мистецтво: Іван Пенський – за цикл графічних творів «Зелене намисто Полісся» та «Шведські мотиви».

Народознавство: Борис Дралкін – за збірники статей «До чистих джерел духовності» і «Чародій української пісні».

Архітектура: Авторський колектив ансамблю пам'ятника в Новгород-Сіверському, присвяченому 800-річчю літопису «Слова о полку Ігоревім» і 1000-літтю міста у складі: скульптор А. Куш, архітектори М. Барановський, В. Павленко, О. Барановський (організатор і науковий керівник М. Кунак) – за проект ансамблю пам'ятника.

1996 рік

Станіслав Маринчик, письменник, сценарист, кіноаматор – за кінофільми про відомих земляків: «Людина і дерево» (про майстра народної творчості А. Штепу), «Співець рідного краю», «Повторись у віках» (про художника і скульптора В. Швидченка), «До рідних джерел» (про письменника А. Дрофаня).

Олександр Олійник, поет, журналіст – за книги «Зарічка» і «Чорний птах».

Віктор Чикін, архітектор – за проект споруди онкологічного диспансеру в Чернігові.

Петро Антоненко, редактор газети «Сіверщина» – премія в галузі публіцистики за журналістську роботу останніх років.

1997 рік

Олександр Деко, письменник, краєзнавець – за твори, що увійшли до I тому «Вибраних творів», упорядкування календаря Чернігівського земляцтва на 1997 р.

Павло Сердюк, письменник, доцент Ніжинського педуніверситету – за плідну літературну працю, виховання творчої молоді.

Іван Корбач, письменник, журналіст, краєзнавець – за історичний роман-хроніку «Сотники» та краєзнавчі студії «Що за люди березинці?».

1998 рік

Микола Турківський, поет, художник – за народознавчий аспект у книгах останніх років.

Літературно-мистецька Чернігівщина

Чернігівський літературно-меморіальний музей-заповідник Михайла Коцюбинського
Вул. Коцюбинського, 3.
e-mail: kotsubinsky_museum@ukr.net. www.kotsubinsky.org.
Тел. (04622) 4-04-59, 4-10-03.
Працює: 9 – 17.30, сб, нд – 10 – 17.30, без вихідних.

Сосницький літературно-меморіальний музей Олександра Довженка
Смт. Сосниця, 2-й пров. Довженка, № 2. Тел. 04655-2-15-90, факс: 04655-2-01-47. E-mail: museum-dovzhenko@ukr.net. Skype: museum.dovzhenko.
Працює: 8.00 – 17.00, вихідний – вівторок.

Новгород-Сіверський музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім»
Н-Сіверський, вул. Пушкіна, 1. Тел. (04658) 2-11-49, 2-15-40, т/факс 2-17-10. E-mail slovo@cg.ukrtel.net.

Обласний історико-меморіальний музей-заповідник П. Куліша «Ганнина Пустинь»
Борзнянський район, с. Оленівка. Тел. (04653) 2-66-46.
Працює: 8.00 – 17.00 (літній час), 9.00 – 18.00 (зимовий час), вихідні – неділя, понеділок.

Пісківський історико-меморіальний музей Павла Тичини
Бобровицький район, с. Піски, вул. Тичини, 4. Тел. 096-775-41-98.
Працює: 9.00-17.00, неділя: 9.00 – 14.00, вихідний: понеділок.

Чернігівський обласний художній музей ім. Григорія Галагана

Вул. Музейна, 6. Тел. (0462) 67-67-15. e-mail: artmuseum.ch@gmail.com. www.halahan-art.com
https://www.facebook.com/halahan.art/
Працює: 10.00 – 18.00 (крім середи).

Музей сучасного мистецтва «Пласт-Арт»
Чернігів, вул. Музейна, 6. Тел. (0462) 610-328. Факс: (0462) 675-003. E-mail: plastartua@gmail.com.
Працює: 10.00 – 18.00, без вихідних.

Борзнянський художньо-меморіальний музей «Садиба народного художника України Олександра Сасенка»
Борзна, вул. Партизанська, 58. Тел. (04653) 2-14 – 01.
Працює: 08.00 – 17.00., вихідні: субота – неділя (при замовленні екскурсій у вихідні музей працює).

Березнянський історико-краєзнавчий музей імені Григорія Верьовки
Менський район, смт Березна, вул. Радянська, 4.
Тел. (04644) 2-51-37.
Працює: 9:00 – 18:00., вихідні: субота, неділя.

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка»

Іржавецька музей-садиба Левка Ревуцького
Ічнянський район, с. Іржавець, вул. Космічна, 28, моб.тел. 679654871.
Працює: 10.00 – 18.00, вихідні – понеділок, вівторок.

Меморіальний музей Марії Заньковецької
Ніжинський район, с. Заньки, вул. Заньковецької.
Працює: 9:00 – 17:00, вихідні: вівторок, середа.

Музей художника Миколи Ге Ічня, вул. Леніна, 27. Тел. (04633) 2-15-44, факс: (04633) 2-16-32. e-mail: kultura-ichna@rambler.ru.
Працює: 8:00 – 17:00, вихідний – понеділок.

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка»
Ічнянський район, с. Качанівка, вул. Глінки, 1. Замовлення екскурсій: (04633) 2-41-15, замовлення проживання в готелі: (04633) 2-41-25.
Працює: вівторок – п'ятниця, 8.00 – 17.00, субота – неділя та державні свята: 10.00 – 18.00. Санітарний день – понеділок.

Лауреати Чернігівської обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського

1 Сергій Дзюба, письменник, журналіст – за книги «Коліс я напишу останнього вірша» і «Сонце пахне снігом і яблуками».

1999 рік
Проза: Михайло Руденко – за книги оповідань «Ліки для двох», «Тільки ти...»

Поезія: Василь Буденний – за книги серії «Осяння».
Літературознавство: Григорій Самойленко, доктор філологічних наук, професор – за книги з історії літератури та культури Полісся.

2000 рік
Борислав Степанюк, поет.
Петро Руденко – професор Чернігівського державного інституту економіки і управління, поет.

Члени редколегії календаря Чернігівського земляцтва за 2000 р. «Чернігівщина – земля козацька»: голова ради товариства «Чернігівське земляцтво» Віктор Ткаченко, заступник голови ради товариства Микола Борщ, Іван Корбач, заслужений журналіст України Петро Медвідь, заслужений журналіст України Сергій Павленко, заслужений художник України Микола Стратілат, генерал-майор Василь Устименко.

2001 рік
Олека Ющенко, поет – за збірку «Гомери України» та інші літературні праці.

Олександр Астаф'єв, доктор філологічних наук, професор, письменник – за літературознавчу та видавничу діяльність останніх років.
Тетяна Дзюба, доцент Чернігівського педуніверситету – за книгу «Акомодація до часу» та поетичні й літературознавчі публікації в українських і закордонних виданнях.

2002 рік
Михайло Слабошпицький, виконавчий директор Ліги українських меценатів, письменник, літературознавець – за книгу «Українські меценати» і сприяння у виданні І тому листів до Михайла Коцюбинського.
Микола Адаменко, письменник – за книгу «Закон-тайга».
Анатолій Крупко – за збірку поезій «Біль і святість».

2003 рік
Проза: Петро Дідович – за повість «Буття зелене».
Поезія: Олена Шульга – за книгу віршів «Дивна птаха».
Народознавство: літературознавець Михайлина Коцюбинська – за редагування чотиритомника «Листів до Михайла Коцюбинського» та літературознавчі публікації останніх років.
Світлана Короненко, поетеса, літературознавець, журналістка – за цикл літературно-мистецьких передач в ефірі Українського радіо про класиків нашої літератури (зокрема, М. Коцюбинського) та сучасних письменників, чий життя і творчість пов'язані з Чернігівщиною.

2004 рік
Проза: Валентина Мастерова – за роман «Суча дочка».
Поезія: Володимир Сапон – за збірку «Замкова гора».
Народознавство: Леонід Карпильнянський – за книги «50 славетних прилучан», «Книга пам'яті» та редагування і видання історико-краєзнавчої газети «Скарбниця»;
Анатолій Макаров і Валерій Шевчук – за статті і переклади у книзі «Чернігівські Афіни» та цикл історичних розвідок про Чернігівщину;
Володимир Берсенев – за сприяння розвитку народознавства та популяризацію творчої спадщини М. Коцюбинського.
Мистецтво: Володимир Ємець – за цикл художніх полотен про Чернігівщину і цикл портретів видатних людей рідного краю.

2005 рік
Проза: Михайло Ткач – за книгу «Багряні громи».
Поезія: Кость Москалець – за збірки поезій «Пісня старого пілігрима» і «Нічні пастухи буття»; Ана-толій Шкуліпа – за книгу «Релігія кохання».
Журналістика: Іван Присяник – за книгу екологічних роздумів «Безкрилі береги».
Народознавство: Станіслав Мащенко – за книгу «Філософські обрії О. Довженка».

Заклади культури Чернігова

Назва	Адреса, сайт в Інтернеті	Телефон
Комунальні заклади обласної ради		
Обласний філармонічний центр фестивалів та концертних програм	проспект Миру, 15 http://nota.net.ua/	777-368
Обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка	проспект Миру, 23 http://teatr.cn.ua/	675-544
Обласний молодіжний театр	вул. Родимцева, 4 http://www.mtch.com.ua	778-948
Обласний театральний видовищний дитячий (ляльковий) театр ім. О. Довженка	просп. Перемоги, 135 http://www.teatr-kukol.org.ua/	777-927
Обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Короленка	просп. Миру, 41 http://libkor.com.ua/	77-45-63
Обласна бібліотека для юнацтва	вул. Шевченка, 63 http://obucn.org.ua/	3-50-51
Обласна бібліотека для дітей	вул. Рокоссовського, 22-а http://ostrovskogo.com.ua/	3-27-61
Обласний історичний музей ім. В. Тарновського	вул. Музейна, 4 http://www.choim.org/	67-66-50
Вищий навчальний заклад «Чернігівський музичний коледж ім. Л. Ревуцького»	вул. Шевченка, 6 http://revuch.org.ua/	698-095
Комунальні заклади міської ради:		
Музична школа № 1 ім. Стефана Вільконського	вул. Шевченка, 23 http://notacom.ucoz.net/	647-934
Музична школа № 2 ім. Євгена Богословського	вул. Мстиславська, 11 http://www.dmscn.cx.ua/	675-965
Міська школа мистецтв	вул. Захисників України, 7в https://www.facebook.com/Chernihivska.Miska.Shkola.Mystetstv/	3-80-64
Дитяча художня школа	вул. Гонча, 33 https://www.facebook.com/Чернігівська-Дитяча-Художня-Школа-1738563443026350/	647-815
Міська централізована бібліотечна система: - Центральна міська бібліотека ім. М. Коцюбинського; - міська бібліотека для дітей ім. О. Довженка.	вул. Кирпоноса, 22 http://www.bibl-kotsubynskogo.edukit.cn.ua/	775-156
Міський Палац культури ім. В'ячеслава Радченка.	вул. Івана Мазепи, 23 http://www.mpk.cn.ua/	936-946
Палац культури художньої творчості дітей, юнацтва та молоді	вул. Дмитра Самоквасова, 8 https://www.facebook.com/pages/category/Government-Organization/ККЗ-Палац-культури-художньої-творчості-дітей-юнацтва-та-молоді-1780809602199992/	667-250
Центральний парк культури та відпочинку	вул. Шевченка, 59 https://www.facebook.com/ParkChernihiv/	95-29-95
Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній»	вул. Преображенська, 1 https://oldchernihiv.com/	

Чернігівський культурно-мистецький центр «Інтермеццо»

14000, м. Чернігів, вул. Шевченка, 9, тел. (063) 236-18-03 http://intermezzo.org.ua. e-mail: kmc.intermezzo@gmail.com ICQ: 605-110-856

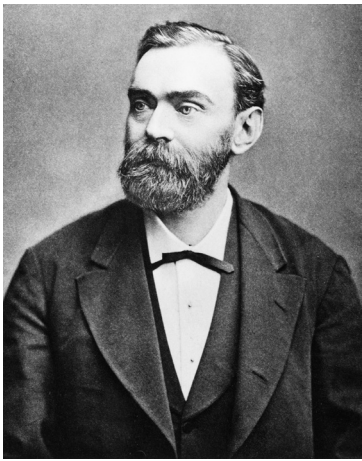
Послуги: в продажу книги, музика, мистецтво, сувеніри, канцтовари, а також туризм, екскурсії, проведення презентацій, прес-конференцій, творчі зустрічі, кава, зручності.

Чернігівська міська організація Суспільної служби України

Види послуг: соціальний патронаж, видавничу діяльність, сприяння вихованню дітей, відродженню духовних і національних традицій. Вул. Шевченка, 9. Тел. (063) 236-18-03.

Альфред Нобель та його премія

Альфред Нобель уславився як винахідник динаміту, також значно вдосконалив застосування пороху. Але на схилі літ якраз ці винаходи стали причиною глибокого розчарування й депресії Нобеля: він побачив, що все це стало використовуватися не так у мирній праці, як для знищення людей. Почуття моральної провини, розкаяння продиктували Нобелю доволі незвичне як на бізнесмена застосування для його величезного багатства: все Нобель вирішив віддати суспільству для розвитку науки, духовності, боротьби за мир.

За заповітом Нобеля було встановлено 5 премій: в галузі фізики, хімії, фізіології та медицини, літератури, премія миру. Перші 4 премії присуджує Шведська королівська академія в Стокгольмі, премію миру – Нобелівський комітет Норвегії. Поза межами заповіту вченого з ініціативи Шведського банку з 1969 року присуджується премія з економіки.

Кошти на премії йдуть з Нобелівського фонду, основу якого склала спадщина вченого. Фонд вкладає гроші в економіку, а з прибутків виділяє кошти на премії. Нині у фонду нагромадилася немала сума, понад півмільярда доларів, то ж в останні роки й розмір Нобелівської премії став досить вагомим: 1,3 – 1,4 мільйона доларів. Всі премії індивідуальні, окрім премії миру, яку можна присуджувати і особам, і організаціям. Посмертне нагородження виключено, лауреат повинен бути живим принаймні на момент оголошення імен переможців.

Лауреати оголошуються у жовтні. Нагородження ж проходить в один день, 10 грудня, в Стокгольмі, де премії вручає король Швеції, та в Осло, в присутності короля Норвегії.

Український слід Нобеліани

Нагородження Нобелівськими преміями йде з 1901 року. Серед більш як семиста лауреатів громадян України нема,

хоч є уродженці нашої землі. Такі вони, наслідки нашої багатотомкової бездержавності. Лауреати народжувалися та жили на українських землях, що входили до тих чи інших імперій, відзначалися преміями, будучи вже в еміграції, громадянами інших держав. Можливо, подальший пошук в біографіях сотень нобелістів відкрис і ще якийсь український слід, але на сьогодні ось хто з лауреатів є уродженцями нашої землі.

Першим треба назвати видатного вченого, медика Іллу Мечнікова, який народився у 1845 році в селі Іванівка Куп'янського повіту Харківщини.

Нобелівські лабіринти України

ни. Нобелівську премію з фізіології та медицини за 1908 рік йому присуджено за видатні дослідження в імунології. Останній період свого життя Мечников працював у Парижі, де й помер на 71-у році.

Ще одним лауреатом в цій же галузі став уродженець міста Прилуки на Чернігівщині, відомий мікробіолог Зельман Абрахам Ваксман (1888–1973). Премії удостоєний у 1952 році за відкриття стрептоміцину, який став успішно застосовувати у лікуванні туберкульозу, цієї біди XIX та й XX століття. Нагороджений як громадянин США, куди виїхав ще в 1911 році.

У місті Золочів на Львівщині народився (1937 р.) Роальд Гофман (Сафран), найбільший американський фахівець у галузі органічної та квантової хімії. Лауреат премії з хімії за 1981 рік.

Саймон Кузнець (1901–1985), уродженець Харкова, став лауреатом премії 1971 року з економіки як громадянин США. Георгій Шарпак (1924 р.) родом з Дубровиці на Рівненщині, лауреат премії з фізики за 1992 рік. Громадянин Франції, куди виїхав з родиною в 1932 році.

Є невеличкий український слід і в літературній нобеліані, щоправда, лауреат не є представником української літератури. Один з класиків єврейської літератури Шмуель Йосеф Агнон (1888–1970) родом з міста Бучач на Тернопільщині. В Палестину виїхав з групою місцевих євреїв ще у 1907 році. Автор багатьох романів і повістей, перший серед тих, хто писав на ідіш та івриті, удостоєний премії Нобеля (1966 р.)

Нобеліана наших сусідів

Перш ніж перейти до української літературної нобеліани, гляньмо на наших сусідів. Польща має 5 лауреатів Нобелівської премії з літератури. Це Генрік Сенкевич (1905), Вла-

дислав Реймонт (1924), Чеслав Мілош (1980), Вислава Шимборська (1996), Ольга Токарчук (2018).

П'ять лауреатів має Росія. Але майже всі ці нагородження мали якийсь політичний підтекст, три лауреати не були громадянами Росії (чи СРСР), один відмовився отримувати премію.

Першим в цьому списку видатний російський письменник Іван Бунін (1870–1953). Класик світового масштабу, в російській літературі його ім'я стоїть поруч з Толстим і Достоевським. Але Бунін, життєвий шлях якого, до речі, тісно

пов'язаний з Україною, був непримиримим ворогом радянської влади. У 1920 році емігрував до Франції, де й помер та похований. До кінця життя залишався опонентом комуністичного режиму, характеристику якому дав, зокрема, в книзі спогадів про громадянську війну «Окаянные дни», забороненій в СРСР. Відзначений Нобелівською премією 1933 року.

У 1958 році премії був удостоєний Борис Пастернак, видатний російський поет. Втім, за роман «Доктор Живаго», теж протягом десятиліть заборонений в СРСР і надрукований тут лише у 1988 році, в часи перебудови. В принципі, це не так художній, як політичний твір – про трагедію інтелігенції в жайхитях революції і громадянської війни. Комуністичний режим СРСР, попри декларовану десталінізацію, хрущовську «відлигу», настільки брутально «наїхав» на письменника за цей роман, що він був змушений відмовитися від Нобелівської премії, хоч офіційно так і вважається її лауреатом.

Нарешті у 1965 році премію отримав куди вже більш лояльний до влади Михайло Шолохов, до речі, українець по матері. Отримав цілком заслужено, за роман «Тихий Дон». Ця епопея, вважаю, є вершиною російської радянської літератури. І попри загравання влади з письменником, комуністичного трактування роману, насправді це досить реальне полотно тої величезної трагедії, яке потрапило, у які вкинула суспільство більшовицька революція.

Премія 1970 року Олександрів Солженіцину, при всьому визнанні його гігантської літературної, дослідницької праці, його ролі в розвінчанні тоталітарного режиму, звичайно ж, носить явно політичний характер. Схожим було й відзначення у 1987 році ще одного дисидента, петербурзького поета, а на той час уже політемігранта, мешканця США Йосипа Бродського.

І про сусідню Білорусь. У 2015 році премією була відзначена Світлана Алексієвич. Тільки два моменти. По-перше, вона, за суттю, представляє російську літературу, хоч і мешкає в Білорусі, а останнім часом і за кордоном. По-друге, її книги – це більше публіцистика, ніж художня література. Втім, був же відзначений 1953 році взагалі навіть не письменник, а політичний діяч, правда, видатний, – Уїнстон Черчіль, за свої мемуари. А у 2016 році відзначений американський співак Боб Ділан за свої пісні.

Українські спроби

Реальним претендентом на Нобелівську премію був Іван Франко. Його кандидатуру висунув у листопаді 1915 року (на премію наступного року) доктор філософії, професор з Відня Йозеф Застирець. На жаль, комітет отримав подання, коли коло претендентів було визначено, до того ж, у 1916 році Франко помер. Але є й ще одна обставина. На Франка, як і на Володимира Винниченка, якого теж пропонували в кандидати, з деяких українських кіл Нобелівському комітетові, замість слів підтримки, надійшли слова застороги: мовляв, творчість цих письменників «шкідлива, аморальна і антирелігійна». Що ж, і це наша історія.

Чи не найпотужнішим було висунення на премію Нобеля видатного українського письменника Івана Багряного. Його кандидатуру запропонували літературні кола української еміграції США у 1963 році. На премію було висунуто роман «Тигролови». На той момент роман уже вийшов у перекладі в Канаді, США, Німеччині, Голландії, що завжди важливо при номінації на премію. Цікаво, що в поданні на нагороду акцентувалося не лише на суспільно-політичній складовій роману, а й на моральній: «Твір Івана Багряного є твором лицарської хоробрости та високої моральності людини. Червоною ниткою в історії твору показана історія зворушливого кохання, що в літературі нашого 20-го століття зустрічається тільки в благословенних випадках.»

На підтримку подання українська діаспора Чикаго мобілізувала численні організації та відомих діячів світового українства, зокрема Українську Вільну Академію Наук у США, Австралійський відділ Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, Об'єднання українських письменників «Слово». У зверненні до Нобелівського комітету говорилося й про інші ви-

значні твори Багряного, зокрема роман «Сад Гетсиманський».

Але знову втрутилася неблаганна доля. 25 серпня 1963 року, тобто в розпал визначення номінантів на премію, Іван Багряний помер у шпиталі в Німеччині.

У 1980 році на премію було висунуто ще одного відомого українського письменника-емігранта Уласа Самчука, за його трилогію «Волинь». Його кандидатуру запропонував емігрантський журнал «Современник» з Торонто. Нагородження не відбулося.

На Нобелівську премію висували й двох класиків української радянської літератури – у 1966 році Павла Тичину і у 1970-у Миколу Бажана. Обидві кандидатури пропонував Омелян Прицак, відомий у світі український філолог, дійсний член Американської та ряду інших академій. Високий рівень творчості цих претендентів, звичайно, не викликає сумніву, так само, як і дуже непрості взаємини обох письменників з радянською владою. Бажан, який взагалі у певний період щодень чекав арешту й суду, надіслав листа Шведській академії з офіційною відмовою від номінації. Тичина цього не зробив, але дуже ймовірно, що, подібно до Пастернака, відмовився б від премії в разі її присудження.

У 1985 році Нобелівський лауреат Генріх Бьоль висунув на премію кандидатуру Василя Стуса, на той момент політ'язня комуністичного режиму. Знов таки на заваді номінації й можливо нагородження геніального поета стала смерть – Стус так і помер в ув'язненні у вересні того ж року.

І нарешті у 1989 році діаспора почала підготовку до висунення на премію Олеса Гончара за роман «Собор». Він і був у числі претендентів на 1991 рік. Вже настали часи перебудови, і можливо, автор крамольного й практично забороненого в СРСР роману був би відзначений премією і отримав її. Але комітет присудив премію того року маловідомій письменниці з ПАР. Очевидно, та мала більшу підтримку в літературному світі, ніж наш класик.

Ось на цій тезі й доводиться завершувати подорож нобеліаною. Річ у тім, що при всій часом досить значній дискусійності цього нагородження лауреатами таки стають достойні письменники. Але при одній умові: належній «розкрутці» того чи іншого письменника, підтримці його у світових літературних колах, а найперше – підтримці з боку власної держави, своєї літературної громадськості. Це все стосується України, при сумній ситуації з пропагандою наших творчих здобутків у світі. Нас там майже не знають! А зусилля держави, громадськості, наших творчих спілок задля того, щоб знали, на жаль, зовсім незначні.

Самвидав тоталітарного суспільства

Самвидав – способи неофіційного і тому непідцензурного виробництва і поширення літературних творів, релігійних і публіцистичних текстів у СРСР. Копії текстів виготовлялися автором або читачами без відома і дозволу офіційних органів влади, як правило, машинописним, фотографічним або рукописним способами, а до кінця епохи СРСР – також за допомогою ЕОМ, електронних обчислювальних машин. «Самвидавом» поширювалися також магнітофонні записи пісень В. Висоцького, О. Галича, Ю. Візбора, Б. Окуджави, О. Розенбаума, О. Вертинського, М. Ножкіна, Л. Утьосова, О. Новикова, Ю. Кіма, А. Северного, К. Беляєва, інструментального ансамблю «Брати Жемчужні», виконавців-емігрантів В. Токарева, М. Шуфутинського, Д. Верні, П. Лещенка; різних невідомих виконавців численних «блатних», «дворових» пісень, міського фольклору, пародій, куплетів, частівок і т. д. Подібне явище часто носило окрему назву – «магнітвидав».

Історія самвидаву

Хоча саме слово «самвидав» з'явилося лише в середині ХХ століття, від прадавніх часів заборонені твори передавалися один одному рукописним способом. У XVIII столітті саме так по Росії поширювалися сатири О. Сумарокова.

У першій половині XIX століття, коли Росія кишіла таємними товариствами, так поширювалися відозви майбутніх декабристів, а пізніше «народників». Наступного дня після смерті О. Пушкіна 28 січня (9 лютого) 1837 року весь Петербург (а за ним і Москва) читав ті, що ходили по руках, багато разів переписувані, рядки вірша М. Лермонтова «Смерть поета». У той час це називалося «ходінням у списках»: слово «список» означало рукописну копію. Так, «у списках» ходила комедія О. Грибоедова «Лихо з розуму», заборонена цензурою на довгий час. Лише через два роки після смерті автора постановка повного тексту комедії, без купюр, була дозволена 1831 року спочатку в Петербурзі, потім у Москві (поза столицями п'єсу офіційно заборонили до 6 липня 1863 р., перша публікація комедії без спотворень з'явилася в Москві тільки 1875 р.).

У другій половині XIX століття всю Росію заповнили папірці з їдкими поемами вологодського опального священика Василя Сиротіна (понад усе відомого як автора пісні «Улиця, улица, ты, брат, пьяна»). Також у рукописних «виданнях» ходили твори М. Некрасова, І. Баркова (внаслідок нібито їхньої непристойності), а заодно й дійсно паскудні тексти, приписувані Баркову, але такі, що не мали до нього жодного стосунку.

Виникнення термінів

Назва «самвидав» з'явилася в народі як природна пародія на назви радянських державних видавничих організацій на зразок «Держкомвидав», «Політвидав» і т. п. Ймовірно, першим близьким за змістом і формою слово «самсебяиздат» вжив поет Микола Глазков, котрий уже в 1940-і роки ставив це слово на виготовленій ним розфарбованій і палітурній машинописній збірці своїх віршів.

Також «самвидавом» у 1970 – 1980-их роках називалися саморобні «книжки», зібрані з копій сторінок журналів популярної літератури (які через малі накладки не потрапляли на прилавки), наприклад: «В августе 44-го» В. Богомолова, «Царь-рыба» В. Астаф'єва, «Белая гвардия» М. Булгакова, романи Джеймса Чейза «Сильніші за гроші», «Свідків не буде», «Пастка» та ін.

У вигляді «самвидаву» був відомий також знаменитий пригодницький роман Роберта Штілмарка «Наследник из Калькутты» (двостороння ксерокопія з єдиного видання 1958 року). Цей «самвидав» міг переслідуватися не за зміст, а за «розкрадання соціалістичної власності», тобто паперу, ресурсу копіювання (всі були тільки в держвласності), матеріалу палітурки (був відсутній у вільному продажу).

Згідно з Олександром Даніелем, самвидав – це специфічний спосіб побутування суспільно значимих непідцензурних текстів, коли тиражування відбувається самими читачами поза авторським контролем.

Володимир Буковський в автобіографічному романі «И возвращается ветер» дав таке визначення «самвидаву»: «Самвидав: сам вигадую, сам редакую, сам цензуюрю, сам видаю, сам поширюю, сам і відсиджую за нього».

У вигляді самвидавських копій («списків») уперше отримали ходіння:

- тексти пісень В. Висоцького і приписуваних йому, повість В. Висоцького «Дельфины і психи», незакінчений «Роман о девочках» В. Висоцького;
- машинописна стаття Яна Майзельса «Мы» (про прихильників В. Висоцького); праці, книги й матеріали про йогу – наприклад, Рамачаракка, «Хатха-йога» (ксерокопія машинопису);
- багато знаменитих прозових творів, зокрема: «Доктор Живаго» Бориса Пастернака, «Архипелаг ГУЛАГ», «Раковый корпус», «В круге первом» Олександра Солженіцина;
- «Зияющие высоты», «Светлое будущее», «Жёлтый

дом» Олександра Зінов'єва; «Жизнь и необычайные приключения солдата Ивана Чонкина» Володимира Войновича, «Опустевший дом» Лідії Чуковської;

- вірші Бродського, Мандельштама, Галича;
- книги авторів, які формально не були заборонені (чи заборона формально була скасована), але видавалися украй мало і не могли потрапити до багатьох читачів, наприклад:
 - вірші і проза Марини Цветаєвої, Андрія Белого, Саші Чорного, Анни Ахматової, Варлама Шаламова, Данила Хармса; деякі твори братів Стругацьких; «Мастер і Маргарита» Михайла Булгакова й інші книги автора; фантастика – «Наследие звёзд» Клиффорда Саймака; детективи – «Тварь» Міккі Спіллейна (у 2-х томах).

Слово «тамвидав» часто траплялося поряд зі словом «самвидав», іноді як протиставлення. «Тамвидавом» називалися заборонені книги і журнали, видані «там», тобто за кордоном. Приміром, 4 збірки текстів «Песни российских бардов» (Paris: YMCA - Press, 1977 – 1978); видання в 2-х томах «В. Высоцкий. Песни и стихи» (Нью-Йорк: Видавництво «Литературное зарубежье», 1981 – 1983).

Ці книги також копіювалися або перезнімалися і незаконно поширювалися.

У 1970-их роках самвидав був так поширений, що про нього навіть вигадали анекдот: «Бабуся для онука передруковує на машинці «Війну і мир» – онук нічого, окрім самвидаву, не читає».

Євген Попов намагався, разом із «сам-» і «тамвидавом», говорити про «тутвидав» – неофіційно і нелегально опублікував у СРСР альманах «Метрополь».

Періодичні самвидавські видання і репресії

Розповсюджувачів самвидаву переслідували через прокуратуру і КДБ. Антологія переслідувань (як і інших репресій) називалася «Хроника текущих событий» і теж поширювалася в самвидаві. Поширення інформації про репресії переслідувалося особливо жорстоко і теж потрапляло до «хроніки».

Переслідування самвидаву суперечило міжнародним угодам, підписаним Радянським Союзом у Хельсінкі. Були організовані групи сприяння виконанню Хельсінських угод у СРСР. Документи груп виходили як у «сам-», так і в «тамвидаві». Виготовлення і поширення цих документів переслідувалося владою; учасників груп виганяли з роботи, заарештовували і відправляли на примусове лікування (каральна психіатрія).

Незважаючи на репресії, потік самвидаву поширювався. Голова КДБ Ю. Андропов 1970 року в секретному повідомленні ЦК КПРС зазначав: «За период с 1965 года появилось свыше

400 различных исследований и статей по экономическим, политическим и философским вопросам, в которых с разных сторон критикуется исторический опыт социалистического строительства в Советском Союзе, ревизуется внешняя и внутренняя политика КПСС, выдвигаются различные программы оппозиционной деятельности».

Не лише дисиденти

Виникнення радянського самвидаву післясталинської епохи було значною мірою пов'язане з художньою літературою, забороненою в СРСР не з політичних, а з естетичних або світоглядних причин. Так, Ліліана Лунгіна згадує: «Поскольку книги величайших русских поэтов двадцатого столетия не переиздавались и их имена были вычеркнуты из истории культуры, Леонид Ефимович Пинский взял на себя инициативу разыскать старые книжки или заграничные факсимильные переиздания, чтобы сделать копии. Стихи Цветаевой, Мандельштама, Гумилёва, Ходасевича перепечатывали на машинке в четырёх экземплярах, а то и переписывали от руки, переплетали в маленькие брошюры и их передавали друг другу. Многие из наших друзей последовали этому примеру».

Надалі разом із відверто дисидентськими працями в самвидаві поширювалися і політично нешкідливі твори, але такі, що з тих чи інших причин не увійшли до офіційної «обойми», наприклад переклади книг Туві Янсон і Джона Толкієна.

У самвидаві поширювалися також кулінарні рецепти й рецепти алкогольних коктейлів і самогоніваріння. Копіювалися топографічні карти, порнографічні матеріали, модельні лекала і викрійки із західних журналів (наприклад, «Плейбой», «Бурда-моден») та інших.

Були досить відомі також самвидавські матеріали і праці (наприклад, В. Г. Ажажі, Фелікса Зігеля) на засекречену тоді в СРСР тему НЛО й уфології.

Особлива тема – рок-самвидав: журнали «Рокси», «Ухо», «Зеркало» й інші, що розповідали про вітчизняну й зарубіжну рок-музику. Журнали виготовлялися на друкарській машинці.

Існував дрібний комерційний самвидав із продажу (особливо в потягах, на ринках) рецептів, викрійок, а також календариків – наприклад, із фотопортретами В. Висоцького, Й. Сталіна, Брюса Лі, із зображенням еротики, тварин.

Спочатку самвидав виник як дешева і доступна альтернатива масового друку і поширювався в рукописному варіанті й у вигляді машинописних копій. Для прискорення процесу розмноження використовувалися копіювальний папір. При написанні вручну (кульковою ручкою) на газетному папері виразно виходили три копії, при використанні друкарської машинки – п'ять. На цигарковому папері копій виходило більше, але, зважаючи

на його напівпрозорість, можна було використати тільки один бік аркуша.

У 1970-их роках для розмноження самвидаву працівники великих радянських інститутів стали використовувати принтери – це були перші алфавітно-цифрові друкувальні пристрої великих обчислювальних машин. У тих же інститутах стало використовуватися ксерокопіювання. Одним із заходів боротьби з подібним явищем з боку влади був суворий облік і контроль використання спецтехніки з боку так званого «Першого відділу».

Ілюстрації перед розмноженням фотографувалися, друкувалися на фотопапері як звичайні фотографії і вклеювалися вручну в готове видання. Іноді фотографувалося (на стандартну 35-мм плівку) все видання цілком. Негативи використовувалися для передачі матеріалів за кордон і для розмноження.

Методом самвидаву поширювалися не лише літературні твори, публіцистика і зображення, а й музика. Аудіотвори або нарізалися голкою саморобного фонографа на старих рентгенівських знімках («на кістках» – 1950 – 1960-ті роки), або записувалися на магніфон і згодом копіювалися один в одного.

Перебудова і звільнення слова

Наприкінці 1980-их років гоніння на самвидав практично припинилися, машинописна і рукописна його форми відійшли в минуле, а основним інструментом розмноження став алфавітно-цифровий друкувальний пристрій і матричний принтер. Тоді ж до самвидаву прийшла комерція: роздруковані на принтері «Штирлиц» П. Асса і Н. Бегемотова, а також підбірки політичних анекдотів поширювалися поштою післяплатаю, копіювалися на дисках.

Від початку 1990-их років для виготовлення першої копії видання використовували лазерний принтер, а потім розмножували на ксероксі або на ризографі. У зв'язку із загальнодоступністю оргтехніки і витратних матеріалів на лазерному принтері міг бути роздрукований і увесь наклад видання. Одним із перших зразків радянського самвидаву була знаменита доповідь М. Хрущова «О культе личности Сталина». Доповідь ця була закритою, в офіційній радянській пресі в повному обсязі її опублікували тільки після початку перебудови, проте по країні ходила досить велика кількість машинописних копій.

Микита Сергійович Хрущов, можна сказати, «спровокував» появу самвидаву, і з його відома в СРСР почалися гоніння на самвидавців. Проте 1964 року Хрущова змістили й відправили в заслання на дачу, практично ізолювавши від зовнішнього світу. І ось він сам був вимушений стати самвидавцем: писав мемуари, прекрасно розуміючи, що в СРСР вони не будуть надруковані, тому цілеспрямовано готував їх до видання на Заході.

Що стояло за створенням Спілки письменників України

16 червня 1934 року в Києві на I Всеукраїнському з'їзді радянських письменників постала Спілка радянських письменників України – підлегла складова частина Спілки письменників СРСР, організованої того самого року.

Передувала цій події постановва ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 р. «Про перебудову літературно-художніх організацій». Згідно з постановою були ліквідовані всі літературні організації, які ще існували на той час (в Україні, зокрема, – ВУСПП, «Плуг», «Молодняк», «Західна Україна» тощо), і створений підготовчий комітет для організації єдиної Спілки письменників СРСР та відповідні республіканські комітети.

Статут СП СРСР дублював статут ВКП(б) і зобов'язував письменників «брати активну участь у соціалістичному будівництві» та свою творчість підпорядковувати політиці Компартії. Єдиним дозволим у літературі СРСР творчим методом став «соціалістичний реалізм», що базувався на засадах «партійності та народності».

Свою чергою статут Спілки радянських письменників України цілковито відтворював статут СП СРСР.

Чисельність СРПУ на час її створення становила 120 членів Спілки й 73 кандидати.

Оргкомітет з підготовки з'їзду очолив Іван Кулик*. До складу комітету увійшли І. Микитенко, О. Корнійчук, А. Головка, І. Ле, М. Бажан, П. Тичина та інші.

Делегатів добирали винятково «ідейно зрілих», до того ж за визначеною «згори» квотою. Ні «МАРСівців», ні панфутуристів, ні «неокласиків**» до участі не допустили як ідейно чужих.

Головою СРПУ обрали І. Кулика. А вже у квітні 1935 р. Спілку очолив Антон Сенченко***, аспірант Інституту червоної професури.

Щойно створена Спілка радянських письменників зосередилася на боротьбі з інакдумцями й стала знаряддям, за висловом І. Дзюби, «для наведення аракеєвського порядку в літературі». Упродовж 1930-х років було знищено три чверті українських письменників. Вижили або одписці на честь Сталіна і партії, або люди, близькі до керівництва, або ті, хто врятувався не

інакше як з Волі Господньої. Серед небагатьох, кому пощастило дивом уникнути смерті від кулі ката чи нестерпних концтабірних страждань, – М. Рильський, В. Сосюра, О. Довженко...

*Іван Юліанович (Ізраїль Юдевич) Кулик – компартійний діяч, член першого більшовицького уряду (нарком закордонних справ), разом з В. Примаковим створював «червоне козацтво». У червні 1934 р. – квітні 1935 рр. очолював Спілку радянських письменників України. У 1935 р. водночас керував Держполітвидавом України, був головним редактором «Літературної газети» й журналу «Радянська література». 27 липня 1937 р. І. Кулик – на той час член ЦК ВКП(б) і ЦВК УРСР, директор Партвидаву ЦК ВКП(б) – був заарештований. На допитах «зізнався» у причетності до «української націоналістичної контрреволюційної організації» та роботі на англійську розвідку, назвав прізвища «співучасників» серед письменників. 10 жовтня 1937 р. його розстріляли.

**Літературне об'єднання МАРС (Майстерня Революційного Слова) було створене 1924 р. у Києві під назвою «Ланка» та перейменоване 1926 р. До нього вхо-

дили Б. Антоненко-Давидович, Іван Багряний, Григорій Косинка, Валер'ян Підмогильний, Тодось Осьмачка, Євген Плужник, Дмитро Фальківський, Борис Тенета, Дмитро Тась, Марія Галич та інші літератори. Об'єднання відкидало політичне пристосування та підпорядкованість творчого процесу партійним вказівкам. 1928 р. змушене було припинити своє існування. Від 1934 р. усі учасники МАРСа, за винятком М. Галич, були репресовані, а їхні твори заборонені.

Панфутуризм – літературне угруповання футуристів в Україні після Жовтневого перевороту 1917 року, що було ідейно пов'язане із загальним футуристичним напрямком у Західній Європі, але мало свої особливості. 1925 р. значна частина панфутуристів увійшла до інших літературних організацій, але основне ядро – Михайль Семенко, Гео Шкурупій, Олекса Влизько та інші – існувало до 1930-х років, об'єднавши навколо журналу «Нова генерація». Переважна більшість панфутуристів була репресована.

Неокласики – група українських літераторів-модерністів, до яких належали Микола Зеров, Павло Филипович, Михай-

ло Драй-Хмара, Юрій Клен, Максим Рильський та інші. Неокласики позиціонували себе як естетів і відмежовувалися від «пролетарської культури». Більшість неокласиків були розстріляні або загинули на Соловках і Колими.

***Антон Григорович Сенченко – голова Спілки радянських письменників України у 1935 – 1936 рр. Як зазначалося в постанові секретаріату ЦК КП(б)У від 27 лютого 1936 р., Сенченко «всупереч існуючим вказівкам КП(б)У без будь-якої політичної доцільності та потреби, характеризує творчість П.Г. Тичини, відзначив минулі коливання та сумніви поета». У результаті А. Сенченка усунули з посади керівника СРПУ й редактора журналу «Радянська література». 1937 р. заарештували й розстріляли.

* * *

На історії СРПУ-СПУ та доля письменників відбилася боротьба радянської влади проти всього українського й самої України. Ця історія й долі – одна з трагічних сторінок винищення українців як волюбленої нації, що прагне мати власну незалежну державу.

Олена БОНДАРЕНКО

«ТАЄМНИЦІ ПИСЬМЕННИЦЬКИХ ШУХЛЯД: ДЕТЕКТИВНА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Це – художньо-документальна книжка Станіслава Цалика й Пилипа Селігея, що вийшла 2010 року в серії «Невідома Україна» (видавництво – «Наш час»; 2-ге вид. – 2011 р.). Містить розвідки про життя українських літературних класиків ХХ століття – мешканців будинку письменників Роліт у Києві.

Протягом багатьох років С. Цалик і П. Селігей брали інтерв'ю в багаторічних мешканців Роліту та інших людей, які особисто знали героїв книжки, були учасниками або свідками описуваних подій. Загалом автори опитали майже 100 осіб. До відомостей, зібраних у такий спосіб, були додані архівні знахідки. У результаті в обіг запроваджено чимало маловідомих, а часом зовсім невідомих фактів і документів, що додають несподівані штрихи до портретів відомих письменників.

Розділи книги:

1. Що таке Роліт і чому саме там писали шедеври?
2. Про що змовчали біографи Миколи Бажана.
3. «Заслуживають уваження матеріали, компрометируючі Рильського».
4. Новорічні містерії Івана Кочерги.
5. Як Павло Тичина випередив Джорджа Орвелла, і що з того вийшло.
6. Олександр Корнійчук: таємниці червоного Шекспіра.
7. Київська глорія Уласа Самчука.

8. Куля в Максима Рильського.
9. Юрій Яновський: биття й буття на літературному вулкані.

10. І сміх, і сльози, і любов Остапа Вишні.

11. «Кундзіча можна знищити безперешкодно...».

12. Собор із «Собору», або Подорож Олеся Гончара до Мадонни.

Уривки з книги.

«Бажан відчував, що й за ним ось-ось мають прийти. Зібрав речі про всяк випадок і... понад рік щодня (!) спав у штанях, бо не хотів виглядати нещасним перед своїми екзакуторами – стояти в спідній білизні й безпомічно намацувати в темряві окуляри (він з дитинства не любив окуляри). Наприкінці літа 1938-го Бажан упевнився, що інтуїція не зраджує його – він і справді стояв лише за крок до смерті».

«Михайла Булгакова вважають піонером «дияволяди» в радянській літературі. Йдеться насправді про роман «Майстер і Маргарита» (лишився незавершеним через смерть автора в 1940 р., перша покалічена цензурою публікація – журнал «Москва», 1966 – 1967 рр., перше в СРСР повне видання – видавництво «Художественная література», 1973 р.). Насправді ж пальма першості належить Іванові Кочерзі: глядачі спектаклю за його п'єсою «Майстри часу» ще в 1934 р. стали «свідками» відвідин сатаною СРСР».

«Як нещодавно виявилось, «Партія веде» насправді є... своєрідним римейком твору 13-річної давнини і протилежного спрямування. Ще в травні 1920-го на Софійському майдані Павло Гри-

горович палко вітав українсько-польське військо, яке витурило з Києва більшовиків. Переповідають, що ту промову він завершив так: «А червону гиду/будем, будем бити!»

«Обидва мали невдалий досвід подружнього життя. У Вишні фактично розпався шлюб з Оленою Смирновою, дочкою хатньої господині, в якій він квартирував, а у Варвари – з режисером Михайлом Тінським. Дізнавшись, що чоловік закрутив роман з артисткою Наталею Ужвій, Варвара забрала 8-місячну доньку Машу й пішла від зрадника».

«Юнка стояла біля навчального корпусу серед дівчат. Гончар побачив її з вікна університетської бібліотеки. Підійшов до гурту, викликав привабливу незнайомку, назвався. «Далі, – посміхався пані Валентина, – нічого не пам'ятаю». Про те, яке враження тоді справив на неї цей рішучий старшкурник, відповіла нам коротко: «Вбив наповал!»

Книжка налічує близько 150 ілюстрацій: портрети, сімейні знімки, зображення документів, шаржі, карикатури. Майже третина ілюстрацій (з родинних і державних архівів) друкуються вперше.

Судячи з рецензій та обговорень книжки на форумах, найбільш цікавість викликали такі епізоди.

Далеким пращуром П. Тичини був полковий старшина Гнат Тичина – один із найближчих соратників гетьмана П. Полуботка. Сам поет писав, що його прізвище фігурувало в переліку спадкоємців гетьмана, який 1907 р. опублікував професор О. Рубець. Якби уря-

ду СРСР вдалося домовитися з британськими властями про видачу золота П. Полуботка (а такі спроби робилися й неодноразово), то П. Тичина цілком міг би виступити в ролі особи, в чій руки формально належало передати спадщину. Відомо, що 1935 р. він відвідував Лондон. Для радянської влади поет став незамінним. Через це його прізвище ніколи не фігурувало в протоколах допитів письменників, ув'язнених НКВС, і репресії йому не загрожували.

* * *

У працях з історії спецслужб згадується лист М. Рильському від імені «Проводу ОУН на східних землях», автори якого називають поета «справжнім зразком українського запроданства» й погрожують смертною карою, якщо той не припинить співпраці з комуністами. Встановлено, що «Провід ОУН на східних землях» існував виключно на папері, а листа насправді склали працівники МДБ. С. Цалик і П. Селігей обґрунтовують версію, як і для чого чекісти готували вбивство М. Рильського. Як і в випадку з убивством Я. Галана, куратором цих заходів була та сама людина – полковник держбезпеки С. Карін-Даниленко.

* * *

Автори наводять свідчення сучасників О. Корнійчука й власні міркування на користь того, що задум, сюжет і перший варіант відомої п'єси «Загибель ескадри» (1934) насправді належать не йому. Молодий драматург долучився до роботи вже на завершальному етапі, коли кінорежисер А. Кордюм попросив його до-

робити сценарій для фільму «Загибель ескадри». П'єсу, створену на основі цього сценарію, О. Корнійчук таємно подав як власну на Всесоюзний конкурс драматургів. Там вона посіла друге місце, принісши О. Корнійчукові гучну славу. Згодом п'єсу допоміг удосконалити російський письменник О. Толстой.

* * *

Від 1948 р. й до кінця життя Остап Вишня вів щоденник, який і досі повністю не надруковано. Поряд із описом прикметних літературних подій він не раз елейно славословить Сталіна й Компартію. Складається враження, буцімто з ГУЛАГу письменник повернувся твердокам'яним сталіністом. Утім, за досвідом арешту 1933 р. Остап Вишня напевно знав, що слідчі серед іншого уважно вивчають особисті папери заарештованого. Як припускають С. Цалик і П. Селігей, співаючи осанну кремлівському диктаторові, видатний гуморист у такий хитромудрий спосіб намагався забезпечити собі своєрідне «ідеологічне алібі» на випадок можливого другого арешту.

Книжка отримала високу оцінку рецензентів і читачів.

«Здавалося, що може бути невідомим із життя справжніх класиків української літератури? Їхні твори десятиліттями вивчаються у школах, про їхній творчий і життєвий шлях написано сотні книжок та стоси дисертацій, створено документальні та ігрові фільми. Проте ми пересвідчилися, що справжня, без купюр історія української літератури – це захоплюючий детектив».

Ліна Костенко: лицар української поезії

Ліна Василівна Костенко народилася 19 березня 1930 року в містечку Ржищів на Київщині, в родині вчителів. Батько Василь Костенко викладав у школі майже всі предмети, самородок-поліглот, знав 12 мов. У 1936 році засуджений на 10 років концтаборів, бо нітрохи не приховував свого несприйняття комуністичного режиму. Відтак Ліна на наступні роки й десятиліття жила з тавром доньки «ворога народу».

Після арешту батька мати з дочкою переїхали до бабусі у Київ, на Труханів острів.

По закінченні середньої школи № 123 на Куренівці Ліна навчалася в Київському педагогічному інституті, а згодом, чотири роки, у Московському літературному інституті імені О. М. Горького, який закінчила в 1956 році.

Була однією з перших і найпримітніших у плеяді молодих українських поетів, що виступили на межі 1950–1960-х років. Збірки її віршів «Проміння землі» (1957) та «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961) засвідчили творчу зрілість поетеси.

Період так званих «шістдесятників» створив новітні стилі в українській літературі, змусив творити щось нове, авангардне, але максимально критичне щодо тодішнього режиму.

На початку 1960-х Ліна Костенко брала участь у роботі знаменитого київського Клубу творчої молоді. Починаючи з 1961, її піддавали критиці за «аполітичність», був знятий із плану зйомок фільм за сценарієм Л. Костенко «Дорогою вітрів».

8 квітня 1963 р. на ідеологічній нараді в ЦК Компартії України було розкритиковано твори молодих поетів М. Вінграновського, І. Драча, Л. Костенко. Це був сигнал до погрому покоління шістдесятників.

1963 – зняли з друку книжку віршів Л. Костенко «Зоряний інтеграл», книжку «Княжа гора» зняли вже з верстки.

У ці роки вірші Л. Костенко публікували журнали в Чехословаччині, газети в Польщі, і лише зрідка в Україні. Її вірші ходили в «самвидаві».

1965 – Л. Костенко підписала лист-протест проти арештів української інтелігенції. Була присутня на суді над М. Осадчим і М. Зваричевською у Львові. Під час суду над братами Горинями кинула їм квіти.

Травень 1966 – у Спілці письменників України, де таврували «націоналістичних відщепенців», частина молоді влаштувала овацію Л. Костенко, яка відстоювала свої позиції, захищала І. Світличного, О. Заливачу, М. Косіва і Б. Гориня.

1968 – написала листи на захист В. Чорновола у відповідь на наклеп на нього в газеті «Літературна Україна». Після цього ім'я Л. Костенко в радянській пресі довгі роки не згадувалося. Вона працювала «в шухляду». 1973 – потрапила до «чорних списків» ЦК КПУ.

Лише 1977 року вийшла збірка віршів «Над берегами вічної ріки», а 1979-го – історичний роман у віршах «Маруся Чурай», що пролежав без руху 6 років.

За нього поетеса 1987 року була удостоєна Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Перу Л. Костенко також належать збірки поезій «Неповторність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987).

Поема «Берестечко» з ілюстраціями Георгія Якутовича вийшла у видавництві «Либідь» 2010 року, також вийшла збірка «Гіацинтове сонце».

2010 року вийшов перший прозовий роман Л. Костенко «Записки українського самашедшого». Роман викликав великий ажіотаж.

У лютому 2011 року вийшла поетична збірка Ліни Костенко «Річка Геракліта», куди ввійшли раніше написані вірші та 50 нових поезій, а у 2012 році у видавництві «А-ба-ба-га-ла-ма-га» вийшла поетична збірка «Триста поезій. Вибране».

Першим чоловіком Ліни Костенко, і це було палке студентське кохання, став поляк Єжи Ян Пахльовський, майбутній письменник, а тоді також студент Літінституту. Молоді люди кілька років не могли одружитися, поки діяв дикунський радянський закон про заборону шлюбів з іноземцями. І змоги побратися лише у 1954 році, після скасування закону. 18 вересня 1956 року в Києві у подружжя народилася донька Оксана Єжи Янівна Пахльовська. Нині вона живе в Італії, завідує кафедрою україністики у Римському університеті, відомий культуролог, письменниця, професор, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка.

А родинне життя батьків не склалося. Після закінчення навчання Єжи мусив повернутися в Польщу. Ліна не змогла полишити батьківщину.

Другим чоловіком Ліни Костенко став Василь Васильович Цвіркунов. Вони познайомилися у 1963 році. Їй – 33, йому – 46. Він – учасник війни. На посаді директора Київської кіностудії ім. Довженка багато зробив для розвитку українського національного кіно, створення багатьох відомих фільмів. Це не сподобалося владі, і талановитий організатор був звільнений з посади. У подружжя 28 травня 1969 року народився син, теж Василь Цвіркунов, нині кандидат технічних наук, програміст, живе з родиною у США.

Ліна Костенко, окрім відзначення найвищою творчою нагородою України – Шевченківською премією, також лауреатка Премії Антоновичів (1989). Почесний професор Києво-Могилянської академії, почесний доктор Львівського та Чернівецького університетів.

* * *

Вечірнє сонце, дякую за день.
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.

За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
за те, що вчора встигло одзвеніти.

За небо в небі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
котрі нічим не осквернили душу.

За те, що завтра жде своїх натхнень.
Що десь у світі кров ще не пролито.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.

* * *

Ми виїхали в ніч. І це було шаленство.
Збиралось на грозу. Ми виїхали в ніч.
Притихлі явори стояли безшелесно.
І зблиснула гроза — як вихопила ніж!

Осліплені на мить, ми врізалися в п'ятьму.
Машину повело, і ми згубили шлях.
Усі мої ліси, удень такі приватні,
Схрестились вночі із небом на шаблях.

Я думала в ту мить: привіт моєї гордині.
Ми виїхали в ніч. Дороги не видать.
Було моє життя — як ночі горобині.
Нічого у житті не вміла переждать.

О, як мені жилось і як мені страждалось!
І як мені навки взнаки воно далось!
А що таке життя? Чи те, що переждалось?
Чи все-таки життя — це те, що відбулось?

* * *

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.

Хтось ними плакав, мучивсь, болів,
із них почав і ними ж і завершив.
Людей мільярди і мільярди слів,
а ти їх маєш вимовити вперше!

Все повторялось: і краса, й потворність.
Усе було: асфальти й спориші.
Поезія – це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі

* * *

Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка рожева й синя хуртовина!
Але чому я думаю про Вас?
Я Вас давно забути вже повинна.

Це так природно — відстані і час.
Я вже забула. Не моя провина, —
то музика нагадує про Вас,
то раптом ця осіння хуртовина.

Це так природно — музика і час,
і Ваша скрізь присутність невловима.
Двори стоять у хуртовині айстр.
Яка сумна й красива хуртовина!

* * *

Не треба класти руку на плече.
Цей рух доречний, може, тільки в танці.
Довіра — звір полоханий, втече.
Він любить тиху паморозь дистанцій.

Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.
Він дивний звір, він любить навіть муку.
Він любить навіть відстань і розлуку.
Але не любить на плечі руки.

* * *

Очима ти сказав мені: люблю.
Душа складала свій тяжкий екзамен.
Мов тихий дзвін гірського кришталю,
несказане лишилось несказаним.

Життя ішло, минуло той перон.
гукала тиша рупором вокзальним.
Багато слів написано пером.
Несказане лишилось несказаним.

Світали ночі, вечорили дні.
Не раз хитнула доля терезами.
Слова як сонце сходили в мені.
Несказане лишилось несказаним.

* * *

Хай буде легко. Дотиком пера.
Хай буде вічно. Спомином пресвітлим.
Цей білий світ — березова кора,
по чорних днях побілена десь звідам.

Сьогодні сніг іти вже поривавсь.
Сьогодні осінь похлинулася димом.
Хай буде гірко. Спогадом про Вас.
Хай буде світло, спогадом предивним.

Хай не розбудить смутку телефон.
Нехай печаль не зрушиться листами.
Хай буде легко. Це був тільки сон,
що ледь торкнувся пам'яті вустами.

* * *

Не знаю, чи побачу Вас, чи ні.
А може, власне, і не в тому справа.
А головне, що десь вдалечині
Є хтось такий, як невтоленна спрага.

Я не покличу щастя не моє.
Луна луни туди не долітає.
Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є.
Моя душа й від цього вже світає.

* * *

Спини мене отямся і отям
така любов буває раз в ніколи
вона ж промчить над зламаним життям
за нею ж будуть бігти видноколи
вона ж порве нам спокій до струни
вона ж слова поспалює вустами
спини мене спини і схамени
ще поки можу думати востаннє
ще поки можу але вже не можу
настала черга й на мою зорю
чи біля тебе душу відморозу
чи біля тебе полум'ям згорю.

* * *

Я дуже тяжко Вами відболіла.
Це все було як марення, як сон.
Любов підкралась тихо, як Даліла,
А розум спав, довірливий Самсон.

Тепер пора прощатися нам. Будень.
На білих вікнах змерзли вітражі.
І як ми будем, як тепер ми будем?!
Такі вже рідні, і такі чужі.

Ця казка днів – вона була недовгою.
Цей світлий сон – пішов без вороття.
Це тихе с'яйво над моєю долею! –
Воно лишилось на усе життя.

* * *

І як тепер тебе забути?
Душа до краю добрела.
Такої дивної отрути
я ще ніколи не пила

Такої чистої печалі,
Такої спраглої жаги,
Такого зойку у мовчанні,
Такого с'яйва навкруги.

Такої зоряної тиші.
Такого безміру в добі!..
Це, може, навіть і не вірші,
А квіти, кинуті тобі.

* * *

Циферблат годинника на розі
хуртовини снігом замели...
Нам з тобою, видно, по дорозі,
бо ішли й нікуди не прийшли.

Знов ті самі вулиці незрячі
і замету хвиля снігова.
Нам з тобою легко так, неначе
вітер нам підказує слова.

– Підкажи найлагідніше слово,
я його слухняно повторю.
Розгуляйся буйно і раптово,
заглуши усе, що говорю! –

Не було ні зустрічі, ні туги.
Не було пориву і жалю.
Я спокійна.
Я щаслива з другим.
Я тебе нітрохи не люблю.

А якщо заплачу і руками
я торкну ясне твоє чоло, –
нас не бачать леви біля брами:
левамі очі снігом замело.

Іван Багряний: шлях по лінії найбільшого опору

2 жовтня минуло 114 років від дня народження Івана Багряного — видатного письменника і політика, автора таких знаменитих романів, як «Сад Гетсиманський» і «Тигролови», предтечі шістдесятників. Пропонуємо інтерв'ю з дослідником життя і творчості І. Багряного, представником Міжнародної Фундації імені Багряного в Україні, дослідником і популяризатором його творчості, письменником Олександром ШУГАЄМ.

— *Пане Олександр, як відзначаються ювілеї Багряного?*

— Почну з першого ювілею, коли творчість Багряного тільки повернулася в Україну після суворого офіційного замовчання, яке тривало кілька десятиліть. У квітні 1990-го, тобто ще до проголошення незалежності України, я поїхав в Охтирку і розшукав першу дружину, сина й сестру Багряного. Це була справжня сенсація! Для нас і для закордону. Розшукав я й інших родичів, а в їхніх помешканнях — портрети односельців роботи Багряного (він за фахом був художником-портретистом і в 32 роки з підірваним у сталінських катівнях здоров'ям заробляв собі на хліб малюванням). Далі розшукав в Охтирці зачитаний до дірок примірник роману у віршах «Скелька», через який формально Багряного й було заарештовано свого часу, а також його першу збірку новел «Чорні силуети», складену й надруковану ним самим у дев'ятнадцять років тут же, в охтирській друкарні, під першим своїм псевдонімом І. Полярний. Полярний — тобто протилежний до окупаційного московсько-більшовицького режиму. Отже, письменник прозрів досить рано. Про все це й багато іншого йдеться в моєму романі-дослідженні «Іван Багряний, або Через терни Гетсиманського саду» (1990 – 1992).

В Україні відзначали перший, 85-річний ювілей. А пізніше — 90, 95 і 100-річчя. Увесь час я був відповідальним секретарем оргкомітетів, відаючи дедалі більше нових матеріалів із життя і творчості Багряного як в Україні, так і за кордоном, зокрема в Західній Німеччині (Новий Ульм, де він жив і працював, там і знайшов останній притулок), а також у США та Канаді. Про це йдеться в моїй диалогії «Іван Багряний: нове й маловідоме» («Смолоскип», 2013) і «Фундація імені Івана Багряного» («Смолоскип», 2015).

Коли ж говорити про нинішній ювілей (2016 року – Ред.), то ще наприкінці минулого року в тижневик «Слово Просвіти» для шанувальників творчості письменника Фундація оголосила відкритий всеукраїнський конкурс «Золотий бумеранг» — від назви поетичної збірки Багряного. Це конкурс відповідей-есеїв на запитання, що пов'язані з життям і творчістю Багряного. Журі вже отримало чимало змістовних відповідей на запитання (найцікавіші з них надруковані). На прохання читачів конкурс продовжено до кінця ювілейного року. На переможців чекають нагороди.

Має відбутися свято в Охтирці. Не забули про Багряного й бібліотекарі та музейні працівники, які влаштовували виставки творів ювіляра.

Тут я кажу про громадські заходи, не покладаючись на урядовців і чиновників, до яких сту-

каюся майже щодня, написав багато листів, на які не отримав навіть відповідей. А шкода, бо на державному рівні можна було б здійснити надзвичайно важливі культурні заходи в Україні й за кордоном, як це було в попередні ювілеї.

— *Чим Багряний актуальний у сьогоденній Україні?*

— Призваний до Радянської армії з другого курсу факультету журналістики Київського університету, я став командиром танка на території колишньої Східної Німеччини тоді, коли мої німецькі ровесники в Західній Німеччині буквально зачитувалися Багряним. Його «Тигролови» (у перекладі «Das Gesetz der Taiga» — «Закон тайги») вийшли в Кельні трьома накладками і стали справжнім бестселером. (Було видання й голландською мовою «Vlucht in de taiga» — «Втеча в тайгу».) Це початок шістдесятих років, коли в Україні відбувалося піднесення хвилі так званих шістдесятників. Я вже не кажу про переклад «Тигроловів» ще раніше — 1954-ого й 1957-ого — в Канаді й США англійською мовою («The hunters and the hunted» — «Переслідувачі й переслідувані») загальним накладом понад мільйон примірників! Захоплення українським письменником Багряним було неймовірне. Багряний — творець від Бога, а все, що від Всевишнього, захоплює. У його творах не відчувається заданості, холодного розрахунку, натомість захоплює щирість й пристрасність. Як дослідник я мав змогу доторкнутися й до чернеток Багряного. А скільки животрепетних тем залишилося нерозкритими! Коли письменникові минуло 23 роки, його гаслом стало: «Ходи по лінії найбільшого опору — і ти пізнаєш світ». А як пристрасно-таємниче закінчуються «Тигролови»: «Сміливі завжди мають щастя». Саме ця романтика боротьби за свою долю, я вважаю, не може не захоплювати молодих читачів. Хоч романтика може виявитися не зайвою і старшому поколінню.

Багряний відчув, уловив найбільшу загрозу й небезпеку для людини, для людства у ХХ столітті — біг над прірвою, що стало ще небезпечнішим сьогодні, у ХХІ столітті.

— *Чи є Іван Багряний одним із умовних «лідерів» української прози ХХ століття?*

— Так, незаперечним лідером, який умів шанувати й інші таланти. Його дружба з Уласом Самчуком підтверджує це. І не тільки. З якою увагою, наприклад, він ставився до Тодоса Осьмачки!

— *Пане Олександр, як Ви розумієте джерела письма Івана Багряного?*

— «Чорні силуети» — це п'ять учнівських новел, майже шкільні. І всі вони автобіографічні. Отже,

найбільше на юного автора вплинули конкретні життєві реалії. Пізніше Багряний зізнався, що входив у літературу з книжками Винниченка під рукою. Захоплювався й памфлетами Хвильового. Узагалі він багато читав. Багряний був «дитям» Розстріляного (чи, точніше, недовіряного) Відродження.

— *А вже пізніше? Які були його інтелектуальні й естетичні інтереси?*

— Хоча і почувався часом самотнім, Багряного все-таки оточували інтелектуали, скажімо, Василь Гришко, Михайло Воскобійник, колишній соловецький в'язень Семен Підгайний, Григорій Костюк та інші. У статтях, листах письменника згадується ціле гроно відомих майстрів пера. Коли він встигав читати їхні твори? Це загадка. Просто вмів усе робити дуже швидко. Про це мені розповідала його друга дружина, Галина Багряна. Лежачи хворий, він прилаштовував на груди портативну друкарську машинку і працював далі.

— *Наскільки письменника Івана Багряного знають за кордоном?*

— Для цього потрібна цілеспрямована державна культурна політика, чого в нас, на жаль, досі немає. Початок шістдесятих років воістину був під знаком зорі Багряного. Крім перекладів роману «Тигролови» англійською, німецькою, голландською мовами, 1961 року вийшов у Парижі роман «Сад Гетсиманський» — французькою «Le jardin de Gethsemani». Громадськість української діаспори США й Канади цілком заслужено висунула творчість І. Багряного на здобуття Нобелівської премії. Але з підірваним у сталінських катівнях здоров'ям письменник передчасно, 25 серпня 1963 року, помер.

Із поверненням його творчої спадщини в Україну, урочисто відсвяткувавши це, заспокоїлися. І таке саме становище й нині. Нашим політикам і керманічам чомусь не до Багряного.

— *А як би можна було політичній міркування Багряного допасувати до сьогоденніх обставин у нашій країні?*

— Ці політичні міркування вкрай потрібні нам сьогодні. Консолідація суспільства, боротьба за українську людину, за вільний духовний розвиток і соціальний захист кожної особистості, безкомпромісна відсіч московському імперіалізму. А візьміть памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР?». Написаний

1946 року (і знову ж таки перекладений кількома європейськими мовами), хіба цей памфлет не актуальний сьогодні, коли ось уже третій рік потерпаємо від російської агресії?

— *Розкажіть нашим читачам трохи про політичну силу, яку Багряний очолює в еміграції.*

— Багряний народився поетом, а політиком став у боротьбі з московським більшовизмом, російським фашизмом, тим паче змушений опинитися в еміграції. Баварське місто Новий Ульм (Західна Німеччина) по Другій світовій війні виявилось справжнім осередком українського культурного відродження і демократичного визвольного руху, провідну роль у якому відігравав Багряний. Тут успішно діяла заснована ним масова УРДП (Українська революційно-демократична партія) з видавництвом «Українські вісті» та одноименою газетою. Тих добрих справ, які було успішно зроблено, не перелічити. З початком 1950 року колишні наддніпрянці (а саме вони здебільшого й становили багрянівську УРДП) масово рушили з Німеччини до США, головним чином до Нью-Йорка, Філадельфії, Чикаго, Детройта. Переселенці (уявіть, переселятися довелось вдруге, бо спочатку біженці з комуністичного «раю» знайшли певний прихисток у таборах Ді-Пі) одразу ж довели, на що вони здатні. Упродовж лише одного року на новому континенті було створено ДОБРУС (Демократичне об'єднання бувших репресованих українців з-під совєтів), ОУРДП (Об'єднання українців революційно-демократичних переконань), ОДУМ (Об'єднання демократичної української молоді), товариство сприяння Українській Національній Раді, православну парафію Св. Покрови у Філадельфії...

На американському континенті багрянівці в першій половині 1950-их років видали капітальну (обсягом понад тисячу сторінок, із численними ілюстраціями) двотомну працю англійською мовою «The black angels of the Kremlin» — «Біла книга про чорні діла Кремля». Тут чи не вперше було зібрано документальні розповіді, свідчення про Голодомор 1933 року та репресії московських більшовиків в Україні. Підготовкою видання керував колишній соловецький в'язень, сподвижник Івана Багряного Семен Підгайний. Цей двотомник вислали всім представникам Організації Об'єднаних Націй, президентам і главам урядів, міністерствам, посольствам, сенаторам і парламентарям, університетам, бібліотекам країн Заходу. Те видання без перебільшення можна назвати епохальним, бо саме відтоді західні політики й дослідники (Роберт Конквест, Джеймс Мейс та інші) по-справжньому заговорили про смертельну небезпеку багатомільйонній українській нації з боку панівного московського режиму.

Наприкінці 1958 – в середині 1959 року на американському континенті побував І. Багряний. Приводом виявилось запрошення на з'їзд українських письменників в екзилі. Після з'їзду, на якому письменник виступив із палкою промовою, виконуючи

насамперед обов'язки очільника Української Національної Ради, об'їхав низку міст США й Канади, де виступав із доповідями на теми: «Батьківщина і ми», «Українська молодь та Українська держава», «Література в кайданах (під совєтами)». На його доповідях збиралося по 300, 500, навіть 1000 слухачів. У всіх містах Багряний мав також інші зустрічі — з громадськими й політичними організаціями та їхніми очільниками. Скрізь Багряного приймали голови міст, на його честь навіть вивішували синьо-жовті прапори. Він виступав на американському телебаченні.

У Конгресі, в комісії розслідування Багряний виступив зі свідченнями про антилюдську більшовицьку політику, застерігаючи Америку від московських підступів (здається, прозирав аж у сьогодні!). Ці свідчення потім було видано окремою брошурою англійською мовою.

— *Якою була родина Багряного?*

— Сина Багряного, Бориса Івановича, незважаючи на те, що він мав прізвище матері, добре навчався, після закінчення середньої школи не допустили навіть до іспитів у Харківському політехнічному інституті. Потім була служба в Радянській армії. Його змусили виступити по радіо проти батька. У Бориса Івановича стався психічний злам. Після армії він усе життя працював електриком в Охтирці, а був дуже здібним і схожим на батька. Я зустрічався і розмовляв з Борисом Івановичем, як і з його матір'ю, Антонією Дмитрівною, мілою, приємною жінкою. Зустрічався також із сестрою Багряного, Єлизаветою Павлівною. Їм було що розповісти про те, яких знущань та переслідувань вони зазнали від окупаційної влади. Про це йдеться в моєму романі-дослідженні «Іван Багряний, або Через терни Гетсиманського саду».

— *Яким був Іван Багряний у побуті?*

— А знаєте, я бачив... Івана Багряного! У кадрах документальної аматорської кінострічки. Це було в серпні 1993 року в Новому Ульмі, куди мене запросили друга дружина Багряного, пані Галина, та її донька Роксоляна. Враження незвичайне! Усі, кого я просив поділитися спогадами про Багряного, відгукувалися про нього найперше як про великого гуманіста, вірного друга, наділеного неабияким почуттям гумору. Ненавиділи Багряного лише непримиренні ідейні противники, вороги України, зокрема московські імперіалісти. Засиляли провокаторів, щоб заманити його в СРСР. За ним полювали! Недарма ж він носив зашиту в лацкані піджака ампулу з цінним калієм, щоб не потрапити живим у лапи кремлівським людоловам... Згадайте передсмертний лист Багряного, звернений до майбутнього, далекого Друга: «Серце кожного поета і романтика мусить іти на Голгофу». Навіть останньої миті він думав не про себе, а про нас, молодших, і про майбутніх українських патріотів.

Підготував Олег КОЦАРЕВ
Газета «День», 2016 р.

Стефан Цвейг – майстер психологічної прози

Наша газета буде постійно знайомити читачів із кращими представниками світової літератури. Це розповіді про письменників, їх твори.

Сьогодні в газеті – класик світової літератури, видатний австрійський письменник Стефан Цвейг.

Цвейга читали й читають у всьому світі мільйони захоплених шанувальників слова. Як і в багатьох класиків, у багатогранній спадщині Цвейга є «родзинка», що виділяється у творчості цього письменника і виділяє його серед інших. Це – новели. Цвейг – визнаний світовий класик новели. При тому, що в цьому жанрі працювало багато відомих письменників: Чехов, Мопассан, Меріме, Джек Лондон, О. Генрі. Та й чимало майстрів великої прози віддавали данину цьому популярному жанру – скажімо, Толстой, Тургенєв, Хемінгуей. Багата ця традиція і в українській літературі.

Але й на такому насиченому тлі Цвейг вирізняється як майстер саме психологічної новели. Читаючи Цвейга, ніби мандруєш у глибинах людської психіки. Хоча найбільш відомі новели великі за обсягом, скоріше нагадують повісті, читаються вони на одному диханні. Наприклад, новела «Фантастична ніч», що має 44 сторінки книжкового тексту. Подібне і щодо класичних новел «Амок», «Лист незнайомки», «Двадцять чотири години з життя жінки», «Незвичайне знайомство з новою професією».

Творчість письменника різноманітна. Вершина – безумовно, новели. Але, коли письменник захоплює, цікава кожна його фраза. Тому з не меншою цікавістю читаєш белетризовані біографії, історичні легенди. Також два історичні романи – «Марія Стюарт» і «Марія Антуанетта», про королеву Шотландії і Франції: обидві були страчені, в долях обох відбилися переплетіння бурхливих століть.

Окремо варто сказати про роман «Нетерпіння серця». Психологічність, любовний сюжет – усе начебто знайоме. Але особливості є те, що тут показано, з якою пристрасною жаданню кохання може любити дівчина з тяжкою долею, дівчина-інвалід. Рідкісне проникнення у психологію мужніх, хоч і обділених долею людей.

Далі – біографічна довідка про письменника з української Вікіпедії.

Стефан Цвейг (нім. Stefan Zweig; 28.11.1881 – 22.02.1942)

народився у Відні в родині багатого підприємця. Закінчивши Віденський університет, вирушив до Лондона, Парижа, подорожував по Італії та Іспанії, відвідав Індію, Індокитай, США, Кубу, Панаму. Останні роки Першої світової війни Цвейг жив у Швейцарії (1917 – 1918), а після війни оселився поблизу Зальцбурга.

Стефан Цвейг товаришував з такими відомими особистостями, як Е. Верхарн, Р. Роллан, Ф. Мазерель, О. Роден, Т. Манн, З. Фрейд, Дж. Джойс, Г. Гессе, Г. Уеллс, П. Валері.

Новели Цвейга, що зробили ім'я автора популярним у всьому світі, є своєрідними комплектами романів. Але до жанру роману письменник звертався рідко. Це «Нетерпіння серця» (1938) і «Чад перетворення», надрукований німецькою вперше через сорок років після смерті автора.

Цвейг нерідко писав на стику документа і мистецтва, створюючи захоплюючі життєписи. В історичних романах прийнято домислювати історичний факт силою творчої фантазії. Стефан Цвейг, навпаки, завжди віртуозно працював із документами, знаходячи в листах або мемуарах очевидця психологічне підґрунтя.

Для письменника на початку 1930-их років конфлікт моралі й політики має вже не теоретичний, а цілком практичний характер, що стосується його самого особисто.

Герой книги «Тріумф і трагедія Еразма Роттердамського» (1935) особливо близький Цвейгу. Еразм засуджував фанатиків і схоластів, хабарників і дурнів. Але особливо ненависті йому були ті, хто розпалює ворожнечу між людьми. Однак унаслідок жадливого релігійно-

го розбрату Німеччина, а слідом за нею і вся Європа були залиті кров'ю.

За концепцією письменника, трагедія Еразма в тому, що він не зумів запобігти цим побоїшам. Подібну трагедію пережив і сам автор. Стефан Цвейг довгий час вірив, що Перша світова війна – трагічне непорозуміння, що вона залишиться останньою війною у світі. Він вважав, що разом з Роменом Ролланом та Анрі Барбюсом, разом з німецькими письменниками-антинацистами він зуміє запобігти новому світовому побою. Але в ті дні, коли він працював над книгою про Еразма, нацисти у нього в домі здійснили обшук. Це був перший сигнал тривоги.

У 1920 – 1930-ті роки в багатьох західних письменників посилюється інтерес до СРСР. Вони бачили в цій країні єдину реальну силу, яка може протистояти нацизму. Цвейг приїхав у СРСР 1928 року на урочистості з нагоди сторіччя від дня народження Льва Толстого. Його ставлення до Країни Рад можна було тоді охарактеризувати як доброзичливо-критично цікавості. Але з роками доброзичливість зменшувалася, а скептицизм наростав. Цвейг не міг зрозуміти обожнювання вождя, а брехня інсценування політичних процесів його не ввела в оману. Він категорично не сприймав будь-яких актів насильства і терору.

Ось чому настільки елегантна його заключна мемуарна книга «Вчорашній світ»: добре знаний старий світ зник, а в жахливому новому світі він усюди почував себе чужим.

Останні роки Стефана Цвейга – час вимушених мандрів. Він утік від нацистів із австрійського Зальцбурга до Лондона (1935). Але і в Англії не почувався захищеним. Він подався до Латинської Америки (1940), потім до США (1941), але незабаром вирішив оселитися в невеликому бразильському місті Петрополіс, розташованому високо в горах.

22 лютого 1942 року Цвейг пішов із життя разом із дружиною, вживши велику дозу снодійного.

Еріх Марія Ремарк так написав про це в романі «Тіні в раю»: «Якщо б того вечора у Бразилії, коли Стефан Цвейг і його дружина покінчили життя самогубством, вони могли б вилити кому-небудь душу хоча б по телефону, нещастя, можливо, не сталося б. Але Цвейг опинився на чужині серед чужих людей».

Однак це не просто результат відчаю. Стефан Цвейг пішов із цього світу, категорично його не сприймаючи.

Цитати Цвейга

Твори Стефана Цвейга переповнені афоризмами, мудрими, часто несподіваними думками. Ось деякі цитати із творів Цвейга. Це думки самого автора, в багатьох випадках – думки героїв творів письменника, хоча часто вони збігаються.

Людина відчуває сенс і мету власного життя, лише коли усвідомлює, що потрібна іншим.

Немає нічого жадливішого, ніж самотність серед людей.

Жінці прощають балакучість, не прощають її правоту.

Серце вмiє забувати легко і швидко, якщо хоче забути.

Кого одного разу жорстоко поранила доля, той назавжди залишається ранимим.

Хіба поясниш, чому люди, які не вміють плавати, кидаються з мосту за потаємним?

Потрібно бути не просто природною, а природною на свій лад.

Що б ми не робили, нами найчастіше керує марнославство, і слабка натура майже ніколи не може встояти перед спокусою зробити щось таке, що з боку сприймається як прояв сили, мужності й рішучості.

Хороша тільки повна правда. Напів-правда нічого не варта.

Дурень частіше, ніж розумна людина, виявляється злим.

Гарненька справа – спочатку звести людину з розуму, а потім зажадати від неї розсудливості.

Про силу пристрасності завжди судять за здійснюваними в ім'я її безглуздістями.

Коли людина щаслива, їй здається, що й усі навколо щасливі.

Коли людина втратила все, то за останнє бореться з люттям.

Хто одного разу знайшов самого себе, той уже нічого на цьому світі втратити не може. І хто одного разу зрозумів людину в собі, той розуміє всіх людей.

Тільки пристрасності дано зірвати покриття із жіночої душі, тільки через любов і страждання постає жінка на повен зріст.

У найгіршому, що трапляється на світі, винні не зло і жорстокість, а майже завжди слабкість.

Воістину мудрий тільки той, хто підкорився своїй долі.

Кого боги замислили згубити, в того вони забирають розум.

Треба нарешті перестати зважати на оточення.

У темряві якість краще розмовляти.

Я, як ніхто інший, розумію, що можна боїтися людей, коли твоя поведінка не вкладається в їхні поняття.

Пережите стає пережитим тієї самої секунди, коли воно покидає нас.

Ні в щасті, ні в нещасті не змінюється істотно характер людини.

Тільки тепле захоплює так званий «успіх» у жінок, тільки дурень хвалиться цим. Справжній чоловік швидше розгубиться, коли відчує, що якась жінка від нього втратила розум, а він не в силах відповісти на її почуття.

У наш час ніколи не заважає, якщо в тебе є людина, на яку можна розраховувати.

Не диво злякатися, коли тебе приголомшують пристрасним зізнанням.

Ділитися секретами завжди небезпечно, бо, довіряючи секрет сторонньому, ламаєш бар'єр між ним і собою.

У певні години свого життя жінка, знаходячись під владою таємничих сил, втрачає свободу волі і розсудливість.

Силу удару знає лише той, хто приймає його, а не той, хто його завдає; лише той, хто відчував страждання, може зміряти його.

Можна втекти від чого завгодно, тільки не від самого себе.

Той, хто лише сам претендує на всі свободи і права, не схильний визнавати їх для інших ні внутрішньо, ні зовні.

Треба витратити дуже багато сил, аби повернути віру людині, одного разу обдуреній.

Дуже легко вважати себе великою людиною, якщо ваш мозок не обтяжений ані найменшою підозрою, що на світі жили колись Рембрандт, Бетховен, Данте і Наполеон.

У кожній юній особі вже ховаються зморшки і в усмішці – втома, у мрії – розчарування.

Усякий, хто бере участь у чужій долі, вже не може з повною свободою розпоряджатися власною.

Геній людини завжди одночасно і її причаєність.

Хто хоч раз був щирим з собою, той став щирим назавжди!

Постаріти – значить позбутися страху перед минулим.

Щастя приносить друзів, а нещастя їх перевіряє.

У кожного в житті бувають помилки, які ніколи і нічим не виправити.

Жоден лікар не знайде кращого цілющого зілля для виснаженого тіла, для стомленої душі, ніж надія.

Ненавість, що вмiє мовчати, у стократ небезпечніша, ніж найгучніші промови.

Не треба соромитися, якщо життя часом залишає тебе в дурнях.

Коли мене кличуть на допомогу, я повинен діяти без вагання: у житті це завжди найбільш правильне, бо найбільш людяне.

Знаєш самого себе до відрази.

Сором'язливість у будь-якій формі заважає бути самим собою.

Між жінкою, яка одного разу зізналася у своєму почутті чоловікові, і цим чоловіком все стає палаючим, таємничим і небезпечним, навіть повітря.

Про те, яким ти був чверть століття тому, можна говорити так, немов це стосується когось іншого.

Все, що виходить за рамки вузького і нормального кругозору обивателя, робить їх спочатку цікавими, а потім злими.

Зроблений крок надає сили.

Інший раз мужність - це слабкість навіворіт.

Потрібно міцно стримувати своє співчуття, інакше воно принесе більше шкоди, ніж будь-яка байдужість.

Повною мірою людина розкривається лише тоді, коли відчуває себе невимушено.

Вимагати логіки від пристрасно закоханої молодої жінки – все одно, що шукати сонце глухोї ночі.

Кожна тін, в кінцевому рахунку, теж дитина світла, і лише той, хто пізнав світле і темне, війну і мир, підйом і падіння, дійсно жив.

Чим сумлінніше вивчаєш джерела, тим з більшим сумом переконаєшся в сумнівності всякого історичного свідоцтва.

Найвища, найчистіша ідея стає низькою і нікчемною, як тільки вона дає дрібній особистості владу здійснювати ім'ям цієї ідеї нелюдське.

Немає більш безнадійного заняття, ніж малювати порожнечу, немає нічого важчого, ніж малювати одноманітність.

Життя нічого не дає безкоштовно, і всьому, що дається долею, таємно визначена своя ціна.

Вибрана бібліографія Стефана Цвейга

Драми, трагедії: «Будинок біля моря», «Єремія».

Цикли: «Три майстри: Діккенс, Бальзак, Достоєвський».

«Боротьба з безумством: Гельдерлін, Клейст, Ніцше».

«Зоряні години людства». «Три співаки свого життя: Казанова, Стендаль, Толстой», «Психіка та лікування: Месмер, Бекер-Едді, Фрейд».

Новели: «Амок», «Лист незнайомки», «Двадцять чотири години з життя жінки», «Мендель-букініст», «Шахова новела», «Пекуча таємниця», «У сутінках», «Фантастична ніч», «Вулиця в місячному світлі», «Літня новела», «Страх», «Лепорелла», «Гувернантка», «Несподіване знайомство з новою професією».

Легенди: «Легенда про сестер-близнят», «Легенда про третього голуба», «Очі одвічного брата».

Романи: «Нетерпіння серця», «Чад перетворення».

Белетризовані біографії: «Марія-Антуанетта», «Тріумф і трагедія Еразма Роттердамського», «Марія Стюарт», «Подвиг Магеллана», «Бальзак», «Амеріго».

Автобіографія: «Вчорашній світ: спогади європейця» (1943, опублікована посмертно).

Гі де Мопассан

ЗАПОВІТ

Полю Ерв'є

Я знав його, рослого того хлопця, на ім'я Рене де Бурневаль. Приязної, хоча сумної дещо вдачі, він, здавалося, в усьому зневірився, до всього ставився дуже скептично. Скептицизм його був виразний, ущипливий, здатний особливо до того, щоб викрити з одного слова людську фальш. Він часто говорив: «Немає чесних людей, або ж вони чесні лише поряд із мерзотниками».

Було в нього два брати – на прізвище де Курсіль, але він з ними ніколи не зустрічався. Я думав, що вони не від одного батька, коли неоднаково звуться. Кілька разів казали мені, що в їхній сім'ї трапилася якась дивна подія, не знав я лише, що саме.

Він дуже мені сподобався, і ми скоро потоваришували. Одного вечора, обідаючи в нього сам на сам, я випадково запитав:

– Ваша матінка мала вас від першого чи від другого чоловіка?

Він трохи зблід, потім почервонів. Помовчав кілька хвилин – стало йому, видно, ніяково. Потім сумно, лагідно, як завжди, усміхнувся й промовив:

– Коли вам, любий друже, не буде нудно, я розкажу декілька цікавих подробиць про моє походження. Я знаю вас як людину розумну, через те не боюся, що це відіб'ється на нашій приязні, а коли б так трапилось, я б тоді не обстоював ту приязнь.

Мати моя, пані де Курсіль, була, сердешна, боязкої вдачі. Чоловік одружився з нею заради багатства. Мучилася, отже, цілий вік. Ніжну, полохливу, делікатну її душу безнастанно ображав той, що звався моїм батьком, грубіян із так званих сільських дворян. Не збігло й місяця після шлюбу, як він уже жив зі служницею. Крім того, були йому за полюбовниць і фермерські жінки й дочки; це, проте, йому не заважало придбати двоє дітей зі своєю жінкою; треба було б захувати троє, беручи мене до уваги.

Мати нічого не казала; жила в тому галасливому домі, як та маленька мишка, що ховається попід меблями. Занехаяна, непомітна, ляклива, перебігала вона по людях турботними, ясними очима, очима затурканої істоти, що завжди боїться чогось. А була, проте, вродлива, дуже вродлива, білява, з попеластим тьмяним відтінком; мовби волосся її злиняло трохи з ненастанного страху.

Поміж приятелями пана де Курсіля, які відвідували завжди його замок, був колишній офіцер кінноти, вдівець, чоловік одважний, чутливий, але нестриманий, на все здатний у запалі, пан де Бурневаль, як я звуся. Високий худий чоловік з великими чорними вусами. Я на нього дуже схожий. Людина освічена, мав він зовсім не ті погляди, що його клас. Прабаба його приятельювала з Жан Жаком Руссо: можна було сказати, що до нього перейшло дещо в спадщину від того дружнього зв'язку. Він знав напам'ять «Супільний договір» та «Нову Елоїзу» й усі ті філософські книжки, що здавна второвували шлях до майбутнього руйнування старих наших звичаїв, передсудів, застарілих законів та безглуздої моралі.

Він, по всьому було видно, любив мою матір, і вона його любила. Кохання їхнє було таке потаємне, що ніхто й не здогадувався. Бідолашна жінка, забута, в журбі, мабуть, розпачливо прихилилася до нього, перейняла від нього думки, світогляд, теорії вільного почуття, сміливого,

незалежного кохання; але така об'язка, що не насмілювалася піднести голосу, вона все те вбирала в себе, нагромаджувала, ховала в серці, ні перед ким його не розкриваючи.

Брати мої були недобрі до неї, як і їхній батько, не жаліли її ніколи і, звикши до того, що в домі її ні за що мають, поводитися з нею трохи як не зі служницею.

Один тільки я з усіх синів щиро любив її, і вона теж мене любила.

Вона померла. Мав я тоді вісімнадцять літ. Щоб ви зрозуміли те, про що далі йтиме мова, мушу вам сказати, що чоловіка її було взято під опіку, що дільчий акт закріпив майно за мою матір'ю, яка, завдяки обачному законі та відданості розумного нотаріуса, зберегла за собою право зробити заповіт за своєю вподобою.

Отже, повідомили нам, що материн заповіт зберігається в нотаріуса, й запросили туди вислухати його зміст.

Пам'ятаю це, як сьогодні. Була то сцена грандіозна, драматична, дивна. Викликала її небіжчиця після смертним своїм повстанням, криком визволення, протестом із глибокої могили, протестом мучениці, яку цілий вік гнітив наш життєвий лад. Був то розпачливий заклик до незалежності із заклепленої домовини.

Той, що вважав себе за мого батька, гладкий, налитий кров'ю чоловік, який нагадував різника, і брати мої, один двадцяти, а другий двадцяти двох літ, обидва дужі хлопці, – спокійно сиділи, чекаючи. Увійшов пан де Бурневаль, теж запрошений сюди, і сів позад мене. У сюртуці, що тісно облягав його стан, дуже блідий, раз у раз кусав він свого вже трохи сивого вуса. Сподівався, певне, на те, що мало трапитися.

Нотаріус замкнув двері, повернувши двічі ключа, зламав на наших очах печатку червоного воску на конверті й почав читати заповіт, змісту якого не знав і сам.

Приятель мій раптом замовк, підвівся з місця, вийняв із шухлядки старий папір, розгорнув його, довго цілував, а тоді промовив:

– Ось що стоїть у заповіті любі моєї матері:

«Я, Анна Катрін Женев'єва Матільда де Круаюс, що підписалася далі, законна дружина Жана Леопольда Жозефа Гонтрана де Курсіля, здорова на розум і при повній пам'яті, виявляю тут останню свою волю.

По-перше, прошу милосердного Бога, а потім і сина мого дорогого Рене простити мені те, що я маю вчинити. Я певна, що в дитини моєї досить серця, щоб зрозуміти й простити мене. Я цілий вік каралася. Чоловік мій узяв мене за багатство, а тоді почав зневажати, відступився від мене, гнобив, зраджував безнастанно.

Я йому те дарую, але нічого йому не винна.

Сини мої старші не любили мене ніколи, не жаліли, майже не мали за матір.

Я була для них цілий свій вік тим, чим повинна була бути; тепер, по моїй смерті, я нічого вже їм не винна. Зв'язки по крові не можуть існувати без тривалої, святої, повсякденної любові. Невдячний син гірший за чужого: він злочинець, бо син не має права бути байдужим до своєї матері.

Я завжди тремтіла перед людьми, перед їхніми неправдивими законами, нелюдськими звичками, ганебними забобонами. Стоячи перед Богом, я більше не боюся. З могили я зрікаюся срамотного лукавства; на-

важуся виявити свою думку і, приклавши руку під цим зізнанням, признатись у своїй великій таємниці.

Отже, всю ту частину свого майна, якою за законом я маю право розпорядитися, я залишаю коханцеві моєму, улюбленому П'єрові Жерменові Сімонові де Бурневалю з тим, щоб від нього вона перейшла до любого сина нашого Рене.

(Ця моя воля зазначена, крім того, докладно в окремому нотаріальному акті).

І Господом всесильним, який чує мої слова, свідчуся, що я прокляла була б небо, прокляла своє існування, коли б не глибока, вірна, ніжна, непохитна прихильність мого коханого, коли б я не зрозуміла в його обіймах, що Господь створив усіх людей для того, щоб вони любили, підтримували одне одного, розважали й плакали разом при лихій годині.

Старші мої два сини народилися від пана де Курсіля, один тільки Рене побачив життя від пана де Бурневалья. Благаю того, хто панує над людьми та їхньою долею, щоб він поставив батька й сина понад передсудами людськими, щоб вони любили один одного до смерті й мене любили в моїй домовині.

Такі останні мої думки, останні бажання.

Матільда де Круаюс».

Пан де Курсіль схопився з місця.

– Такий заповіт могла написати хіба божевільна! – крикнув він.

Тоді пан де Бурневаль, ступивши наперед, промовив гостро, дужим голосом:

– Я, Сімон де Бурневаль, свідчу, що в цьому заповіті тільки щира правда. Я ладен навіть довести це тими листами, що маю в себе.

Пан де Курсіль кинувся до нього. Я думав, що вони візьмуться за барки. Стали один проти одного, високо обидва, один товстий, другий худий, тремтячи як той, так і той. Чоловік моєї матері сказав, із притиском заїкаючись:

– Ви падлюка!

Той одказав теж рішучим, сухим голосом:

– Зустрінемося з вами, пане, в іншому місці. Я б давно вже дав вам ляпаса й викликав вас на дуель, коли б для мене найбільше не важив спокій за життя бідної жінки, що через вас стільки перетерпіла.

Потім звернувся до мене.

– Ви мій син, — промовив він. – Чи хочете йти зі мною? Я не маю права взяти вас до себе, але я те право здобуду, коли на те буде ваша воля.

Я мовчки стис йому руку, і ми вийшли разом. Усе те мені мов уві сні снилося.

Через два дні пан де Бурневаль убив на дуелі пана де Курсіля. Брати мої, боячись страшного скандалу, змовчали. Я поступився й поділився з ними половиною материні спадщини.

Я почав зватися прізвищем справжнього мого батька, відцуравшись від того батька, якого надав мені закон та який був мені чужий.

Пан де Бурневаль помер п'ять років тому. Я й досі не можу його забути.

Він устав із місця, ступив кілька кроків і, сівши навпроти мене, промовив:

– І я кажу, що материн заповіт – то один із найкращих, із найчесніших, найвеличніших вчинків, на який тільки може спромогтися жінка. А ви хіба не такої думки?

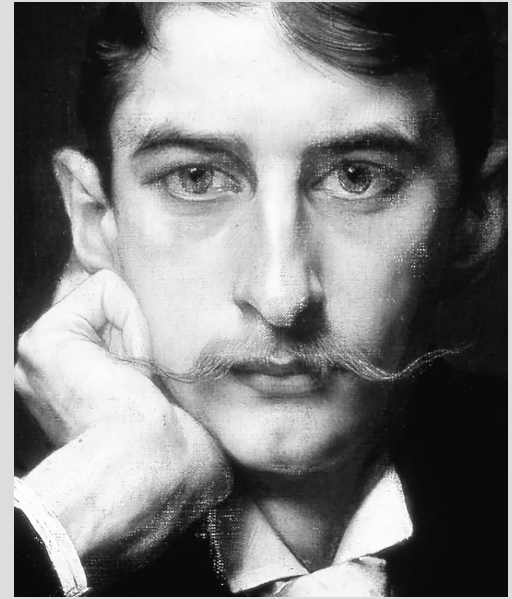
Я простяг до нього обидві руки:

– Так, мій друже!

Цікаве
про Мопассана

Маловідоме – про видатного французького письменника Гі де Мопассана (5.08.1850 – 6.07.1893). Його романи й новели вирізняються психологічною глибиною, естетичною досконалістю, за якими – великий талант і майстерність художника. Мопассан був і залишається сьогодні одним з найбільш читаних і улюблених французьких авторів.

Його повне ім'я – Анрі-Рене-Альберт-Гі де Мопассан.

Батьки розлучилися, коли хлопчикові було 11 років. Він залишився з матір'ю і до кінця життя ненавидів батька.

Після франко-прусської війни, що супроводжувалася економічною кризою, матеріальне становище майбутнього письменника різко погіршилося. Він влаштувався чиновником у Морському міністерстві, де працював близько 10 років. Цікаво, що в архівах міністерства збереглася характеристика Мопассана, де було сказано: «Старанний чиновник, але погано пише».

Перший літературний наставник письменника – Гюстав Флобер. Саме він вимогливо розбирав і редагував твори молодого Мопассана, не дозволяючи йому друкувати твори, поки не була написана новела «Пампушка», яку Флобер назвав шедевром. Цей твір одразу став дуже популярним серед читачів.

Після колосального успіху «Пампушки» всього за десять років Мопассан створив усі свої 29 книг. Серед них – шість романів («Життя», «Любий друг», «Монт-Оріоль», «П'єр і Жан», «Сильна як смерть», «Наше серце»), більше трьохсот новел та кілька мандрівних нарисів. Збірки новел видавали щороку, а іноді й по кілька книжок на рік. Письменник перебував у зеніті слави. Його справи йшли добре, він став багатим. Мав 4 вилли і дві яхти. Вважав своїм обов'язком фінансово підтримувати матір і сім'ю брата.

Працездатність Мопассана вражає: біографи підрахували, що тільки за 1885 рік він написав 1500 друкованих сторінок. Письменник працював щодня, не відходячи від робочого столу від сьомої години ранку до полудня. Так докладно обмірковував свої твори, що вони виливалися на папір практично без єдиної помарки.

Одним з перших перекладачів Мопассана на російську мову був Лев Толстой.

Мопассан вважав, що публіці належать лише його книги й усляк намагався приховувати особисте життя, обурювався плітками про себе, забороняв публікувати свої портрети й листування. Саме з цієї причини в його біографії досі є «білі плями».

Письменник був одним з тих, кого дратувала Ейфелева вежа. Тим не менше він щодня обідав в її ресторані, пояснюючи це тим, що тут – «єдине місце в Парижі, звідки не видно вежі».

Коли збожеволів його брат, Мопассан остаточно повернув у те, що йому теж судилася така сумна доля. У нього почали боліти очі, його мучили постійні мігрені й безсоння, а лікарі казали, що це все від напруженої роботи. Зрештою письменник почав заговорюватися й марити.

Коли в Мопассана розвинулася манія переслідування, його поклали в психіатричну клініку, де письменник помер у неповні 43 роки. За кілька років до цього він написав: «Я увійшов в літературу як метеор, залишу її як блискавка».

Еріх Марія Ремарк: письменник втраченого покоління, війни і кохання

Еріх Марія Ремарк (22.06.1898, Оснабрюк, Німеччина – 25.09.1970, Локарно, Швейцарія) – один із найвідоміших німецьких і загалом європейських письменників ХХ століття. Автор відомих романів «На західному фронті без змін» (1929), «Три товариші» (1936), «Тріумфальна арка» (1945), «Чорний обеліск» (1956).

Народився в католицькій робітничій родині, друга дитина в родині, де було п'ятеро дітей. Його батько, Петер Франц Ремарк, працював палітурником. При народженні (хрещенні) хлопцеві дали ім'я Еріх Пауль. 1918 року, після смерті матері, Анни Марії Ремарк, у пам'ять про неї змінив своє ім'я на Еріх Марія. Потрапив на навчання до католицького педагогічного училища. Пізніше вчителював певний час у сільських школах. Багато читав, серед улюблених творів – книги Гете, Цвейга, Достоєвського.

У Першу світову

1916 року був мобілізований на фронті Першої світової війни. Тоді йому було лише 18 років. 17 червня того ж року направлений на Західний фронт. 31 липня 1917 р. був поранений осколками гранати в ліву ногу, праву руку і шию. Водночас, попри власне поранення, зміг дотягти до медсанбату пораненого товариша. До закінчення війни лікувався у військовому шпиталі в Німеччині.

Повоєнні пошуки себе

По війні наполегливо шукав себе в суспільстві і в професії. Повернувся до католицького училища, яке не встиг закінчити, але, пройшовши через втрати юнацьких ідеалів, смерть товаришів, поневіряння післявоєнних років, прикладом покори він уже не був. Покинув вчителювання і часто змінював професії. Був бібліотекарем, бізнесменом, редактором у журналі «Echo Continental» і навіть продавцем надгробків, органістом при каплиці в лікарні для божевільних.

Берлінський період і перший шлюб

Період пошуків тривав, поки Ремарк не опинився в Берліні. Вів богемний спосіб життя, мав любовні романи. У Берліні зустрів Ютту Інгеборг Елену Цамбона, колишню танцівницю, хвору на туберкульоз. Невиліковна хвороба не стала на заваді, й 1925 року закоханий молодик узяв із нею шлюб. Ютта стала прототипом кількох героїнь його наступних творів, зокрема Пат із «Трьох товаришів». Шлюб тривав лише чотири роки, після чого вони роз-

лучилися. Щоправда, 1938 р. знову побралися. Це зробили насамперед для того, аби допомогти Ютті емігрувати з нацистської Німеччини й отримати швейцарське громадянство (від 1931 р. Ремарк мешкав у Швейцарії). А 1939 р. вони переїхали до США, 1947 року отримали американське громадянство. Їх шлюб протримався до 1957 р. Після розлучення Ремарк щомісяця виплачував Ютті грошову допомогу, крім того, заповів їй 50 тис. доларів.

Ремарк був схильний до широких жестів. Вершиною марнославства і марнотратства молодого Ремарка був титул барона, куплений ним у збіднілого аристократа.

Успіх книги «На Західному фронті без змін»

Ймовірно, дотики болючої пам'яті про фронтове минуле були настільки нестерпними, що відбулися в рукописі «На Західному фронті без змін». Творче горіння тривало шість тижнів. Простою емоційною мовою в романі реалістично описана війна і повоєнний період, побачений очима і пережитий 20-річним представником «втраченого покоління».

Роман Ремарка антивоєнно спрямований, опублікований 1929 року, став сенсацією в Німеччині. За рік було продано півтора мільйона примірників. Твір переклали іноземними мовами, за його мотивами в Голлівуді 1930 р. було знято кінострічку. Однойменний фільм, створений 35-річним Левом Мільштейном, отримав премію «Оскар». Премію отримав і сам Мільштейн – уродженець України, відомий у Штатах під псевдонімом Льюїс Майлстоун.

Прибутки від книги і фільму дозволили Ремарку заробити чималий статок, велику частину якого він витратив на придбання картин Сезанна, Ван Гога, Ренуара, Гогена.

Неотримана Нобелівська премія

Відгуки на нову книгу були неймовірно суперечливі. У політичних колах, близьких до нацистської партії, роман не сприйняли, а в Гітлера пацифізм твору викликав лють. Без-

глуздість звинувачень на адресу Ремарка сягла абсолютної вершини, коли Гітлер зарахував письменника до французьких євреїв. Почалося цькування письменника націонал-соціалістами. По всій Німеччині видання Ремарка кидали у вогнища, звинувативши письменника в антипатріотизмі.

1931 року Ремарка номінували на Нобелівську премію. Проте через спротив з боку політичних сил Німеччини Нобелівський комітет нагородив його не дав.

1933 року Ремарк, відчуваючи небезпеку, перебрався до Швейцарії. З приходом Гітлера до влади в Німеччині Ремарк був примусово позбавлений німецького громадянства.

Згодом письменник емігрував: спочатку до Франції, а потім до США.

1937 року почався його тривалий роман з кіноактрисою Марлен Дітріх. Обидва допомагали один одному. 1939 року, за сприяння Марлен Дітріх, Ремарк отримав американську візу й перебрався до Голлівуду.

Мав досить стабільний фінансовий стан, адже п'ять творів письменника були екранізовані. Він навіть встиг вивезти до Америки приватну колекцію картин. Але комфорт і успіх не давали душевного спокою. Роман з Марлен Дітріх закінчився.

Новий шлюб

У Нью-Йорку він зустрів 40-річну Полетт Годдар, американську кінозірку, колишню дружину Чарлі Чапліна. 1948 року Ремарк повернувся до Швейцарії, де прожив решту життя. Полетт Годдар була разом з ним.

Він відвідав Німеччину, де не був декілька десятиліть. В Оснабрюку Ремарк застав ще живого батька і сестру Ерну. Рідне місто він не впізнавав, як і повоєнну Німеччину, де зустрів руїни. 1957 року Ремарк офіційно розірвав шлюб з Юттою, але забезпечив її старість. 1958 року письменник одружився з Полетт Годдар. Разом вони прожили до його смерті.

Помер Еріх Марія Ремарк 25 вересня 1970 року у місті Локарно. Похований на швейцарському цвинтарі Ронко в кантоні Тічіно.

...Ремарк у повоєнні десятиліття був одним із найбільш популярних письменників Європи, в тому числі в Радянському Союзі, особливо серед мислячого читача. Потім прийшли нові літературні імена, насамперед потужна латиноамериканська проза, й інтерес до Ремарка якось пригас. Але останнім часом відродився. Чимало розголошує набув виданий порівняно недавно роман-спогад «Тіні в раю». Перевидаються й згадані вже найбільш відомі, класичні романи письменника. Нові покоління читачів відкривають у ньому вічні теми.

Цитати із творів Ремарка

Він писав про втрачене покоління, якому немає місця серед людей, що пережили жахи війни. Війна в його романах страшна, така, що ламає волю, віру і долю людини. А любов – пристрасна, всепоглинаюча і така, що пронизує все життя цілком.

Перед вами кращі цитати із книг Ремарка. Цікаві, часом несподівані й парадоксальні думки.

«Ні, – швидко сказав він. – Тільки не це. Залишитися друзями? Розвести маленький город на за-хололій лаві згаслих почуттів? Ні, це не для нас з тобою. Так буває тільки після маленьких інтрижок, та й то виходить досить фальшиво. Любов не плямують дружбою. Кінець є кінець».

Жодна людина не може стати більш чужою, ніж та, яку ти в минулому кохав.

Що може дати одна людина іншій, окрім краплі тепла? І що може бути більше від цього? Ти тільки нікого не підпускай до себе близько. Підпустиш – захочеш утримати. А утримати нічого не можна.

До чого ж теперішні молоді люди всі дивні. Минуле ви ненавидите, сьогодні зневажаєте, а майбутнє вам байдуже. Навряд чи це призведе до хорошого кінця.

Людське життя тягнеться занадто довго для однієї любові. Просто занадто довго. Любов дивовижна. Але комусь із двох завжди стає нудно. А інший залишається ні з чим. Захолоне і чогось чекає. Чекає, як божевільний.

Тільки той, хто не раз залишався один, знає щастя зустрічей з коханою.

Любов не терпить пояснень. Їй потрібні вчинки.

Всяка любов хоче бути вічною. У цьому і полягає її вічна мука.

Жінка від кохання розумнішає, а чоловік втрачає голову.

Тільки якщо остаточно розлучишся з людиною, починаєш по-справжньому цікавитися всім, що її стосується. Такий один із парадоксів кохання.

Тільки щасливий знає, що таке щастя. Щасливець відчуває радість життя не більше, ніж манекен: він тільки демонструє цю радість, але вона йому не дана. Світло не світить, коли ясно. Воно світить у пітьмі.

Просто щасливі нині тільки рови.

Про щастя можна говорити хвилину п'ять, не більше. Тут нічого не скажеш, крім того, що ти щасливий. А про нещастя люди розповідають безперервно.

Насправді людина по-справжньому щаслива тільки тоді, коли вона менше за все звертає увагу на час і коли її не підганяє страх. І все-таки, навіть якщо тебе підганяє страх, можна сміятися. А що це залишається робити?

Самотність легша, коли не кохаєш.

Найдивовижніше місто – те, де людина щаслива.

Народитися дурнем не ганьба. А померти дурнем соромно.

Чим примітивніша людина, тим більш високої про себе думки.

Немає нічого більш стомливого, ніж бути присутнім при тому, як людина демонструє свій розум. Особливо якщо розуму немає.

«Ще нічого не втрачено, – повторив я. – Людину втрачаєш, тільки коли вона помирає».

Розум дано людині, щоб вона зрозуміла: жити одним розумом не можна.

Хто хоче утримати – той втрачає. Хто готовий з посмішкою відпустити – того намагаються утримати.

Чим менше в людини самолюбства, тим більшого вона варта.

Помилково припускати, ніби всі люди мають однакову здатність відчувати.

Якщо хочеш, щоб люди нічого не помітили, не потрібно бути обережним.

Запам'ятай одну річ, хлопчику: ніколи, ніколи і ще раз ніколи ти не виявишся смішним в очах жінки, якщо зробиш щось заради неї.

Мені здавалося, що жінка не повинна говорити чоловікові, що кохає його. Про це нехай говорять її щасливі очі, які сяють. Вони красномовніші за всякі слова.

Жінок слід або боготворити, або залишати. Усе інше – брехня.

Якщо жінка належить іншому, вона вп'ятеро бажаніша, ніж та, яку можна легко отримати, – старовинне правило.

Жінкам нічого не треба пояснювати, з ними завжди потрібно діяти.

Жінка – це вам не металеві меблі; вона – квітка. Вона не хоче діловитості. Їй потрібні сонячні, милі слова. Краще говорити їй щодня що-небудь приємне, ніж усе життя з похмурим розлученням працювати на неї.

Я стояв поряд з нею, слухав її, сміявся і думав: до чого ж страшно кохати жінку і бути бідним.

Те, чого не можеш дістати, завжди здається кращим за те, що маєш. У цьому полягає романтика й ідіотизм людського життя.

Кажуть, найважче прожити перші сімдесят років. А далі справа піде на лад.

Життя – це вітрильний човен, на якому надто багато вітрил, так що в будь-який момент він може перекинутися.

Розкавання – найдаремніша річ на світі. Повернути нічого не можна. Нічого не можна виправити. Інакше всі ми були б святими. Життя не планувало зробити нас доскональними. Тому, хто досконалий, місце в музеї.

Принципи треба іноді порушувати, інакше від них жодних радощів.

– Хочете яблуко? Яблука подовжують життя! – Ні, спасибі. – А сигару? – Вони теж подовжують життя? – Ні, вони вкорочують його. Потім це врівноважується яблуками.

Краще померти, коли хочеться жити, ніж дожити до того, що захочеться померти.

І що б з вами не сталося, нічого не беріть близько до серця. Мало що на світі довго буває важливим.

Лауреати Чернігівської обласної літературно-мистецької премії імені Михайла Коцюбинського

1,2 2006 рік

Проза: Ганна Арсенич-Баран – за роман «Тиха вулиця вечірнього міста».
Поезія: Володимир Кашка – за книгу віршів «Моделі обривів».

Журналістика: Любов Боднарук – за висвітлення музичних і культурних подій Чернігівщини.

Мистецтво: Олексій Потапенко – за цикл робіт «Українська рапсодія».

Народознавство: Віра Зайченко – за каталог «Вишивка козацької старшини».

2007 рік

Проза: Віктор Баранов – за романи «Припухла», «Смерть по-білому».

Поезія: Ніна Ткаченко – за книги «На околицях літа» та «Освідчення синього вітру».

Народознавство: Микола Ткач і Надія Данилевська – за низку книг про народну творчість Чернігівщини.

Журналістика: Іван Шевченко – за документальні книги «Впоперек ночі», «Звезди свій храм», «Гострі леза пам'яті».

Мистецтво: творча група Обласного лялькового театру ім. О. Довженка у складі: заслужений артист України Віталій Гольцов, актор Сергій Несміянов, Ігор Маджуга, Тетяна Грищун, Наталія Піонтковська – за виставу «Вовченятко з казкової торби».

2008 рік

Поезія: Дмитро Іванов – за книгу «Здрастуйте, я повернувся».

Проза: Анатолій Дімаров – за повісті «Молитва по Марії», «Ціпоньки-ціпи», «Оксана з роду Яновських» та новели останніх років.

Журналістика: Віталій Леус, письменник, журналіст – за журналістську діяльність та книгу прози «День, осяяний ранковою зорею».

Народознавство: Олександр Добриця, краєзнавець, журналіст – за книгу «Князі чернігівські» та краєзнавчі дослідження останніх років

Мистецтво: Федір Кравчук, художник – за цикл живописних портретів діячів культури і портрет М. Коцюбинського.

2009 рік

Поезія: Леонід Горлач (Коваленко) – за книгу поезії «Обрії душі».

Проза: Микола Клочко, письменник, журналіст – за книги «Афоризми» в 2-х томах, «Вишнева вежа».

Народознавство: Тамара Демченко, доцент кафедри історії ЧДПУ ім. Т. Шевченка – за книгу «Батько Шраг».

Театральне та музичне мистецтво: Академічний ансамбль пісні і танцю «Сіверські клейноди» обласного філармонійного центру (керівник – Сергій Вовк) – за цикл програм, спрямованих на відродження українських народних традицій, та участь в літературно-мистецьких заходах музею М. Коцюбинського.

Декоративне та образотворче мистецтво: Андрій Каменецький, різьбяр – за досягнення в розвитку традиційного різьбярського мистецтва.

2010 рік

Поезія: Михайло Шевченко – за збірку поезій в трьох томах «Час і я», «Я і час», «Час поза мною».

Проза: Олексій Брик – за книгу «А дерева мовчали...»; Лілія Черненко (Бондаревич), письменниця, журналістка – за книгу «Ми всі – подорожні».

Народознавство: Євген Нахлік, Оксана Нахлік, вчені – за книгу «Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпиною Ніколаєвою: Біографічно-культурологічне дослідження».

Театральне та музичне мистецтво: Чернігівський народний хор обласного філармонійного центру (керівник – Володимир Коцур) – за цикл концертних програм.

2011 рік

Поезія: Олексій Крачило.

Проза: Олена Конечна.

Народознавство: Світлана Половникова.
Декоративне та образотворче мистецтво: Анатолій Калошин.

Театральне-музичне мистецтво: Юлія Матросова.

2012 рік

Поезія: Станіслав Шевченко.

Проза: Олена Сердюк.

Народознавство: авторський колектив у складі – Андрій Курданов, Алла Доценко, Алла Гаркуша, Олег Васюта, Олена Ванжула.

Театральне-музичне мистецтво: Роман Худяшов.

Декоративне та образотворче мистецтво: Олена Саченко.

2013 рік

Проза: Володимир Сенцовський (Яценко).

Поезія: Олександр Яровий.

Народознавство: Іван Забіяка.

Театральне-музичне мистецтво: Василь Нечепя.

Декоративне та образотворче мистецтво: Ольга Костюченко.

2014 рік

Поезія: Тетяна Винник.

Проза: Олександр Забарний.

Народознавство: Світлана Ключник.

Театральне та музичне мистецтво: капела бандуристів ім. Остапа Вересая обласного філармонійного центру.

Декоративне та образотворче мистецтво: Володимир Матвейцев.

2015 рік

Поезія: Олег Гончаренко.

Проза: Олександр Балабок.

Народознавство: Віталій Шевченко.

Театральне-музичне мистецтво: Сергій Пунтус.

Декоративне та образотворче мистецтво: Тетяна Стадниченко.

2016 рік

Поезія: Лариса Ткач.

Проза: Любов Пономаренко.

Народознавство: Олександр Ковальчук.

Декоративне та образотворче мистецтво: Євген Кріп.

Театральне-музичне мистецтво: творче об'єднання «Актор і лялька» обласного лялькового театру.

2017 рік

Поезія: Анатолій Мойсієнко.

Проза: Тетяна Сидоренко.

Народознавство: Сергій Горобець і Сергій Бутко.

Декоративне та образотворче мистецтво: Анатолій Іваньков.

Театральне-музичне мистецтво: Рената Гафурова.

2018 рік

Поезія: Євген Постульга.

Проза: Ростислав Мусієнко.

Народознавство: Володимир Кузьменко.

Музичне та театральне мистецтво: Олексій Биш.

Декоративне та образотворче мистецтво: Надія Мартиненко.

2019 рік

Поезія: Микола Будлянський.

Проза: Богдан Дячишин.

Народознавство: Сергій Леп'явко.

Театральне мистецтво: Любов Веселова.

Музичне мистецтво: Володимир Суховерський.

Декоративне та образотворче мистецтво: Сергій Святний.

2020 рік

Поезія: Ольга Батьковська.

Проза: Віталій Божок.

Народознавство: Катерина Лісовенко.

Театральне мистецтво: Інна Сергієнко.

Музичне мистецтво: Сергій Тербун.

Декоративне та образотворче мистецтво: Оксана Корнієнко.

Пономаренко (Кириченко) Любов Петрівна (нар. 25 травня 1955, с. Іванківці Срібнянського району Чернігівської області) – українська письменниця-прозаїк. Член Національної спілки письменників України з 1987 року. Тато письменниці Петро Йосипович Кириченко викладав математику, а мама, Мотря Пилипівна, – біологію та хімію.

Закінчила Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. Гоголя (1978). Працювала вчителькою російської мови та літератури Горобіївської та Іванківської шкіл Срібнянського району (1978 – 1984). Потім – на посаді завідувача відділу районних газет Чернігівщини та Київщини.

З 1987 року мешкає на Полтавщині. Працювала вчителькою Староїржавецької середньої школи Оржицького району (1987–1990), завідувачкою відділу районної газети «Оржиччина» (1990–1993), завідувачкою відділу газети «Гребінчин край» (1994–1999), з 1999 року – власний кореспондент Всеукраїнської громадсько-політичної газети «Зоря Полтавщини».

Нині на творчій роботі. Мешкає у м. Гребінка Полтавської області.

Автор книг: «Тільки світу» (Київ: Радянський письменник, 1984); «Дерево облич» (Київ: Український письменник, 1999); «Ніч у кав'ярні самотніх душ» (Миколаїв, 2004); «Портрет жінки у профіль з рушницею» (Київ: ВЦ «Просвіта», 2005); «Помри зі мною» (Львів: Піраміда, 2006); «Сине яблуко для Ілонки» (Львів: Піраміда, 2012).

Її твори увійшли до антологій: «Десять українських прозаїків. Десять українських поетів» (1995, новели), (1997: новели), (2002: новели), в антології української «жіночої» прози та есеїстики другої половини ХХ – початку ХХІ століття (Львів, 2005), у збірникові «Оповідання'83» (Київ: Радянський письменник, 1984), в альманасі «Біла альтанка» (Полтава, 1996) та ін.

Твори друкувалися німецькою (в антологіях «Ein Rosenbrunnen» (1998) та «Die Kürbisfürstin» (2000)), японською, сербською мовами.

Нагороди та відзнаки: Літературна премія «Благовіст» (1999); Літературна премія імені Олеса Гончара (2000); Полтавська обласна премія імені Панаса Мирного (2005); Полтавська обласна премія імені Леоніда Бразова (2012), Чернігівська обласна літературно-мистецька премія ім. М. Коцюбинського (2016).

Любов ПОНОМАРЕНКО

Наодинці з лисеням, у проваллі, засипаному листям

Бачиш, любий, тебе знову немає в місті. Десь ти поїхав на світанку. Закричала брама, колеса машини легко розітнули нічні калюжі. Ти вже був у кінці провулку, коли вимкнули світло в твоїй кімнаті. В машині стало темно, як у норі.

Я це відчула, бо стояла на балконі, долинув шурхіт тільки одних коліс. Твої велетні-руки лежали на кермі похмуро.

І я згадала, як ти ловиш мою долоню, наче пелюстку, у повітрі.

Машина сховалася в долині. Потім стрімко злетіла на пагорб і зникла у гриві мосту. Я подумала, вперше подумала, що ми вже ніколи не побачимось. Не злись, любий. Знаю, ти зараз можеш зім'яти цей папір і вигукнути: «Маразм!»

Бо я вже виїздила. Ішла з валізкою на маленьку залізничну станцію, щоб нікого не зустріти. Брала квиток на перший потяг. Знаходила нову роботу. Нове житло і нових друзів. На новому місці можна було вжитися.

Але наставав той вечір, – очі вросли в шибку, а скло проломлювало темінь. Я хапалася за телефон. Коли людина переживе клінічну смерть, як вона цінує силу життя! Ти обзивався на тому кінці проводу. Спочатку говорив хрипло і тихо: «Алло...» Потім повторював голосніше, і зрештою тривожно кричав: «Алло, алло, не мовчіть! Говоріть же!»

Після довгої розлуки, мов після клінічної смерті, відчувала – нічого нема сильнішого за це почуття. Нічого ріднішого за цей голос. І я поверталася з Петербурга, Гурзуфа, Новгорода. Приходила до тієї ж школи, клала трудову перед тим же директором.

А за день чи два по тому ми випадково зустрічалися на вулиці. Як бентежно вивчали гальма твоєї машини! Як ти вилітав з кабінки, як захлинаючись від гніву, образи чи несподіваної радості й горланів:

– Чого ти сюди приперлася?

А ось позавчора ти прямо на вулиці став мене цілувати, а потім затягнув у машину, і ми поїхали назустріч листопаду. Ліс був схожим на царські палати. Все сяяло міддю золотом і рубіном.

У полі гуляв вихор і розносив скирту соломки. Ми бігали посеред того буревію і раптом за кілька кроків побачили лисеня. Ти сказав:

– Давай заберемо, я одвезу його до матері. Хай підгодує, а потім випустимо.

Лисеня не підпустило нас на відстань простягнутої руки. Стрімко злетіло і сховалося в бур'янах. Неподалік ми побачили калюжу крові, напевне, хтось уполовав стару лисицю.

Ми вийшли на польову дорогу, що металася між пагорбами, наче боялася майбутнього. Подумалося: от би рушити цією дорогою, куди вона приведе. А потім вийти на тому місці і поставити курінь на все життя.

Ти мовчав, а потім заговорив уривками, так, ніби між словами виривалося полум'я шаленої пристрасті.

Не знаю, що ти казав. Вітер розкидав мою зачіску, ти ловив губами пасма. Ми заплуталися в батогах хмелю, що вже осипався. Ми обплелися білою травою, що мов ієрогліфи розсипалася підгір'ям. І вивітрилась, і висохла, і що вона хотіла написати, один Бог відає.

А потім, а потім, а потім! Мене заповнювало неможливе, далеке, уявне материнство. А ти щось городив про несправжність кохання. Про те, що жінки, хочуть мати чоловіків під підбором. І коли зачинав дверцята машини, вони так загарчали, мов хотіли тебе загризти.

Я лишилася на тій зляканій польовій дорозі, що боялася майбутнього. Захотілося негайно, в цю мить залізи в чиюсь теплу нору й облизатися.

Звернула на стежку в гушавину лісу. Десь же мучиться те лисеня, в якого застрілили матір! І коли знайшла затишне провалля та засипалася листям, неподалік розпачливо заголосила твоя машина.

Ми більше не зустрічалися і вже не зустрінемося. Бачиш, любий, це навіть добре, що тебе знову немає в місті. Я поллю на балконі квіти, візьму валізу і тихо вийду з під'їзду.

Коли ти повертатимешся, вони радо засміються тобі назустріч і заплещуть у долоні... Ти вийдеш з машини й гукнеш: «Ей, партизанко, виходь!» А коли побачиш, що там живуть чужі люди, зсугулений, як розбитий ліхтар, повернешся до машини.

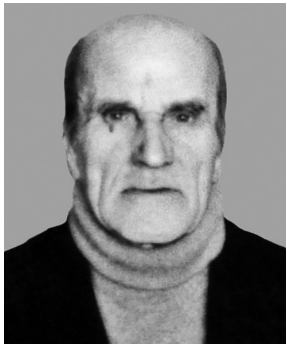
Ти згадаєш, скільки років ми були разом. І як захотіли повинчатися, а ти зупинив напівдорозі машину, вигукнув:

– Не одягну хомут на ший!

І обірвав мої руки на своїх плечах.

Може ти захочеш поїхати до наших дерев, до хмелю, до згаслих квіточок на узбіччі?

Десь там ходить осиротіле лисеня і не знає, кого шукати.

Микола Павлович Ключко народився 1934 року в селі (нині селище міського типу) Парафіївці Ічнянського району. Закінчив 8 класів місцевої школи, потім рік навчався в Київському гірничому технікумі, звідки на початку 1953 року був засуджений за політичні переконання на 25 років до концтаборів ГУЛАГу.

Після XX з'їзду КПРС, коли було розвінчано культ особи Сталіна, потрапив під амністію (1956 р.) і повернувся до рідного села. Закінчивши екстерном середню школу, поїхав до м. Донецька, де два роки працював робітником «Донбасканалбуду».

Любов до рідної мови й літератури привела М. Ключка на філфак Київського університету, який він успішно закінчив 1965 року.

Спочатку Микола Павлович працював журналістом у носьвській районній газеті «Під прапором комунізму», через деякий час — у Києві в редакціях газет «Друг читача», «Молодь України» та інших. Друкував свої твори тут, а також в інших виданнях: у газеті «Літературна Україна», журналах «Дніпро», «Вітчизна». Учителював, передаючи дітям свою любов до рідного слова. І в часи хрущовської відлиги, і в період так званого «застою» не горів бажанням прославляти Комуністичну партію, не відзначався лояльністю до державної політики, а тому творів талановитого автора понад двадцять років ніде не друкували.

По-справжньому його творчість знайшла свого читача тільки в часи незалежної України. Перші збірки — «Афоризми» і «Роза вітрів» — побачили світ 2004 року, наступного 2005-го була видана збірка оповідань «Вишнева вежа» та книга поезій «Настрої». Цей творчий здобуток виявився настільки вагомим, що Миколу Павловича 2005 року прийняла до своїх лав Національна спілка письменників України. Відтоді М. Ключко майже щороку радує своїх читачів новими збірками.

2006 року надрукував книжку «Афоризми-2», 2007-го — збірку поезій «Будні», 2009-го — «Розмисли». Микола Павлович щедро ділиться з читачем своїм життєвим досвідом.

Лауреат премій ім. С. Васильченка (2006 р.) та ім. В. Чумака (2008 р.). 2009 року удостоєний обласної літературної премії ім. М. Коцюбинського в номінації «проза».

Микола КЛОЧКО

Пролетарська солідарність

Зал заводського палацу культури був розігрітий. Центр енергії — трибуна, на яку один за одним вибиралися по східцях уговорені дяді й читали промови, клялися у вірності партії і в солідарності з народами Африки й Азії. Хтось сторонній подумав би, що триває змагання. Головний режисер був задоволений розсадженням людей за оновленою схемою, а головний цензор не вловив істотних відхилень у вимові слів і звуків. Отже, репетиції на місцях провели непогано.

Але збори, як завжди, проходили довго й монотонно. Притомлені робітники втрачали дисципліну й крутили головами по боках. Пильнувачі порядку занепокоєно зиркали на своїх підопічних. Дехто дримав, навіть у президії.

Підіймалися на трибуну останні активісти клястися у вірності й солідарності. Читали з папірців, написаних або перевірених у парткомі. Члени творчого колективу виробничої вистави вже раділи успіху. І тут на тобі — надзвичайна подія.

Головуючий, як звично робиться, звернувся до залу зі словами: «Хто ще хоче виступити?» У запасі було троє. Мав вийти перший, але чи то закуняв, чи загавнявсь...

Аж раптом у ряду, неподалік від президії, встав чоловік середнього віку і попросив слова. На сцені всі похввалилися. Він не був ні в якому списку і не міг мати тексту.

У центрі президії сколихнувся застій. Головуючий встав на весь високий зріст, обдивився зал, що теж ніби ожив і чекав незвичного виступу, й урешті дав дозвіл. Сміливець по дорозі до трибуни підбадьорило кілька коротких оплесків у залі. Молоді хлопці метнули очима по публіці, а потім прилипли поглядами до самозванця на виступ.

На сцені відчувався стан підвищеної тривоги. Звідти з-під нахмурених брів на сміливець метали сердиті позирки.

Чоловік діловито піднявся на трибуну і без жодного папірця почав:

— Я коротко. У моєї бригаді є хороший ливарник Пашко. Він з жінкою і двома дітьми вже сімнадцять років живе в гуртожитку. Дайте йому квартиру. У мене все.

Бригадир зійшов із трибуни, ні на кого не дивлячись, а коли повернувся у прохід до свого ряду, підняв голову. На нього зверху дивилося чимало добрих очей.

На сцені зчинилося тихе сум'яття. Хтось виходив, хтось заходив. Розмовляли дуже тихо. До очей підносили наручні годинники. Час заводських зборів добіг кінця, але ніхто не давав команди розходитися.

Аж ось до бригадира ливарників підійшов начебто знайомий чоловік: «Васи-

лю Демидовичу, у дворі вас чекає жінка. Пішли».

І дійсно, в напівсутінках стояла молода жінка і, сказавши приємним голосом «А ми вас ждьом», повела до «Жигулів». Водій відчинив задні дверця. Жінка ввічливо запросила гостя, а потім сіла біля нього. Прийшов якийсь чоловік з недоволенням обличчям, зиркнув на запрошеного гостя і сів поруч з водієм.

Авто наче нехить рушило і покотило в напрямі, не зрозумілому для гостя, який почав непокоїтися. Водій із широкими бровами нічого не міг придумати, як наслідувати вусатого, але більш підступно.

Довгенько катали Василя Демидовича, наче політичного арештанта, переважно по околицях міста, а потім направились до центру. Невзабарі наблизилась до невідомої установи і стали. Хтось відчинив суцільні залізні ворота, тихо в'їхали «Жигулі». Чоловік, що сидів біля Демидовича, нечутно вислизнув надвір, торкнувшись його плеча і сказав тихо: «Пашлі».

Піднялись по східцях, повернули в довгий коридор і десь посередині супровідник сказав:

— Ви ще не поняли вищого смисла советської демократії.

— Права громадян записані в Конституції. А в чому той принцип?

— Вот сейчас зайдьте в кабинет і хорошенько подумайте.

Чоловік зупинився, клацнув шпінгалетом, відхилив двері й жестом показав заходити. Бригадир тижнювся лобом об дерев'яну стінку і почув, як за ним замкнули двері. Спершу остовпів, а потім обернувся і побачив у дверях по дві дірки — вгорі й унизу. Хотів присісти і подивитися в нижні, але кабинет був такий «просторий», що можна стояти тільки за командою струнко.

Через кілька хвилин клацнув замок і двері прочинили.

— Ну што? Понял?

— Ні, — покругив головою бранець.

— Подумайте.

— Виходу нема. Треба думати. Трохи пожили при Микиті. Трохи. А тепер знов беруть розгін шкуродери і кати. Усі брешуть, зверху і донизу. Хвалють себе і лають чужих.

Бригадир, можливо, продовжив би думки на вищому рівні, як раптом заторгтів метал, і з'явилось вже знайоме обличчя:

— Ну как? Понял?

— Усе зрозумів!

— Атлічно! Вихадіте!

Двоє, видно, нижчих чином і званням провели Василя Демидовича до інших дверей і випустили на вулицю.

Василь Васильович Чухліб (19.07.1941, с. Гнилуша (нині Лебедівка) Козелецького району — 21.11.1997, с. Соколівка Козелецького району) — відомий український прозаїк. Лауреат всеукраїнських премій імені Лесі Українки та Наталі Забіли. Перші літературні спроби опублікував у районній газеті «Правда Остерщини», що виходила в колишньому райцентрі Острі Чернігівської області. У цій же газеті В. Чухліб і почав журналістський шлях. 1966 року закінчив Київський педуніверситет імені М. Драгоманова. Учителював та працював у райгазетах у Добропіллі на Донеччині та Обухові на Київщині. Обіймав посаду заступника головного редактора видавництва «Український письменник». Писав в основному прозу для дітей. Чимало його казок та оповідань було включено до вітчизняних підручників для молодших класів. Перекладалися твори В. Чухліба на кілька іноземних мов.

Ліричні мініатюри Василя Чухліба — це щирі, задушевні розповіді про сільських трударів, людей, закоханих у землю, у рідну природу, в навколишній світ. У кожній мініатюрі — прагнення автора до романтичного злету, до пісенності. Пропоновані мініатюри були включені у збірку «Червоні краплини вишень», що побачила світ 1975 року у видавництві «Молодь».

Василь ЧУХЛІБ

Невісточки

Знав — усяке може трапитися, бо війна є вічна.

А матінці вдома одній лишатися. Нарубав Никодим лози і вже при місячному сяйві доплітав новий тин. Шкодував, що кілля дубового раніше не припас, довелося забивати вербові.

На ранок був у військоматі.

Вже не бачив того Никодим, як вербові кілочки пустили пагіння. А з літими струхлявів, обсіпався тин. Довкола подвір'я звелися верби.

І приходиться до верб Никодимова мати, і шепоче: «Невісточки ви мої...»

Поїхав за Десну

Довго різала Десна кручу, та мовби вгамувалась. Перед самою тітчиною хатою. І тітці Ользі зовсім близько тепер ходити по воду.

Східцями, викопаними в кручі, щоранку спускається вона до Десни. Забродить у річку, зачерпує відрами сивої води. Виносить відра на пісок, кладе поверх них коромисло. Стоїть біля річки, склавши руки на грудях, вдивляється в тихий плін води, у мерехтливий далечінь Задесення. Лагідна хвиля голубить її босі ноги.

Отак постоїть, помовчить і, піднявши на плече коромисло з відрами, важко сходить на кручу.

А бува — заспіває тітка. Знову ту ж саму пісню: «Нема його та й не буде, Поїхав за Десну...»

Співає тихо, відразу й не збагнеш — чи то спів, чи хвиля плюскочуть.

Та баба Мокіха, хата якої поруч з тітчиною, все одно почує, похитає сивою головою:

— Все ще жде, небога, виглядає Григорія... Та широка Десна, ой, широка...

Перший дзвоник

Годинник стукає особливо чітко. Методист, старий професор, дає мені останні настанови. — Не забули, з чого починати? Спершу знайомитися з класом, а потім...

Його голос тоне в різкому, настирливому звуковій електродзвінка. Аж у скронях відлунює. Пора на урок. Перший у житті.

Іду довгим, безкінечним коридором. А дзвінок не вмовкає.

Нарешті клас. Тиша. Десятки пар очей дивляться на мене. З чого починати?..

Немовби відкляють здалеку долинає мій голос: — Добрий день, діти! Я розповім вам про шкільний дзвоник. Він був зроблений з партононої гільзи...

Березовий сік

З Оленоного обійстя починається наше село. Понад тинем - берези в ряд, як сестри-близнючки.

Тільки-но відтавала земля й повівало весняною вільгістю, хлоп'яча ватага кидалася сюди.

У вербовій коритця цебенів кришталевий сік. Припадали до тих коритця, немов лосенята. І здавалось, солодких ласощів немає у світі.

Підведемо чубаті голови, а над нами — тітка Олена. Хтось уже й дременути зібрався, та вона припрошує лагідно:

— Пийте, пийте, хлоп'ята. Та ростить здоровенькі...

Постаріли берези. Пошерхла, полуцилася на них кора, порідшало віття.

Заглядаю за тин. Як і багато весен тому, у вербовій коритця капає сік.

Ставлю на землю валізу, пересаджую через тин малого сина. Нехай знає і він, з чого починається наше село...

Провесінь

Земля за день упилася сонцем. То й вечір хмільний від того.

Маркіян у кожусі та в валянках сидить на колоді.

— Не холодно, діду?— гукають парубки, що ідуть до клубу.

— Еге, хлопці, було мені стільки, як оце вам ниньки, то я об цій порі босий ходив...

Місяць виринув із-за хати, посріблів травцю під плотом.

Чи вчулося Маркіянові: заговорила тополя до ясена. Отак глухому. Прислухався.

А тополя промовляє до ясена онуччиним голосом. Галинчиним.

І стало так тепло Маркіянові.

Стара яблуня

У дуплуватому стовбурі виспіває вітер, і дві гілки (все, що лишилось від колись розлогої яблуні) — немов благально простерті руки.

Торік господар уже підступався до неї з сокирою. Викував біля яблуні зо дві цигарки та й пішов до хати.

А це знову дістав з-під лави сокиру. Іде садом, до дерев приглядається.

Цього разу ще довше стояв біля яблуні. Не виймав з кишені махорки, не крутив цигарки товстими пучками. Схиливши голову на плече, дивився на дві покручені гілки.

Стара яблуня цвіла...

Жоржини

Веселим вогнем палають вони круг мого дому, ловлять з неба сонячні бризки.

Казав колись мені вчитель:

— Візьми оце коріння і посади біля хати. І будеш мати радість.

Грає веселка під моїми вікнами, у моїх сусідів. Тепер я даю людям коріння.

— Візьміть, — кажу. — І будете мати радість. А вчителя вже немає...

Повінь

На Десні — повінь. Кругом вода, берегів не видно. Верби у воді стоять, купають віти.

Поміж вербами човен пливе. А в човні — Миколка з татом.

Над водою, на вербовій гілці, пухова рукавичка гойдається.

— Хтось рукавичку на вербу закинув, — дивується Миколка.

— То ремезове гніздо, — пояснює тато. — Маленький ремезок, незавидний, а бач, який майстер.

Біля човна щось довге й зелене блиснуло, аж вода завирувала.

— Ой, крокодил! — злякався Миколка.

Тато голосно засміявся, аж луна покотилася.

— Це щука ганяє.

За вербами — невеличкий зелений острівець.

— Отут будемо рвати щавель, — сказав тато. — З молодим щавликом борщ смачний!

Миколка рве щавель під кушником і раптом до тата:

- Зайчик! Он там, у куці!

Зайчик злякався, тремтить, але не тікає. Довкола ж вода.

— Треба зайцеві допомогти, — мовив тато. — Бо затопить острівець, загине бідолаха.

Тато зловив зайчика і поніс його в човен. Приплив човен до берега. Засьць повів туди-сюди косими очима та як стрибне, як чкурне до лісу! Тільки смуга лягла!

Володимир Іванович Фриз народився 5 липня 1948 року. Заслужений лікар України, завідувачий відділенням ендотезування Чернігівської міської лікарні № 2. Один з провідних фахівців України в цій царині медицини. Пише прозу і вірші, в тому числі поезії польською мовою. Лауреат обласної літературно-мистецької премії імені Леоніда Глібова (2017 р.), встановленої у 2002 році літературною спільнотою «Чернігів» та журналом «Літературний Чернігів». Пропонує оповідання з циклу про Київ – «Історії неповторного Подолу».

Володимир ФРИЗ

Історії неповторного Подолу

Фальшиве кукуріку

Поділ вісімдесятих років минулого століття, як і в давні часи, залишався найяскравішим самоцвітом у короні Києва. Модерна на ті часи п'ятнадцять лікарня, збудована на частині території Києво-Могилянської академії, була найбільш популярним медичним закладом для так званого корінного населення старого й неповторного Подолу. Клініка ортопедії і травматології, котру очолював мій учитель професор Віталій Миколайович Левенець, була славно тим, що тут проходили лікування футболісти київського «Динамо». У цій клініці юній гімнастці Дерюгінній професор імпантував штучну зв'язку колінного суглоба. У цих самих стінах її звабив рудий Блохін, котрий постійно терся тут, випрошуючи у професора звільнення від тренувань. У клініку приходив злий Лобановський і незадоволено буркотів: «Віталю, я тебе прошу, ну не давай ти етому філону справки».

Був понеділок, професорський обхід. Почет зупиняється біля ліжка хворого, який уже третій місяць живе у відділенні. Хронічні хвороби старої самотньої людини, якій, звичайно, краще зимувати в теплій лікарні.

– Прошкін, ти совість маєш? – строго запитує професор завідувача.

– А що я можу зробити? Він завтра ляже під дверима завідувача райздороввідділу, як це було торік.

Професор пробує сам вплинути на ситуацію.

«Шановний Сергію Григоровичу, може, вам вже пора додому?»

«Професор, воше-то я – Сруль Гершковіч Кофман. То мене переіменовали, як Юзовку на Сталіно. Но я ещо болею», відмовляє той.

«Так довго в лікарні не можна бути, вам конче потрібне південне сонце й море», продовжує професор і чує запитання: «А що, на Подолі это зделать нельзя?»

Раптом чути голосну пісню «Ой летіли дикі гуси».

«Виключіть радіо!» – кричить розлючений ситуацією професор.

«Та це Матвієнко в хірургії співає, коли їй роблять перев'язку, – мастит відкрили після родів», інформує медсестра.

«Господи, Павлівська психушка повинна бути на Подолі», констатує професор.

Після обходу Прошкін отримує категоричну настанову вирішити питання з хворим. Єдиний спосіб залагодити цю колізію – проси-

ти досвідченого спеціаліста в таких справах, корінного подолянина лікаря Романовського.

«А шо, меня завтра в синагогу не пустят», набиває собі ціну той.

«Борю, ти ж комуніст», моралізує завідувач.

«Ой, Льоня, я тебя умоляю, равін – теж».

«Ну добре, – здається завідувач, – з мене міцний могорич».

«О'кей, несмотря на зов крові, шо не зделаеш для спасенія заведуещего», дає згоду Романовський.

І вирішив оригінально й так, як це може вирішити тільки корінний житель Подолу.

Упродовж тижня щодня, коли в палаті не було хворих, він, як півень, кукурікав, сівши біля ліжка Кофмана. А потім викликав з Павлівки консультанта-психіатра: «Бенечка, там мой больноі постоянно слышит песні петуха». «Ой, Боря, не такоє лечілі», впевнено відповідає консультант.

Психіатр довго заглядає в очі хворого, потім запитує: «І давно ето «кукареску?»

«Неделю», відповідає той.

«Отлично, ми не опоздали, – оптимістично запевняє ескулап і продовжує: – А скажіте, ето «кукареску» звучало в ля-мінор?»

«Доктор, я – музикант, ето слушать нельзя, сплошная лажа», впевнено констатує Кофман.

«Тогда ви скоро будете здорови. Я уполномочен забрать вас в нашу больницу», безапеляційно виносить вердикт психіатр, акцентуючи на слові «нашу».

«А шо, на Подоле больніца уже не наша?» – запитує хворий.

«І ви спрашиваєте», вже біля дверей по-змовницьки тихо чи то заперечив, чи то підтвердив лікар.

«Доктор, а у вас там тепло?» – не здається Кофман.

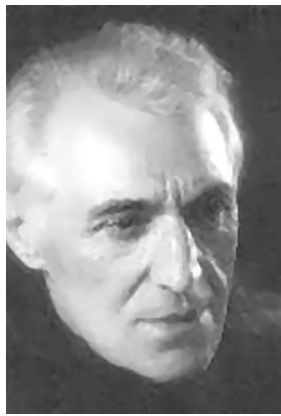
«А то как», зрозумілою тільки їм мовою відповідає той.

«Но здесь я каждый день вжівую могу слушать Матвієнко», видає останній і найвагомійший аргумент хворий.

«Я вас умоляю. Шо там ваша Матвієнко! У нас сейчас лечатся два Кобзона, Зикіна і П'еха».

Уже прощаючись з Романовським, доктор Беня заявляє: «Боря, я твоей мамочке всегда гаваріл, что у тебя совсем нет музыкального слуха».

«Ой, Бенечка, зато я, как ти, не мучілся на скріпке в музыкальной школе», відповів Боря, вдячно потискаючи колезі руку.

Володимир Михайлович Шкварчук (22.10.1940, село Долина Тлумацького району Івано-Франківської області – 04.06.2015, Чернігів) – прозаїк, публіцист, член Національної спілки письменників України від 1998 року. Закінчив Коломийський технікум механічної обробки деревини та Криворізьке гірниче училище. Працював у картографічних експедиціях, на будовах Уралу, Кавказу та України. Від 70-х років мешкав у Чернігові. В останні роки перед виходом на пенсію працював консультантом науково-редакційного підрозділу Чернігівської облдержадміністрації. Автор виданих у Чернігові книжок «Бунт землі» (1994), «Голодомор 1932-33 годов на Черниговщине» (1999), «Прищеплена гілка» (1999), «Отруйне питання» (2000), «На казарменому становищі» (2002), численних статей, памфлетів, гуморесок, казок, оповідань, що публікувалися в періодиці.

Нагороджений орденом «За заслуги» третього ступеня. Лауреат премій: обласної просвітянської імені Бориса Грінченка, Всеукраїнської імені Володимира Кобилянського (1997) – за художні твори для дітей, Всеукраїнської імені Валерія Марченка (1998) – за публікації на основі матеріалів ВЧК-ДПУ-НКВС-КДБ по Чернігівській області, Міжнародної журналістської імені Василя Стуса (2000).

Цикл «Чернігівські оповідання», який за задумом автора мав скласти окрему книжку, залишився в рукописі. Лише окремі з цих оповідань були оприлюднені в періодиці. «Свобода слова» – одне з них.

Володимир ШКВАРЧУК

Свобода слова

Сперечатися з редактором – все одно, що напрошуватися за стіл, за яким дорогим гостем тебе не вважають. І коли перший редактор, до якого звернувся «реєстровий» (член Спілки) письменник НН зі своїм новим оповіданням, сказав, що белетристику вони не друкують принципово, щоб уберегтися від напливу малокерованих, ревнових і скандальних місцевих талантів, письменник лише несхвально буркнув: «А я думав – не друкуєте, бо її у вас нема», і пішов далі.

Другий редактор, читаючи оповідання, тихо сміявся – саме в тих місцях, у яких і належало сміятися.

– Дуже цікаво. Літературний жарт. Антон Павлович Чехов в оповіданні «Зловмисник» описав крадіжку гайки, Пантелеймон Сергійович Романов в оповіданні «Буфер» – відповідно, крадіжку буферної тарілки, а ви – уже крадіжку рейки. Дотепно. Думка прозора: усе на гірше. Але...

– Щось не так? – насторожився письменник, занепадаючи духом.

– Кривдите, шановний. Що я, дурень, такого повідання не оцінити? Його згодом у яких тільки збірниках не друкуватимуть. Але навіщо таку особу зачіпати – самого губернатора? Взяття б когось простішого. Мало вам начальників?..

– Згадаймо Чехова, – пояснив письменник. – Його зловмисник, потрапивши за вкрадену гайку в лапи правосуддя, вважає себе намарне скривдженим й апелює до поміщика-генерала. За наших умов це може бути тільки губернатор. Я мусив дотримуватися чеховської фабули. Літературна гра – такі правила.

– Дограєтесь! А якщо його почуття гумору підведе?

– Не підведе. Я там згадую реальне інтерв'ю, в якому він прямо, недвозначно й без жодного примусу заявив: розуміє і не боїться жарту. Чого йому боятися? У гірші часи дехто на його місці й не таке собі дозволяв. Згадаємо Фрідріха Великого. Правив пруський король, звичайно, круто, інакше б Семилітньої війни не виграв, коли його обсіла з усіх боків могутня коаліція, однак підданих у свободі слова і думки не утискував. Сам літературною творчістю грішив, ядучого Вольтера при своєму дворі пригрів! Дехто безкарно писав на нього відверті пасквілі – просто так, заради дешевої слави. Стривожений книготорговець послав йому одну з таких книжок: ваша величність, що робити?.. Король, анітрохи не вагаючись, наклав на зловредному творі історичну резолюцію: «Продавайте, ви на цьому добряче заробите». А нашому вельмишановному губернатору жодна коаліція не погрожує; навіпаки, з президентом на дружній нозі...

– Е, вам добре говорити, а тут – крок управо, крок уліво – вважається розстріл. Навіть не придумав – хто б таке міг надрукувати?.. Тепер з цим гірше, ніж за комуняк. Ви ж знаєте, хто нас фінансує?.. Так ото ж. А вони колись разом кар'єру в адмінорганах робили...

У редакції зовсім хирлявої газетки, яка невідомо кому й служила (схоже, утримував її хтось про запас, на випадок грядущих передвиборних баталій), редактора на місці не було. Письменник залишив рукопис співробітниці, з коротким поясненням: «Хай розгляне – на предмет можливої публікації». Через кілька днів редактор на місці теж не сидів. До рукопису була підколота записка: «Повернути автору. Друкувати не будемо. Це – для журналу». Елегантно!

– Ми з такою особою в азартні ігри не встряємо, – додала від себе співробітниця, лукаво усміхаючись. – Він з нашим роботодавцем у партійному смислі начебто опоненти, але в плані особистих стосунків – зовсім не вороги. Навіщо нам шукати собі на рівному місці камінь спотикання? Навіть недікатно... А знаєте, просто цікаво: колись Чехов через якусь гайку шуму на весь світ наробив, а тепер що тільки не крадуть – і тихо...

Четвертий редактор – ще зовсім юнак – сказав просто:

– Знаєте, я на цій посаді людина нова, у тутешньому плетиві-місиві ще не орієнтуюсь... А напишете щось свіженьке – ласкаво просимо, – і запросив на чарку кави.

– Нема настрою, – відказав письменник. – Десь у Біблії сказано: «І згасли почуття в душі його, й усамітнися він у пустелі».

Спіймавши, з різних причин, облизня ще в двох місцях, письменник занудьгував. Його, як він думав, шедевр уже не здавався йому шедевром. І чого вони такі боязкі?.. Класична література переповнена генералами: чеховський генерал-майор Булдєєв ніяк не вгадає «кінське» прізвище; голлівський генерал-регонтун Бетрищев не спроможеться запам'ятати «Полюбіть нас чорненськими, а біленькими нас кожен полюбить»; один із генералів Достоєвського – примітивний п'яндига й розпусник Іволгін, якщо по-нашому, взагалі козу водив; два щедрінські генерали, яких один мужик прогудував, теж у жодному разі на титанів думки не тягнули, – й ніхто те друкувати, навіть при тодішній «татарській» цензурі, не остерігався.

«Куди тепер?.. – думав він, чухаючи за вухом. – Не може бути, щоб якийсь відчайдушний не знайшовся. Свобода ж слова!..»

Мастерова Валентина Миколаївна народилася 1 березня 1957 року в селі Сивках Чернігівського району. Закінчила Михайло-Коцюбинську середню школу, радіомеханічне училище, працювала на підприємствах Чернігова.

Згодом закінчила з відзнакою факультет журналістики Київського державного університету. Тривалий час працювала журналісткою Менської райгазети, обласної газети «Гарт», редактором Чернігівської райгазети «Наш край».

Пише вірші, оповідання, новели, романи. 1991 року стала переможцем міжнародного літературного конкурсу «Гранослов», 1997 всеукраїнського «У свічаді слова».

Перша книга Валентини Мастеровой «Так плакало дерево» з'явилася друком 1992 року. Потім вийшли книги «Крила», «Суча дочка», «Смарагд», «Мавра». У 2020 році вийшов новий історичний роман письменниці «Тобі скажу» – про історію Чернігівського краю 11-12 століть.

Член Національної спілки письменників України з 1993 року. Нині мешкає в Козелецькому районі.

Валентина Мастерова

До колишньої колгоспної контори сходилися люди. За звичкою, бо зроду-віку в цьому маленькому селі ні клубу, ні сільради. А от ферма стояла й оця контора – колишня куркульська хата. Господар давно згинув у Сибіру, а хата ще, як дзвін. Інші он, новіші, повростали в землю по самі вікна, страшно зайти. «Наче баби оці. Штовхни котру – розсиплеться. Як вони тільки й живуть отут?» – подумки розмовляв сам із собою вже немолодий чоловік, із сірими примруженими очима. Уважними, пронизливими, наче тільки вони й були на його обличчя. Може, тому, що зовсім мало розмовляв, лише роздавав команди, кивав головою і думав. Тепер ось спостерігав за двома десятками людей. Та де там людей – старці, що спираються на палиці, в кувачах латаніх і бурках – усі до одного. Навіть хлоп'я, що тулиться до баби, – в маленьких бурочках із глибокими калошами. Точно чиєсь байстра, бо чого б воно жило в оцих джунглях. Подумки порівняв хлопчика з Мауглі. Посміхнувся, глянувши на власного сина, що сидів за кермом новенького позашляховика, здивовано розглядаючи селян. Да, синку, такого ти у своїй Англії не бачив. Хотів щось сказати, але син змушував батька розмовляти з ним лише англійською, а вона йому чомусь не давалася. Таки не втримався: «Well, what do you think about forest people?» («Ну, як тобі лісові жителі?») – «Cool, they are ukrainian indians.» («Супер. Це ж українські індіанці.»)

Селяни здивовано презирнулися. Дід, у шапці-вушанці по самі очі, запитав: «Це що – наші чи знову німці?»

– Чорт їх знає, – почув у відповідь не лише дід, а й Борис Петрович. – Може, вибори які, то вони й катаються.

– Та не вибори. Чого ви оце? – дорікнув селянина сільський голова, що приїхав разом з бізнесменом, тільки в машині з охороною. Тепер стояв простоволосий, помітно хвилювався.

– До вас чоловік по-хорошому, допомогти хоче. Он каже – дорогу зробить і ще щось, – глянувши запобігливо на приїжджого.

А той ступив крок від легковика, за ним – охоронці: мордаті, широкоплечі, в однакових шкіряних куртках.

Дід чомусь потиснувся між бабів:

– Я таких бачив у війну. Вони нашу Христинівку палили. Тільки у формі були, з автоматами й вічварками.

– Ну що ви за люди такі? – зняквив голова. – До вас, можна сказати, благодійник приїхав, а ви...

Борис Петрович ледь помітно спомурнів. Але не від дідових слів. До гурту підійшов середніх років чоловік без руки. І хоча взутий також у бурки, щось у ньому виказувало колишнього військового. «Точно «афганець». Тільки його мені не вистачало. Ну, нічого...». Посміхнувся роблено й го-

Хижак

лосно запитав: «Усі зійшлися? Треба б нам з вами поговорити».

– Професорки немає! – вигукнули з гурту. – Аби когось по неї послати.

– Вона не прийде. Чогось не любить бізнесменів, – нарочито голосно кинув однорукий чоловік, дістаючи з кишені цигарки.

Борис Петрович лише посміхнувся, намагаючись перехопити погляд чоловіка, але той зосереджено длубався у своїй кишені й ні на кого не дивився.

– Є тут у нас одна грамотна, – заспішив пояснити сільський голова. – Уся Христинівка її слухає. Навіть хотіли на моє місце висунути та, кажуть, відмовилася. Але вона нам без діла. Вона приїжджа, чужа, можна сказати, й живе тут на пташиних правах.

Поки голова сільради говорив, Борис Петрович дивився на реліктові сосни, що підступали до села. Такого багатства тепер ніде не знайдеш. А трохи далі – дуби. Європейці купуватимуть за золото.

– Я вам не лише дорогу прокладу, – промовив несподівано для себе самого привітно. – Підприємство побудую, робота всім буде. – Та ми наче вже своє одробили, – несміливо промовила худенька бабуса, що стояла за кількома кроків від нього. – І заробилися... Нам аби хоч раз на тиждень хто хлібця привіз, і то спасибі.

– Буде вам хліб, магазин буде... – Борис Петрович не скупився на обіцянки.

За його спиною стояв син. І не просто син – учений фінансист. Ще трохи, й отут усе буде його. З яким би задоволенням він підігнав сюди бульдозер і вигрів оці халупи кудись у рівчак. Може, колись так і зробить, коли оці... Озираючись, пошукав очима цвинтар, побачив віддалік у лісі дерев'яні хрести й розсердився – ліс запаскудили.

Закінчив говорити, та чомусь не побачив на жодному обличчі ні того піднесення, ні того збудження, яке відчував сам. Навіть ніхто нічого не запитував, тільки однорукий поцікавився:

– А це вам наш ліс знадобився чи, може, пісок? Тут давно колись брали. Кар'єри, спасибі їм, такі позалишали, що влітку й на море їхати не треба.

Борис Петрович не відповів. Натомість дістав із кишені мобільний телефон і комусь наказав привезти хліба у Христинівку. Не якийсь, а свіжого, ще теплого. Тільки тепер селянські обличчя немов потеплішали, і бізнесмен почув «спасибі» в кілька голосів. Кивнувши головою, мовляв, та що там. І дав команду їхати. Сільський голова на цей раз сидів у машині разом з Борисом Петровичем.

– Оце її хата. І то не її – тітчина, – показав на маленьку, ніби з дитячої книжки, хатину. – Два роки тому приїхала з однією сумочкою, на хліб не було.

Борис Петрович знічев'я глянувши на хату й несподівано змінився на обличчі, побачивши біля колодя-

зя жінку. Він упізнав її, добре, що впізнав, а думав, що згинула. Ось тобі й згинула.

Озираючись на стару хату, а, здалося, мимоволі озирнувся в той день, коли прийшов у професорську квартиру, розглядав картини на стінах, поки професорка хавкала, вчитуючись у постанову суду про перехід її квартири в його власність за борги покійного чоловіка. Не повірила, кричала, що чоловік був хворий і ніяких грошей ні в кого не брав. «Брав, дорогенька, в мене брав, – підніс її до самих очей документ. Мадам, звільніть моє житло. Поки охорона вас не вивела звідси силою». «Це ви його в лікарні наркотиками накачали... Виродки». Вона довго стояла мовчки, потім узяла якусь стару валізу, склала туди папери, а потім, навіть несподівано для нього, вийшла, не зачинивши за собою дверей.

Він чекав скандалів, суду. А вона зникла, мов її й не було. Та Борис Петрович завжди боявся покірних. Бо коли у гніві людина викидає із себе біль і зненависть, то покірні накопичують, наче запалювальну суміш. І не знаєш, коли вона вибухне. А вибухне обов'язково.

– І днями, і ночами, кажуть, щось пише, – почув запобігливий голос сільського голови. – На пошту за вісім кілометрів ходить, посилає. В Америку чи німцям, але гроші їй звідти йдуть. Тепер он ніби вийждати до них збирається. Нехай їде, що їй у нас робити. У Бориса Петровича відлягло від серця – на одну мороку поменшало.

Цієї миті несподівано син загальмував. «Father, – look!» («Тату, – вовки!»)

Віддалік на пагорбі стояли вовки. Машини спинилися, але хижак навіть не ворухнувся. Стояли, й коли люди вийшли з машин, а молодий чоловік узяв з авто пістолет і став цілитися.

– Далеко, – Борис Петрович торкнув напружену синову руку.

У цей час більший сіроманець відділився й пішов уздовж пагорба, немов подразнював людей. Несподівано син бізнесмена кинувся в машину й рвонув автомобілем напереріз вовку.

– Куди ти?! – злякано закривав сільський голова. – Там же кар'єр глибочезний, лід іще тонкий!

– Назад, синку! Назад! – гукав перелякано батько, але чи то син не почув, чи не зрозумів батьківської мови. А той у нестямі кричав на охоронців, що стояли біля машини й не відразу зрозуміли, що відбувається. Тільки коли перед чорним авто ніби розступилася земля, вибухаючи з-під коліс фонтанами води, вони кинулися туди, але за кілька кроків зупинилися – позашляховик миттєво зник під льодом, наче його ніколи й не було. Лише вода розтікалася по сніговій поверхні й швидко замерзала.

А вовки постояли на пагорбі, потім побігли по заметеному снігом полю туди, де ледь ворухнулися на вітру вершечки могутніх дубів і реліктових сосен.

Тетяна Павлівна Череп-Пероганич (нар. 18.11.1974, с. Стара Басань Бобровицького району) – поетеса, прозаїк і драматург, журналістка, перекладачка, громадська діячка, членкиня Національної спілки письменників України, Національної спілки краєзнавців України, лауреатка національних і міжнародних премій.

Народилася в сім'ї сільських вчителів. Закінчила Київський університет імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики.

Працювала: 1992 – 2006 – журналісткою Бобровицької районної газети «Наше життя»; 2006 – 2010 – директоркою Бобровицького районного музею, 08.2010 – 01.2011 – завідувачкою відділом Київського літературно-меморіального музею-квартири П. Г. Тичини.

З 2011 – журналісткою у виданнях та прес-службах столиці. Головний редактор журналу «Українська культура».

З чоловіком Юрієм Пероганичем виховують синів Віталія і Богдана.

У 2013 разом з Юрієм Пероганичем заснувала мистецький веб-портал «Жінка-УКРАЇНКА», а в 2018 – новинний сайт «ЕЛІТА», є їхньою головною редакторкою. У квітні 2018 разом з Юрієм Пероганичем заснувала громадську організацію «Творча еліта України».

«Танго не для нас» – нова збірка поезій Тетяни Череп-Пероганич, вийшла друком 2020 року в Білоцерківському видавництві «Час Змін Інформ». Є п'ятою збіркою поезій і 11-ю книгою письменниці. До збірки увійшли поезії, написані після 2016 року. Ось вірші з книжки.

Тетяна ЧЕРЕП-ПЕРОГАНИЧ

Хочу мандаринок і глінтвейну.
Це не всі бажання ще, зажди.
Треба, аби ти був біля мене,
І не тільки нині, а завжди.
Рахувати родимки на тілі,
Випивати вуст меди до дна.
Хай собі лютують заметілі,
Я віднині в ліжку не одна.
Тіло спрагло тулиться до тіла.
У минулім холоді життя.
Тільки біля тебе й зрозуміла –
Найтепліша ковдра – почуття.

Без різниці – зраджена
чи забута –
Знімай, жінко, ці пута.
І в обіймах цілого світу
Квітни так, ніби в перше літо.
Будь не сонцем і не травою,
Не веселкою... Будь собою!
Ти одна така, інші – інші,
Мо' сміливіші, мо' мудріші...
Хай душа, як крихка намистинка,
А ти сильна вже тим, що ЖІНКА!

Сама
Це неможливо, неможливо!
Ви десь одні, я тут – одна.
А поміж нами тільки зливи,
Холодна осінь, не весна...
Ну ніби провалилось небо,
Сховалось сонце у яру.
А Ви мені сьогодні треба,
Як не знайду, так пропаду.
На серці серед каламуті,
То блискавки, а то громи.
І наче Богом геть забуті,
Приречені на лихо ми.
А хтось сказав – в любові сила,
Для неї перешкод нема.
Тоді чому між нами злива?
Ви десь самі, я тут – сама.

Спалені листи,
Спалені мости.
Серед попельці
Одинокий ти.
Танго не для нас.
Не біжу навстріч.
Зайняла Парнас
Горобина ніч.
Лле немов з відра.
Блискавки й громи.
Танго тут своє,
Нині зайві ми.
Дощ на струнах снів:
Там-тарара-там.
Музика без слів.
Сам, віднині сам...
В попіл почуття.

Чорно-білий світ.
Що ж, таке життя.
Мій тобі привіт.
Та як заболить –
Відшукай, поклич.
Спробую зігріть
В горобину ніч.
Двоє спраглих тіл.
Гул травневих гроз.
Танго – пару кіл.
По спині мороз...
Спогадів рої –
Сріблом на чоло.
Радощі мої –
Наче й не було.
Спалені листи,
Спалені мости.
Серед попельці
Одинокий ти.
Танго не для нас.
Не біжу навстріч.
Зайняла Парнас
Горобина ніч.

Вже звикла так – сміятися
крізь сльози,
Ховати біль на самім серці дні.
Життя моє – одні метаморфози.
Та ні на що не нарікаю, ні.
Іду собі. Топчу стежину долі.
З метою, а то й просто – без мети.
Ох, і насипав же на рану солі,
Мені навіщо випадковий ти.
Не зрозумієш. Це як самострата,
Коли себе вбиваючи живеш...
У світі, де кохання, як розплата,
Бувають рани дорогими теж.

Знаєш, мені болять
Зраджена віра в літо.
Серце замерзло, мовчить,
Заново вчуся жити.
Знаєш, мені пече
Те, що було лише грою.
На інше схилившись плече,
Я відболію тобою.

Цей чоловік навпроти у метро
Мене пройняв своїм
печальним поглядом...
Печальний чоловіче, хто ти? Хто?
Чи на одній зупинці ми виходимо?
Я і сама душою геть сумна,
Змиваю біди сивими туманами.
Думок гірких натягнута струна,
А радість де? У долі за парканами.
Та може й справді вийдемо удвох –
Нащо в житті нам ще одна
розлука.
Світ не з поразок – він із перемог,
Коли тримати є кого за руку.

«А весна яка буяла...» «А весна...» Щось далі першого рядка не йде. Ну й Бог з ним. Він же не поет-професіонал, якому потрібні рядки для гонорару. Рядок так рядок. Головне – що він є. Як і отой неясний настрій, коли хочеться стрибати або перекулитися через голову.

Геннадій згадав, як минулої дивною осені бродив оцим самим парком, посеред багряного падолисту, і раптом накотився на нього прекрасний рядок: «Намалюване кленове листя на зеленому полотні трави». Здорово! І то ж восени, а що казати про оцю веселу пору.

А може, тут не лише весна? Просто гарно. Вихідний день – раз! Учора в тещі в шахи виграв – два! Квартальною премією пахне – три! Водопровідний кран полагодили – чотири!

Кран – це взагалі чудо-во. Геннадій звик до порядку, устаткованості, і його добряче бісили всілякі кранно-батарейні і радіотелевізійні неадаптації. І справа не в копійкових витратах, а в тому, що доводилося дзвонити по ремонтних контрактах, шукати по магазинах якусь нещасну прокладку чи шурпу. Зате, коли все утрясалось, на душі ставало легко-легко.

«А весна яка буяла...»

Завтра футбол. І хоч міська команда – середнячок другої ліги, Геннадій був патріотом свого міста. І вболівальницьке товариство в них дружнє, перевірене. Місце постійне – східна трибуна, дванадцятий ряд. Поле – як на долоні, і недалеко від газону, щоб весело підхлюстувати своїх улюбленців лагідними прізвиськами: «Гриня!», «Кузя!»

Геннадій, було-загуло, колись і сам бавився з м'ячем і – смішно згадати! – фантазував, як грати на чемпіонаті світу.

«А весна яка буяла...»

– А зі знайомими треба вітатися.

Що? Хто це сказав? Геннадій озирнувся і пішов-побіг подалі від цього сновидіння.

...Минулої неділі він їхав приміським потягом з дачі. Дача не дача, так, хатка на курячих ніжках, а при ній дві яблуні, три кущі смородини і клапот картоплі.

Геннадій зайшов у перший ліпши вагон, упав на перше ліпше місце і байдуже зиркнув на сусідів. Чорнявий капітан читав журнал. Його «чадо» влізло у вікно і роздивлялося приміський пейзаж. Капітанша в білій кофтинці й заморських джинсах поспівувала синочкові, що таке дачі.

І раптом вона обернулася.

Кажуть, колись може трапитися все. «Колись» тяглося вже п'ятнадцять років. За цей час він зустрів стільки людей, що могло-таки трапитися «все», в тому числі й те, що трапилося зараз.

Він багато разів уявляв собі цю зустріч. Уявляв зовсім не так. Ні, він сам приїде в те невелике південне місто. Приїде, коли над тихими вулицями тієї міської околиці стоятиме п'яний дух літа, і жовто-гарячі абрикоси опадуть з віт на тротуари. Мабуть, вона вже й не живе на тій вулиці, в тому місті, але йому хотілося вірити, що вона там, що цих п'ятнадцяти років наче й не було.

Щойно потяг заметлявся на привокзальних стрілках, як

він схопився і побіг до виходу, всією своєю потерею куртку відчуваючи її погляд...

Парком товклися весело вдягнуті городяни. Геннадій поплив по колу, не випускаючи її з очей. Обігнув шаховий павільйон, прошмигнув у натовпі поміж каруселлю і літньою естрадою. Виригнувши з юрби, ненароком стукнувся об тумбу з морозивом. «Вибачте», – муркнув він і вдарив алеєю, вже не чуючи, як продавщиця лайнулася навздогін: «Понапиваються зрання».

Пливло тепле квітнєве сонце. Дівочий сміх, лопотіння дівчоріччя по алеях, гуання духового оркестру, виляски рушниць у тирі, веселе вищання на гоїдалках,

– Мабуть, ні.

– Це як в отому анекдоті. «Ми з вами не зустрічалися в Одесі?» «Я там ніколи не був». «Я теж. Значить, то були двоє інших людей». Коротше, будемо прощатися.

– Ви ж обіцяли розповісти мені про собор.

Темно-карі Тамарині очі проймали його наскрізь. Геннадій відчув, як ноги його прирастають до алеї.

Довго і плутано розповідав він про собор, закладений на рік раніше Київської Софії. Потім вони йшли алеєю древнього Валу і лічили старовинні гармати, найжачені в бік прадавнього Дикого поля. Гармат було дванадцять. Геннадій розповів, що

Петро АНТОНЕНКО

Вербові калачики

Оповідання

гуркіт каруселі і «чортового колеса» – все це зливалось в безтурботну симфонію суботнього парку.

Вона стояла в кінці алеї і, задерши голову, роздивлялася золочені бані древнього собору.

– Що ви робите в нашому місті? – голос його тремтів осиковим листком.

– А що, у вашому місті за все беруть гроші?

– Ні, тут можете стояти на дурничку. Хочете, розкажу вам про оцей собор?

– Розкажіть, куди ви зникли в неділю.

...Тоді, в неділю, він прилип на пероні до газетного кіоску, перечекав, поки вона пропливе в натовпі на привокзальну площу, і зашився за нею в троллейбус. Її і капітана пропустили з дитиною на передні двері. А він завис над східцями, притиснутий до задніх дверей, і кризь болоньєві куртки, светри і капелюхи ловив поглядом її біле весняне пальто...

– І правда, куди ж ви зникли? – посміхнулася вона. – Біля базару не сходили, а на наступній зупинці вас уже не було.

– Чудо. Я, як відьма, на помелі вилетів.

– А я і кажу Миколі Івановичу: «Чого це на нас так дивляться?»

– Якому Миколі Івановичу? Капітану? Так то не чоловік ваш?

– Ні. А синок мій. Не схожий? Чи не роздивилися?

«Синочкові років тринадцять. Значить, вискочила заміж десь через півроку після того, як я одружився. Та впізнала вона мене, нарешті, чи ні?»

– Як вас звати? – несподівано запитав він.

Запала нестерпно довга пауза.

– Тамара.

– Тамара?

Її, оту, з далекого південного міста, звали Марією.

Він не розумів, нащо стоїть отут, перед цією симпатичною незнайомою жінкою.

– Так ви не назвали себе, – мовила вона.

– Гена. Крокодиль Гена, знаєте такий мультфільм? – він поволи відходив. – Ми ніде не зустрічалися?

тутешні дівчата заради сміху іноді призначають побачення біля тринадцятої гармати.

Раптом на літній естраді хрюкнув динамік, і бравий чоловічий голос закричав: «Дорогі друзі! Запрошуємо на естраду взяти участь в іграх і атракціонах. До ваших послуг нова літня програма».

Геннадій і Тамара заспішили на майданчик. Люди потроху заповнювали місця на лавах. Перед сценою, відклавши труби, грілися на сонечку музиканти військового оркестру. А на сцені клопотався невисокий меткий масовик-затійник у напрасованому сірому костюмі.

Атракціони з «нової програми» Геннадій бачив, либонь, уп'яте. На шворці, як на рахівниці, теліпалося п'ятнадцять пластмасових папуг. Масовик і котрийсь із глядачів по черзі пересували одного, двох або трьох папуг. Програв той, кому діставався останній, нахабно розмальований папуга. Масовик сипав словами і раз по раз обігрував суперників. А Геннадій подумки сердився на Тамару, яка затягла його на ці дурні атракціони.

– А зараз прошу на сцену десять осіб, – оголосив масовик. Тамара подала Геннадієві свою сумочку.

– Пішла і я. Вболівайте за мене.

Затівався новий, древній, як світ, атракціон. Дев'ять стільців поставили колом, сидіннями назовні. Десять чоловік підтюпцем побігли довкола них. Масовик гучно крикнув: «Стоп!», і кожен із гравців поспішив упасти на стілець. Одному місця не вистачило, він вибув із гри, прибрали один стілець, і все почалося спочатку.

Геннадій, як загінотизований, дивився на струнку Тамарину постать, що вихором літала по сцені. Коло все вужчало, гравців усе меншало. Нарешті вони залишилися утрех на два стільці. Побігли, побігли, побігли по колу... «Стоп!» Двоє дужих хлопців льопнулися на сидіння, а Тамара за інерцією влетіла одному з них на коліна.

– Ну й чоловіки, не могли поступитися дамі, – пожартував масовик. Хвилиночку, дівчино, і вам приз.

Розпашіла й захекана, Тамара впала поруч із Геннадієм і простягла йому приз – жовту гумову лисицю.

– Візьміть дітям. А то моїм лобурьякам уже подавай мотоцикла.

– Думаєте, в мене менші? Придане дочкам готую.

– І не кажіть, – зітхнула вона. – Я оце чую, старший мій говорить дружкові: «А мене стара не пустить у кіно». Думаю: «Божечки, це ж він про мене – «стара».

...Вони брели парковою алеєю, що котилася вниз до ріки. Парк тут був не такий прилиза-

жиною і тещою по базару. Купували насіння і розсаду. Теща так розходилася, що прикупила й п'ятдесятилітрову бочечку на помідори, тягги яку довелося, звісно ж, Геннадію. У середу був футбол, і знову патлатенький форвард Кузя вгатив гостям красень-гол.

Аж у четвер Геннадій наплив у відділі про якусь невідкладну справу і втік із роботи на годину раніше. Невдовзі він уже входив у ворота швейної фабрики, на яку не потрапив би сто літ, якби не ота дивна суботня зустріч із Тамарою.

Через прохідну йшов, як на голках, але товстий вахтер байдуже смоктав цигарку й не озвався жодним словом. Довгий чотириповерховий корпус фабрики виходив у двір широкими вікнами. Двором снували заклопотані люди, повзели електрокари, квакнув за спиною сигнал вантажної автомашини. Кілька засмоктаних деревець тремтіли на вітрі першою прозеленню.

У відділі кадрів літня жіночка за крайнім столом підвела на Геннадія стомлені очі й перепитала Тамарине прізвище: «Інженер-технолог? Не знаю». «Вона недавно перейшла до вас». «Хоч би і вчора. Відділу кадрів не мине. Машо! – гучно, як на торгах, крикнула жіночка через усю кімнату. – Не знаєш, у нас працює така...»

Геннадій дивав тротуаром. Було порожньо і холодно. Вітер теліпав недогризки футбольних афіш. Йому все стало абсолютно байдужим. Поспішати нікуди. Додома встигне за четверть до сьомої, як і завжди. Потім – подарунок сумку в руки і по магазинах. Потім – третя серія нового восьмисерійного телефільму. Потім – вечерея і п'ять партій у шахи з тещою. Сьогодні він обов'язково візьме реванш за вчорашній розгром.

А потім він лежатиме на дивані під довгоногим зеленим торшером, обкладений газетами і журналами. Він дивитиметься у напівморок стелі й пригадуватиме буйну квітнєву повінь в їхньому селі, зелені коси верб у сивій весняній воді, тугі, шоршаві й гіркуваті вербові калачики, кислий до оскомки луговий щавель і солодкі цибабі опуцки.

Він згадає суботу, весняний парк, ріку, біле вино, чорний хліб і зелені калачики.

А потім спливе у пам'яті те далеке південне місто з абрикосами й акаціями, його останній лист Марії, в якому він писав, що одружується і що хотів би виграти в цю лотерею. Але в лотерею всі не можуть виграти. Це не гра в «папуг», де завжди виграє той, хто починає, досить лише знати маленький секрет – пересунути по шворці двох розмальованих пластмасових дурнів.

...Місяців за два він одержав листа. Поштовий штемпель великого чужого міста. Давно забутий почерк. «Ти яким був, таким і зостався. А вербові калачики – це дійсно чудо».

1984 р.

Оповідання з книг автора «Бабине літо», «Свіча», «Стріла», виданих в Чернігові відповідно у 1994, 2001 і 2017 роках.

Буало-Нарсежак – це колективний псевдонім тандему класиків французького детективу письменників П'єра Буало (1906 – 1989) і Тома Нарсежака (1908 – 1998). Спершу кожен писав окремо, але невдовзі вони стали співавторами. За кілька десятиліть спільної творчості написали понад 50 детективних романів і повістей, чимало детективних оповідань. Також співавторами написано і понад 30 звичайних, недетективних романів, кілька книг для дітей.

Пропонуємо одне з гостросюжетних оповідань авторів.

БУАЛО-НАРСЕЖАК

Докори сумління

Коханці, які наважуються позбавитися від настирливого чоловіка і відразу ж беруться до дій, зустрічаються в романах і фільмах щодня. Ну, принаймні, в деяких романах і деяких фільмах. Але насправді не кожен за просто перетворюється на злочинця. Тьєрі являв собою такий тяжкий досвід. І він думав, що й Івона, у свою чергу.

Хоча ні, якраз він і не міг бути таким вже впевнений. Інакше все сталося б зовсім просто. Він сказав би їй: «Я довго думав, дорога, ми не можемо вчинити такого жахливого акту. Ми б ніколи більше не посміли поглянути один одному в обличчя, і докори сумління отруїли б наше кохання». А Івона відповіла б: «Ти маєш рацію. Я теж багато розмірковувала. Наш план безглуздий. Продовжимо, як раніше. Тим більше, що Філіп не настільки вже і заважає!»

Ні. Він зовсім не був впевнений, що Івона, навпаки, не вигукнула б зі своїм жорстким виразом рота і цим злегка надутим виглядом, який він так добре знав: «Я так і припускала. Як плани будувати, тут ти завжди перший. Слова тебе не лякають. Але як тільки доходить до справи... Ти, виходить, не розумієш, що, якби ти мене кохав посправжньому...»

Так чи інакше, а Тьєрі кохав Івону посправжньому. Але хіба коли-небудь у подібних випадках «посправжньому» означало, що чоловік повинен наважитися навіть на злочин?

Страшна альтернатива! Таким чином, у Тьєрі залишався лише вибір між жахливою дією і відмовою, яку коханка, що назавжди розчарувалася, сприйняла б як важку образу.

На якусь мить Тьєрі уповільнив крок. Нарешті він дістався до вілли Делорів. Довго вичікував, поклавши вказівний палець на кнопку дзвінка, перш ніж натиснути. Івона впала йому на руки.

– Тьєрі! Якби ти знав... Філіп... Філіп...

– Що – Філіп? Ти мене лякаєш.

Івона задихалася від емоцій.

– Ну дай же відповідь, Філіп не...

Ні. Філіп Делор не помер. Але скоро міг померти. Серцевий напад під час прийому ванни.

– Я покликкала лікаря... Інфаркт... Він зробив йому два уколи. Він ще заїде вдень. Ніякої надії. За його словами, це питання декількох годин. Філіп навіть нетранспортабельний.

Ноги Тьєрі настільки тремтіли, що довелось притулитися до стіни. Інфаркт... Питання декількох годин... Несподіваний, фантастичний дозвіл! Він намагався сказати щось, але не міг знайти слів. Хіба не була б будь-яка співчутлива фраза жахливим лицемірством? А будь-який вияв радості – огидним цинізмом? Він замкнувся в мовчанні, яке молода жінка могла розцінювати на власний розсуд. Утім, вона тут же продовжила:

– Хочеш... його побачити?

– Звичайно, — сказав він.

Кімнату наповнювали звуки хрипкого, нерівного дихання Філіпа. Очі вмираючого залишалися заплющеними, руки дивним чином складені на грудях, по його блідих запалих щоках безупинно пробігало тремтіння. Тьєрі підійшов ближче, нахиливши голову, немов винувати, зупинився біля ліж-

ка і торкнувся пальцями дерев'яної стійки; він відчував, як його повіки набрякають сльозами. Бідний Філіп, такий довірливий, такий непомітний, такий простодушний!

Тьєрі доводилося визнати очевидне: ніколи б йому не вистачило сміливості. І ось Філіп збирався зникнути в найбільш зручний момент. Тьєрі не потрібно буде побоюватися ні презирства Івони, ні несамовитих докорів сумління з приводу свого злочину. Ні, звичайно, не докорів сумління з приводу свого злочину. Але... з приводу своєї зради.

Тьєрі знав Філіпа упродовж тридцяти років, ще від часів школи, він був свідком у нього на весіллі. Цікаво! Того дня Івона здалася йому швидше непримітною. Гарна – так, але не більше того. Якби йому тоді передбачили, що вона стане Жінкою його життя... Тьєрі згадував про всі хитрощі, які вони придумали, про їхню обережність, їхню брехню. Про їхні страхи, коли в певні моменти якимось простеньке запитання Філіпа змушувало їх на мить побоюватися найгіршого.

Тьєрі знову пригадав жахливий ранок, коли Івона кинулася до нього, збожевільши: «Він знає... Я впевнена, що він усе розкрив...». Як же реготали вони потім над їх божевільною тривоги! Славний Філіп! Аби збадьоритися, достатньо подивитися на його добре, ніжне обличчя чесною людини, перехопити його ясний і ніби постійно здивований погляд. «Мій великий пес», — говорила про нього Івона.

Тьєрі повільно провів рукою по чолу. «Мій бідний Філіпе, я обдурив тебе. Я скористався твоєю довірою, твоєю великодушністю, і тепер я готуюся остаточно зайняти твоє місце». Тьєрі відчував себе в полоні сорому і відрази. Слова розкаяння підступали до його губ; слова, які, він, можливо, і вимовив би, якби несподівано не згадав, що Івона теж знаходилася у спальні. Він озирнувся. Погляд його зустрівся з поглядом молодої жінки.

На її щоках поблискували два сліди, і Тьєрі зрозумів, що думки Івони йшли в тому самому напрямі, що і його власні. В обох промайнула співчутлива посмішка.

Пролунав дзвінок. Івона вийшла з кімнати. Трохи пізніше Філіп розплющив очі. Довго вони залишалися каламутними, поки погляд не прояснився, ковзнув по меблях і нарешті зупинився на Тьєрі. І тоді на цьому восковому обличчі промайнуло щось, що віддалено нагадувало радість.

– О! Тьєрі, ти тут!

Тьєрі нахилився, поклав долоню на схрещені руки вмираючого. Йому більше не вдавалося стримувати сльози.

– Філіпе, старина Філіпе!

Філіп якось сумно скорчив обличчя.

– Я думаю... справа – труба. Ні, не переривай мене. У мене вже так мало сил. Підійди... сюди... Де Івона?

– Хтось прийшов. Хочеш, я...

– Ні. Навпаки... Слухай мене. Розумієш, Тьєрі, я не завжди був тим бездоганним чоловіком, яким здавався. Тепер ця історія закінчилася... Дурість якась... У мене немає часу вдаватися до подробиць... Коротше, я зберіг фотографії, листи... сухі квіточки... Ти знаєш, наскільки я чутливий... Усе це закрито в маленькій чорній скриньці...

Знесиливши, Філіп замовк. Його риси здавалися настільки нерухомими, а дихання настільки слабким, що на якусь мить Тьєрі вирішив, що все кінчено. Він чув на кухні голос Івони і впізнав голос сусідки.

– Чорна скринька, — знову заговорив Філіп. — В останній шухляді мого письмового столу... Ти її візьмеш... Якщо я дивом виплутаюся, ти мені її принесеш назад... Але якщо зі мною трапиться нещастя... ти спалиш її. Не можна, щоб Івона виявила її, розумієш?... Треба, щоб вона ніколи не дізналася...

Тьєрі задихався від ніжності, жалості, вдячності. Заспокоїливе, неімовірно одкровення вміть знімало його останні співчуття, останні сумніви. Філіп зраджував Івоні, напевно, з однією з її найближчих подруг. Інакше кажучи, молода жінка лише відплатила йому тією ж монетою. Не важливо, хто з подружжя почав першим, — Тьєрі більше не почував себе винним. Зрада Філіпа знімала з нього моральний вантаж.

Несподівано голос помираючого став від занепокоєння твердішим.

– Обіцяй мені, Тьєрі... Де ти?

Тьєрі потиснув руки, що клякнули.

– Я тут, Філіпе. Обіцяю тобі... Усе, про що попросив мене... Але я впевнений, що принесу тобі цю скриньку назад... Побачиш.

Філіп зробив легкий рух головою з несподівано умиротвореним, майже щасливим видом.

– Спасибі, старий... Тепер що стосується Івони. Я хотів би, щоб ти...

Тьєрі не судилося коли-небудь почути продовження. У передпокої почувалися кроки Івони, і більше молода жінка не залишала спальню. Філіп помер упродовж години.

Тьєрі без зусиль знайшов чорну скриньку зі скромним гравіюванням і фігурним замком. Йому вдалося непомітно покласти її в кишеню свого плаща. Івона телефонувала своїм сестрам: «Сталося жахливе горе...». Незабаром усі зберуться. Обережність і пристойність змусили Тьєрі піти. Він навіть не наважився поцілувати Івону в кімнаті. А в передпокої лише торкнувся губами її щоки, немов якийсь далекий родич.

Нікуди не заходячи, він дістався до скромного флігеля, який винаймав від самого початку свого любовного зв'язку, менш ніж за кілометр від вілли Делорів. Одразу ж спустився до підвалу і витягнув зі своєї кишені скриньку. Так, він виконає останню волю свого друга, Івона ніколи не дізнається...

Тьєрі відчинив дверцята грубки, якусь мить подивився на руді відблиски полум'я, що танцювали на чорному дереві, і кинув коробку. Ніколи в житті в нього не було так легко на душі. З цими фотографіями, листами, сухими квітами зникали спогади про його власну, Тьєрі, поведінку. Його жест стирив минуле, перед ним відкривалося майбутнє, відміте від будь-яких плям.

Вибух було чути на мило довкола, і шибки повилітали майже всюди. Два дні знадобилися пожежникам, щоб витягнути тіло Тьєрі, завалене купами уламків. Безумовно, слідчі легко встановили характер замаху. Мотивів же його, навпаки, ніхто ніколи не дізнався. Івона в тому числі.

Едгар По: засновник детективу

Едгар Аллан По (19.01.1809 – 07.10.1849) – американський письменник, поет, есеїст, драматург, літературний редактор і критик, один із провідних представників американського романтизму.

Найбільш відомий своїми макабричними (в стилі жахів) і містичними оповіданнями.

Едгар По був одним із перших американських професіоналів короткого оповідання (новели) і засновником детективу. По написав перший літературний детектив – «Вбивство на вулиці Морг».

Шанований за внесок у народження жанру наукової фантастики. Він був першим відомим американським письменником, який намагався заробляти винятково творчістю – тому упродовж життя По потерпав від матеріальної скрути.

Едгар з'явився на світ у родині акторів, які на час гастролей залишили немовля на піклування діда.

Дворічного По взяла до себе родина багатого торговця, яка давно мріяла про власну дитину. Його сестра росла по сусідству в іншій родині, а брата виховали родичі з іншого міста.

Едгара усиновив заможний купець з Вірджинії

Дж. Аллан (тому повне ім'я письменника – Едгар Аллан По). Аллани не шкодували коштів на його виховання: його одягали «як принца», у нього був свій кінь, свої собаки. Едгар вже у п'ять років читав, малював, писав, декламував, їздив верхи. У школі він добре вчився, придбав великий запас знань з літератури, особливо англійської та латинської, з загальної історії, з математики, по деяких галузях природознавства, таким як астрономія, фізика.

Едгар здобував вищу освіту у вузі, заснованому Джефферсоном. Навчання було дорогим – близько 350 доларів в рік, тому однокурсниками Едгара були тільки діти з багатих сімей. Сімнадцятирічний По вивчав у вузі класичну філологію і сучасні мови.

У вузі Аллан почав пити і захопився азартними іграми. До кінця навчального року він зібрав боргів на 2,5 тисячі доларів, з яких 2000 доларів програв в карти. Його прийомний батько зі скандалом погодився оплатити лише десяту частину цієї суми, і По, незважаючи на успіхи в навчанні, був змушений покинути університет.

На свою першу книгу По витратив всі свої заощадження, і це змусило його стати солдатом.

Едгар Аллан По успішно навчався у військовій академії у Вест-Пойнті і мав добру репутацію, поки не дізнався про повторне одруження вітчима, яке позбавляло його навіть примарних шансів на спадщину. Тоді По став навмисно ігнорувати накази, він був заарештований, засуджений і звільнений зі служби США.

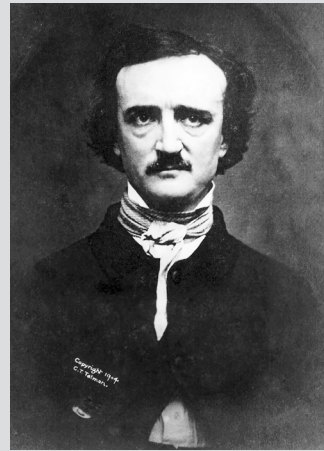
Тисяча примірників третьої книги По були опубліковані на гроші кадетів Вест-Пойнта, які чекали від свого колишнього однокурсника звичної сатири і пародії. Їх очікування не виправдалися, але гроші вже було не повернути.

За 20 років творчої діяльності Едгар По написав дві повісті, дві поеми, одну п'єсу, близько сімдесяти оповідань, п'ятдесяти віршів і десяти есе.

По був одним з небагатьох письменників-американців, чия популярність в Європі значно перевершувала славу в рідній країні.

Коли По був живий, його знали швидше як літературного критика, ніж як письменника.

Останні роки життя, повні потреби і проблем з алкоголем, принесли за собою погіршення здоров'я, яке відбилося і на зовнішності По. З жовтня 1849 року перехожі знайшли поета в невідомому стані біля однієї з міських каналів. За іншою версією, він лежав неподалік від однієї з місцевих пивничок і в чужому одязі. У неосудному стані По був доставлений в лікарню і поміщений в дешеву палату. Лікарі стверджували, що письменник страждав галюцинаціями і постійно кликав когось – аж до самої смерті він так і не прийшов до тями.

Наталена Королева: іспанська графиня української літератури

Наталена Королева народилася 3 березня 1888 року. Місце народження – Іспанія, монастир Сан Педро Де Карденья, біля міста Бургос у провінції Кастилія і Леон. Померла 1 липня 1966 року в містечку Мельник, Чехія. Українська письменниця, жанри творчості — роман, повість, оповідання.

Повне ім'я при народженні, дане дівчинці за старовинним іспанським звичаєм, – Кармен-Фернандо-Альфонса Естрелла-Наталена Дунін-Борковська. Мати – графиня Марія-Клара де Кастро Ласерда Медінаселі, зі старовинного іспанського роду Ласерда – померла при пологах. Батько Наталени – польський граф Адріан-Юрій Дунін-Борковський, займався археологією, жив переважно у Франції. Родовий маєток його матері Теофілі з литовського роду Домонтовичів знаходився в с. Великі Борки на Волині. Батько А.-Ю. Дуніна-Борковського Адам Дунін-Борковський загинув під час польського повстання проти Росії 1863 року, його майно було конфісковане російським царським урядом.

Наталену одразу після народження взяла до себе бабуся Теофіля, в якій вона жила до п'яти років. Після смерті бабусі дівчинку забрав до Іспанії материн брат Еухеніо, старшина королівської гвардії, згодом католицький священник. Там нею опікувалася тітка Інесс.

Наталену віддали на виховання в монастир Нотр-Дам де Сіон у французьких Піренеях, де вона пробула майже 12 років. Пізніше Наталена з великим пієтетом згадувала монастир Нотр-Дам, де формувалась як особистість, вчилася добру, милосердю, самопожертві. Студіювала мови, філософію, історію, археологію, медицину, музику, співи. Часто бувала у своїх іспанських родичів, навчилася їздити верхи, фехтувати, стріляти.

Тим часом батько одружився вдруге з Людмилою Лось, що походила зі знатного чеського роду і мала маєток у містечку Красне біля Львова. Оселилися в Києві, і мачуха забажала, щоб її падчерка продовжувала тут навчання.

Восени 1904 р. Наталена приїхала до Києва. На той час вона вже знала іспанську, французьку, латинську, італійську, арабську мови, з дитинства трохи пам'ятала українську й польську. У сім'ї розмовною була французька. Освоївши російську мову, дівчина вступила до Київського інституту шляхетних дівчат, який закінчила через два роки.

У Києві вона брала уроки музики в композитора Миколи Лисенка. На пам'ять він подарував їй невеличку музичну мініатюру «Зоря з місяцем» з надписом «Моїй учениці».

Дівчині готували вторований шлях для її стану – вигідне одруження і спокійне існування.

Графська родина перебратася до Санкт-Петербурга, ближче до бурхливого столичного життя. Наталена вирішила здобути вищу освіту. Спочатку закінчила

Петербурзький археологічний інститут, здобула ступінь доктора археології за праці з литовської старовини, потім зайнялася єгиптологією і водночас навчалася в Петербурзькій мистецькій академії, після закінчення якої одержала диплом «вільного художника», мала свої художні виставки в Петербурзі й Варшаві.

Батьки підшукали їй нареченого – бравого гусара, ротмістра російської армії. Наталена й чути не хотіла про це одруження. Контакти з батьком і мачухою не налагоджувалися, бо вони наполягали на її одруженні з нелюбом. Тоді Наталена йде на нечуваний у шляхетській родині вчинок – вступає до французького Михайлівського театру в Петербурзі, а згодом укладає контракт з паризьким «Theatre Gymnase», що гастролював тоді в столиці. Незважаючи на успіх на сцені, театральна кар'єра Наталени не вдалася через слабке здоров'я. Вона залишила театр, лікувалася на Закавказзі, а потім виїхала до Західної Європи, де продовжила лікування, займалася улюбленою справою – мистецтвом та археологією.

Ці роки були чи не найкращими в її сповненому тривог життя. Вона побувала в Іспанії, Франції, Італії, країнах Близького Сходу, знову виступила в оперних театрах Парижа і Венеції (співала партію Кармен в опері Ж. Бізе), взяла участь в археологічних розкопках Помпей і в Єгипті. А з 1909 р. почала систематично виступати з художніми творами й науковими статтями у французьких літературних і наукових журналах.

Перша світова війна застала Н. Королеву в Києві: вона приїхала до хворого батька, який невдовзі помер. Тут за нею було встановлено поліцейний нагляд, на квартирі вчинено обшук. Не маючи змоги виїхати (кордони було закрито), вона через товариство Червоного Хреста стала сестрою милосердя в російській армії. Майже три роки пробула Наталена на війні, нагороджена солдатським хрестом «За храбрость», дістала три поранення, перенесла тиф і кілька запалень легенів.

Особисте життя Н.Королевої під час війни склалося драматично. Вона одружилася з офіцером російської армії і громадянином Ірану, що служив у «дикій дивізії», – Іскандером Гакгаманіш ібн Курушем, який невдовзі загинув під Варшавою. Відпровадивши до-

мовину з тілом чоловіка до Ірану, Наталена повернулася до Києва. Зупинилася у мачухи. Війна наближалася до кінця. Разом з мачухою вона записалася до групи чеських репатріантів і виїхала до Львова. У містечку Красне біля Львова жили родичі мачухи, й у той голодний і холодний час грудня 1919 року вони й вирішили їх відвідати. Але тут мачуха захворіла й померла.

Наталена ледве дісталася до Праги, де почала працювати в системі народного шкільництва.

У Празі вона зустрілася з Василем Королівом-Старим, якого знала ще з Києва як письменника, культурно-громадського діяча і видавця. Вони одружилися, придбали скромний будиночок на околиці містечка Мельник біля Праги. Тут і прожили до кінця днів своїх. В. Королів-Старий займався літературною, педагогічною, мистецькою діяльністю. Помер 1941 року після чергового допиту в гестапо.

Наталена Королева все подальше життя присвятила літературній праці. Саме в Мельнику вона почала писати українською мовою.

Приїхавши з Києва до Праги, Н. Королева на замовлення Міністерства освіти уклала невеличкий шкільний чесько-український словник, який вийшов під редакцією професора С. Смольського. Пізніше – великий (понад 30 арк.) французько-український словник (залишився недрукованим).

Писати художні твори українською мовою почала з 1919 р. за порадою В. Короліва-Старого. Перше оповідання українською мовою «Гріх (3 пам'ятної книжки)» було надруковане у віденському українському тижневику «Воля» 15 січня 1921 р. за підписом «Н. Ковалівська-Короліва». Відтоді понад двадцять років усі західноукраїнські, буковинські, закарпатські українські журнали, а також журнали, що виходили в Чехо-Словаччині, відшували її твори.

У середині 30-х – на початку 40-х років побачили світ книжки Н. Королевої, що принесли їй широке визнання: збірка легенд «Во дні они» (1935), повісті «1313» (1935), «Без коріння» (1936), збірка оповідань «Інакший світ» (1936), повісті «Предок» (1937), «Сон тіні» (1938), «Легенди старокіївські» (1942 – 1943). Після війни в Чикаго надрукували її повість «Quid est veritas?» (1961), завершену ще 1939 року.

Останні роки життя письменниці жила самотня, всіма забута, заробляла на прожиття приватними уроками французької та іспанської мов. Її намагання встановити контакти з київськими видавництвами та Інститутом літератури імені Т.Г. Шевченка АН УРСР успіху не мали. Н. Королеві судилося ще побачити віддруковані аркуші своєї книги «Сон тіні. 1313», яка вийшла 1966 р. у Пряшеві.

Померла письменниця 1 липня 1966 року в Мельнику. Похована на цвинтарі Святого Вацлава, біля коханого чоловіка.

Літературний дебют

Людмила ЗІНЕВИЧ

Віщування

Не розплющуючи очей, навпомацки знайшла телефон. Відтоді, як ти поїхав туди, засинала з ним під подушкою. І хоча кажуть, що щасливі не сплять з телефоном, для мене, навпаки, він став чи не єдиним способом отримання своїх п'яти хвилин ніжності, вранці й увечері. Стисла в долоні, щоб відразу після рингтону увімкнути і, як завжди, почути твоє ніжно-радїсне «Доброго ранку, моє сонне царство!»

Хвилину за хвилиною – телефон мовчав: десять-двадцять-півгодини... Страшенно хочеться набрати, сказати, що скучила, що чекаю, похвалитися, що вже змержила тобі весільну сорочку. Але ти забороняєш мені дзвонити самій.

А може, не почула есемеску, хоча завжди її чула, навіть крізь найміцніший сон. Все ж перевірила. Ні, цього разу «Доброго ранку, моє сонечко!» не висвітлювалося. Відомість поволі розпрозорювала марево кольорового і яскравого, як у дитинстві, сну. На диво, запам'яталися і картинки, і звуки, і відчуття – і в пам'яті кадр за кадром відновлювався сюжет.

Стою, розглядаю квиток і просто сяю від щастя. Не пам'ятаю, що на ньому було написано – він нагадував звичайнісінький залізничний квиток, тільки рожевого кольору і з ряснішим текстом. Але точно пам'ятаю, що він був для нас, квиток у довгодовгоочікувану мрію. За мить я вже летіла як на крилах до тебе, стиснувши той квиток у руці перед собою. Я тримала його так міцно, як першачки першого вересня тримають свій перший букет для першої вчительки. І серце навиліт...

Раптом небо розколола блискавка – лив дощ. Колись ти писав мені: «Якби краплі дощу були поцілунками, я б наслав на тебе зливу». Напевне, це була та сама злива, бо бігла, не

відчуваючи землі під ногами від щастя й задихаючись від нестачі кисню. Спалахи грізних мечами били в землю й розбивалися сотнями вогнів прямо під ногами. Від тих спалахів все було яскраве: небо, мокра трава, сад, у якому стояв твій будинок. Він був невеликий, із різьбленими віконницями й фронтами, ніби з казки про гномів. Я відразу його віднайшла серед інших. Ні, не зором – серцем: я відчувала – я точно знала, що це твій. Мокра до нитки й змерзла, заскочила на поріг і просто влипла в двері. Від розкоти грому, блискавок, що надзодганяли, від потоків холодної води найбільше хотілося схватися у твоїх обіймах, притиснутися до твоїх грудей – до мого теплого плюшевого ведмедя. Рвонула ручку дверей – зачине. Постукала – двері зрадницьки мовчали. Ще й іще – до безсилля...

Гроза втихла, мокре тіло сповзло по непорухлих дверях на поріг і влякло. Враз усе стало чорно-білим: і сад, і трава, і казковий будинок. Розвіялися звуки й відчуття: радість, з якою несла квиток, і страх від блискавок, й пронизливий холод від мокрого одягу.

Біль у руці повернув у реальність. Ледве розтисла занімілі пальці, телефон беззвучно сповз на простирadlo й тут же розірвав тишу. Рингтон не твій. У слухавці захриплий незнайомий голос:

– Ви дівчина Ведмедя, вибачте, старшого сержанта Володимирова Ведмеденка? ...Володі більше немає. Сьогодні вночі при обороні Щастя...

«Знахар»:

роман Доленга-Мостовича і фільм Гоффмана

На початку 80-х кінотеатри Радянського Союзу, і не тільки його, «тріщали» від напливу глядачів на цей фільм. Ну, кінотеатри тоді взагалі були місцем дуже людним, адже які тоді могли бути нічні десятик телеканалів у теле ящику, не кажучи вже про комп'ютери та Інтернет. А тут ще й така мелодрама, як альтернатива дуже популярним індійським фільмам. Причому, на матеріалі не далекої екзотичної Індії, а близькому нам європейському.

Такий ажіотаж викликав новий польський фільм 1982 року відомого режисера Яна Гоффмана «Знахар», знятий по роману якраз маловідомого у нас польського письменника міжвоєнного десятиліття Тадеуша Доленга-Мостовича. Втім, у Польщі його читали завжди, а у 1937 році цей же роман був екранізований.

Звісно, Гоффман вирішив зняти більш потужну стрічку. Сам режисер пояснив це так. Йому як митцеві інколи хочеться переключитися з масштабних історичних, соціальних картин на побутову мелодраму, звісно, не позбавлену соціальних аспектів. І у автора таких потужних кінополотен, як екранізація історичної трилогії романів Генріка Сенкевича («Потопа», «Пан Володзіславський», а вже після фільму «Знахар» – «Вогнем і мечем») це вийшло блискуче.

Згадаймо сюжет стрічки. Головний герой – відомий столичний вчений і хірург, професор Рафал Вільчур. Вдома він несподівано знаходить записку дружини, котра пише, що покохала іншого і йде до нього, забравши з собою маленьку доньку.

Шокований Вільчур напивається в якійсь кав'ярні, а на нічній вулиці його грабують. Професор від ударів грабіжників по голові на довгі роки втрачає пам'ять.

Він мандрує, опиняється в сільській місцевості, уже під іменем Антонія Касиби, і влаштовується простим робітником на млин у заможного господаря.

Несподівано в ньому прокидається генетично не забута здатність до лікування людей. І він стає знаменитим на весь край народним цілителем, знахарем.

В цьому селі Вільчур-Касиба випадково зустрічає свою доньку Марисю, яку він, звісно, не впізнає в дорослій дівчині. Вона сирота, мати померла. Марися працює продавщицею в магазині. В неї закохується молодий граф Лешек Чинський. Спершу такий гоноровий, він щиро покохав дівчину.

Та молоді закохані розбилися на мотоциклі. Лешек швидко одужав, а от Марися була на грані смерті, про що він і не знав, поїхавши за кордон на лікування, адже йому сказа-

ли, що Марися загинула. Але її врятував сільський знахар, невідомий їй самій її батько.

Врешті, все з'ясовується, до професора повертається пам'ять. Молоді люди одружуються. Ось такий щасливий, як і належить для мелодрам, фінал.

А тепер про автора роману і творців фільму.

Тадеуш Доленга-Мостович (польською – *Tadeusz Dołęga-Mostowicz*, 10.08.1898, Окуневе (нині Вітебська область Білорусі) – 22.09.1939, м. Кути, Польща).

Батько Стефан Мостович, юрист за фахом, орендував маєток, де він зразкове господарство. Спогади про дитинство, яке минуло в атмосфері добробуту і спокою, і про середовище в якому жила місцевашляхта, лежать в основі багатьох повістей Доленга-Мостовича.

Навчався у Віленській гімназії, яку закінчив 1915 року. Вступив до Київського університету на юридичне відділення, брав участь у польській воєнній організації. Під час громадянської війни і розпаду Російської імперії Окуневе опинилося за межами Польщі, і родина вимушені була виїхати до Польщі.

1918 року Тадеуш Мостович вступив добровольцем до лав польської армії, де служив до 1922 року.

Відтоді жив у Варшаві. Упродовж 1922–1926 років співробітник, а потім редактор газети «*Rzecz Pospolita*», починає літературну творчість. Від 1925 року на сторінках цієї газети з'являються його статті і фейлетони. Того ж року з'являються і перші оповідання.

Під час Другої світової війни був мобілізований як офіцер захищати польсько-румунський кордон по ріці Черемош (м. Кути), де організував міліцію. Був застрелений радянськими військовими.

Перший твір – «*Остання бригада*». Популярність приніс роман «*Кар'єра Никодима Дизми*» – гостра сатира на суспільно-політичне життя. Від 1932 року пише зазвичай 2 романи

на рік, відтак має високі літературні заробітки. Інші твори – «*Чеки без сплати*», «*Прокурор Аліція Горн*», «*Брати Дальч і Ко*» (1933), «*Світ пані Малиновської*» (1934). «*Знахар*» (1937), «*Професор Вільчур*», «*Щоденник пані Ганки*» (1939). Більшість з них мають добре спланований, напружений сюжет.

Від 1934 співпрацює з кінематографом. До 1939 року з 16-ти його творів 8 було екранізовано:

Після Другої Світової війни твори письменника були піддані забуттю через політичні обставини, й інтерес до його творчості відновився лише після 1956 року.

1978 року Тадеуша Доленга-Мостовича було перепоховано у Варшаві.

Єжи Гоффман (пол. *Jerzy Hoffmann*) – видатний польський кінорежисер і сценарист. Народився 15 березня 1932 року у Кракові. Від весни 1938 року проживав у місті Тернопіль. У віці 8 років (1940 р.) був вивезений разом із родиною до Новосибірської області Росії, де вони жили в таборі спецпереселенців і працювали на заготівлі лісу. Там померли дід, бабуся, сестра бабусі та дядько Єжи Гоффмана. Після нападу Німеччини на СРСР і відновлення дипломатичних відносин Москви з польським еміграційним урядом, родину Гоффманів було амністовано. 1943 року батько Єжи пішов воювати з німцями, а після закінчення війни надіслав родині виклик до Польщі. У липні 1945 року Єжи повернувся до Варшави.

Він 33 роки був одружений з киянкою Валентиною Трахтенберг, нині покійною. Завжди був і є щирим другом України. Ще у 2014 році він разом з багатьма відомими представниками інтелігенції Польщі рішуче засудив у заяві агресію Росії проти України.

А тепер про виконавців головних ролей фільму «Знахар», відомих польських акторів. Рафал Вільчур – **Єжи Бінчицьки**. Марися Вільчур – **Анна Димна**. Лешек Чинський – **Томаш Стокінгер**.

Єжи Бінчицьки (пол. *Jerzy Bińczycki*, 06.09.1937, Краків – 02.10.1998, там же). У 1961 році закінчив Державну вищу театральну школу імені Людвіга Сольського в Кракові. З 1961 по 1965 роки працював у театрі Станіслава Віспяньського в Катовіце. З 1965 року актор у краківському Старому театрі. Проявив себе також як і режисер. З 1 липня 1998 року Єжи Бінчицьки був на посаді директора Старого театру.

У 1975 році зіграв одну з головних ролей – Богуміла у фільмі «Ночі і дні» польського режисера Єжи Антчача (за романом Марії Домбровської). За цю роль Єжи Бінчицьки отримав кілька польських кінематографічних нагород, а також номінувався на премію «Оскар».

Анна Димна (у дівочтві Дзядик, пол. *Dziadyk*; нар. 20.07.1951, Легниця, Польща). Народилась у сім'ї з вірменським корінням. Випускниця Державної вищої театральної школи в Кракові. У 1973 році вперше вийшла заміж і змінила прізвище Дзядик на чоловікове прізвище Димна.

Зіграла багато провідних ролей, серед них і роль Маргарити в польській екранізації роману Булгакова «Майстер і Маргарита» (1989 року).

З 1973 року служить у Старому театрі в Кракові. З 1990 року викладає в Краківському університеті. У 2002 році заснувала Салон поезії у Кракові при театрі, де працює сама та її нинішня чоловік Кшиштоф.

Є засновницею багатьох благодійних акцій і фондів, допомагає біженцям, веде семінари та сеанси арт-терапії для людей з обмеженими можливостями. У 2001 році організувала Фестиваль музики й театру для інвалідів, який тепер проходить щорічно.

Томаш Ришард Стокінгер (пол. *Tomasz Ryszard Stockinger*), актор, співак. Народився 23 лютого 1955 року у Варшаві, в родині актора Анджея і співачки Барбари Стокінгер. У 1978 році закінчив театральну студію у Варшаві. 1978-1984 – служить в драматичному театрі у Варшаві. 1984-1993 – живе і працює за межами Польщі. 1993-1996 – служить в театрі «Квадрат» у Варшаві. З 1997 року актор театру «Сирена».

У 2005 році видавництво «Польське радіо» випустило його сольний альбом «Мелодія, повернися до мене».

У 2006 році взяв участь у третьому сезоні польської версії телепрограми «Танці з зірками», в 2008 – в четвертому сезоні «Як вони співають».

Крім ролі у фільмі «Знахар», зіграв одну з важливих ролей Павла Любича у популярному польському телесеріалі «Клан».

А щодо «роману» Єжи Гоффмана з мелодрамою, то це була його не перша така картина. У 1976 році він зняв фільм «Прокажена», менш відомий, ніж «Знахар», але також доволі популярний.

Фільм «Прокажена» (пол. *Trędowata*) знятий за однойменним романом Гелени Мнішек. Дія розгортається в Польщі на початку ХХ століття. Молода і бідна дворянка Стефанія Рудецька вчить дівчинку Люцію з дуже знатної родини Поповських. Стефанія закохується у Вальдемара, онука господаря маєтку. Вальдемар також закохується в Стефанію, кидає виклик вищому світу і оголошує Стефанію своєю нареченою. На балу на честь майбутнього весілля Вальдемара і Стефанії аристократи організують змову проти Стефанії. Вона шокована вибігає під дощ і після нетривалої хвороби помирає.

Фільм захоплює сюжетом, красивими натурними зйомками, чудовою музикою.

У головних ролях відомі польські актори Ельжбета Старостецка і Лешек Телешиньски. Невелику роль зіграла Анна Димна.

Обидва ці фільми досі популярні. Правда, у кінотеатрах зараз іде зовсім інше, бойовики або містика. Не часто побачиш гарні давні фільми і на нашому начебто ж насиченому телебаченні. Що ж, відтак наші читачі можуть подивитися ці фільми в Інтернеті на YouTube. Ці нестаріючі картини того варті.

Борис ПОЛИЩУК

За правду й демократію

Поспішаю оце до Антона, сусіда, в лікарню. Штрикають йому уколи, змащують якимсь шмаровидлом плечі, знімають у роті мірку, щоб вставити зуби. Доводять сусіда до пуття після контузії в місці.

Поїхав він у гості до сина, вийшов з автобуса, а на вулиці коїться таке, як у хліві, коли курка знесеться. Не стільки того яйця, скільки крику, галасу й копошіння. Кудись іде натовп і чогось вимагає.

Розвівив він вуха, дивиться на те все, мов теля на стрічку молоді. Аж тут якийсь на вигляд культурний добродій опинився біля Антона. Розпитав про те, про се й каже:

– Ви часом двадцять гривень не хочете заробити?

– За що ж мені їх дадуть? – поцікавився сусід.

– За правду й демократію.

– То це вони в нас уже такі дешеві стали? – здивувався Антон.

– Політика – діло тонке, – звів до неба пальця добродій.

– І що ж я маю робити?

– Узяти оцей транспарант, разом з людом пройтися вулицею, – пояснив добродій.

– І це все? – не повірив Антон.

– Усе. Хіба що пару разів крикнете: «Ганьба!»

Для Антона двадцять гривень – це сума. Як тут не провітритися?

Подякував за гроші та й рушив до людського гурту. Гордо підняв над собою прибуту до дерева розмалювану фанеру й на повні груди рявкнув: «Ганьба-а-а-а!»

Молодиця, що йшла поруч і диригувала руками, підозріло подивилася на нього, звела очі на фанеру й так заверещала, наче то не Антон чапав, а семиголова гідра сунула.

Враз до сусіда підскочило кілька пасійованих чоловіків і заходилися виривати з рук деревко з отою фанерою.

– Ти чого сюди, козел, затесався?!

– Хлопці, я ж свій! – вигукнув сусід.

– Ось ми тобі покажемо «свого!» – зацідили Антонові в зуби.

– Братці, я ж за правду і демократію! – заволав він.

– Ось тобі правда! – стусонув хтось Антона кулаком під дихало.

– А оце демократія! – переломила на його спині деревко молодіця-диригент. Були б обпатрали, мов курку, якби не почав відбиватися авоською із сирими яйцями.

«Нічого мені так не шкода, – каже, – як чотирьох недавно вставлених залізних зубів. Три свої – то таке, все одно випали б...».

Лежить Антон, стогне і ніяк не второпас: за яку ж правду і демократію його так віддухопелили?

Валерій ДЕМЧЕНКО

Гуманізація криміналізації

Кримінальну державу ми збудували. А юридично й соціально захистити носіїв цієї державності не можемо. Де гуманні закони, де гуманний суд?

Якщо вже йти в Європу, то з найгуманнішим судом у світі. На цьому наполягають і деякі єврокомісари. Кажете, що в них самих там не все о'кей, що не їм нас учити? Так вони ж уже в Європі, а нам туди ще треба дійти!

Та хіба ж могли українські суди стати найгуманнішими, якщо в нас досі закони були не дуже гуманними? Тепер Верховна Рада частково усунула хибі – «декриміналізувала» правопорушення у сфері господарської та службової діяльності.

Нарешті круті бізнесмени й VIP-чиновники можуть полегшено зітхнути – красти стало набагато безпечніше. За махінації з банкрутством, приватизаційними паперами, виробництвом контрафактної продукції, контрабанду тощо нікого вже до в'язниці не потягнуть. Будуть накладати лише штрафи. Можливо, навіть великі. Але хіба це гуманно?

У виявленні гуманізму законодавці могли б бути й послідовнішими. Передбачити, наприклад, у відповідній статті за сумнівне «привласнення»:

– першого мільйона – затавувати вигуками «ганьба!»;

– десяти мільйонів – поставити в куток;

– ста мільйонів – поставити навколійки на китайську гречку.

Можна запровадити й матеріальне відшкодування:

– за кожний украдений мільйон – штраф у розмірі однієї мінімальної зарплати, за мільярд – дві мінімальні зарплати.

На практиці, кажуть, так воно й буде.

А от сумнозвісна стаття 365-та залишилася поки що без змін. Хоч як світочі вітчизняної демократії й намагалися її скасувати. Держслужбовців та політиків при владі будуть і надалі лякати (на щастя, лише лякати!) буцегарнею. А це негативно позначатиметься на їхньому психічному здоров'ї.

Для зняття стресу в цієї категорії громадян пропонуємо запровадити дитяче покарання: зняти штани й відшмагати паском... Пардон, пропозицію відкликаю. Це теж негуманно. Європейським співтовариством буде засуджено однозначно.

А тому залишається найгуманніше європокарання: взяти на поруки й відправити на перевиховання до Ради Європи.

Андрій КОЗАК

Ігри для вечірки

Зіпсований телефон

Усі сідають у рядок. Перший починає телефонувати по міждмісту, намагаючись поздоровити родичів. У нього нічого не виходить. До телефону підходить інший і намагається виконати ті самі дії стосовно своїх родичів. Гра безуспішно триває до четвертої ранку.

Нумо, віднімаю

Одному з гравців (бажано – господареві) зав'язують очі й руки, затикають рота. Починають «чистити» квартиру. Перемагають усі, крім господаря.

Поїдання салату

Дві групи гравців по 14 – 16 осіб сідають по обидва боки столу. На стіл ставлять дві миски салату. Гравці намагаються дотягтися до нього ложкою і піднести до рота. Гру проводять, коли гостей прийшло набагато більше, ніж чекали.

Водоноси

Беруть участь два гравці. На двох стільцях стоять двоє відер. Гравці беруть відра й біжать до найближчої колонки, щоб набрати води, бо забули з вечора заpastися. Перемагає той, чия черга ближче.

Мотузка

Два стільці ставлять спинками один до одного, під ними протягують мотузку. За командою ведучого два учасники раптом починають бити один одному пики. Вони вибувають з гри, а їхнє місце займає інша пара.

Аркуші паперу

Двом учасникам дають по аркушу паперу. Прикриваючись лише ними, учасники повинні перебратися в іншу кімнату.

Картопля в ложці

Треба подолати певну відстань, тримаючи в руці ложку з картоплею. Кому це вдасться після більшої кількості випитого спиртного, той і перемажець.

Немов кенгуру

Слід прострибати певну відстань, затиснувши між колінами коробку сірників. Перемагає, як правило, сусід знизу, котрий пристрибає у вашу квартиру першим.

Іж, негіднику

Приготуйте якусь несмачну страву. Завдання учасників – з'їсти якомога більше.

Правила життя колишнього депутата

• Завжди май в кишені гривні на маршрутку.

• Роби вигляд у трамваї, що отой бугай на гальорці — це твій охоронець, щоб не втрачати пафосу.

• Пам'ятай про відсутність недоторканості.

• Намагайся красти хоча б із сімейного бюджету, якщо не можеш з державного!

• З втратою депутатського мандату життя деяких депутатів втрачає сенс, і вони місяцями не виходять зі свого палацу.

• Аби уникнути стресу, називай хатніх тварин прізвищами своїх колишніх помічників.

• Назви свою дачу Брюсселем та організуй туди щомісячні робочі візити.

• Аби не втрачати форму, бери участь в бійках на дискотеках.

• Повісь у вітальні найбільшу люстру, яка є в магазинах. Бажано, щоб стеля була у формі купола, як у Раді.

• Двічі на тиждень проїжджай кілька кілометрів на пожежній машині з мигалками: так легше подолати колишню залежність від спецсигналів.

• Офіційно проголоси тещу опозицією. Сімейні сварки набудуть обрисів запеклої політичної боротьби.

• Заплати тестю кілька тисяч доларів за перехід на свій бік.

• Лобіюй перефарбування і ремонт ліфта у під'їзді, а потім розпилку бюджет.

• Обідати виїжджай у сільську забігайлівку за межами Києва: там теж є страви в межах 10 гривень, як і в депутатській їдальні.

• Після втрати мандату почни нову кар'єру: балотуйся на виборах голови батьківського комітету початкової школи.

• Пропускай засідання батьківського комітету.

• Якщо дружина зрадила тебе, можеш офіційно обзивати її «тушкою».

• Втрата мандату означає, що тепер ти не можеш збрехати дружині, що ночуватимеш у сесійній залі.

• Нестримне бажання проголосувати, коли бачиш регулювальника на дорозі, пропадає не скоро.

• У поході на всі намети вішай таблички «Приймальня народного депутата».

Микола БОСАК

Мобіллка

Уранці Каплан пішов до туалету. Тільки зручно примостився, як з-під унітазу пронизливо й огидно завилло-запілікало. Каплан, немов опечений, мало не наробивши собі прикростей, підскочив. Зазирнув під унітаз – там лежав і розливався руладами мобільний телефон. Це отрок Боря залишив. «У кого воно таке нав'язане вдалося?» – подумав сердитий батько, йдучи шукати синові вуха.

Ранок було зіпсовано. Яєчню з'їдено механічно. Дружину обізвано коровою. Кота перською породи підгилено правою ногою аж на диван.

У вагоні метро натовп силоміць притис до Каплана пишногруду молодіцю. Вона так напахтилася імпортними духами й дезодорантами, що від тих пахтін аж у голові макітрилося. Ще й двох зупинок не проминули, як у молодіці в сумці, що була затиснена на рівні колін, заклично посигналив мобільний телефон. Вона з труднощами пропхала руку між своїм і Каплановим животами, стосовно сумки промахнулася, і Каплан залився червоною фарбою та потом, а молодіця від несподіванки знайденого витріщила на нього очі.

Мобіллка розривалася руладами, й запашна пані після другої спроби, штовхнувши сусіда ліктем у живіт, дістала її й притулила до вуха.

– Слухаю, котину! Я вже їду! У «мерседесі!» З ким... з ким... З лисим мокрим дядею! — доповідала вона невидимому співбесіднику, безсовісно витріщившись на Каплана.

На вулиці картина нагадувала день відчинених дверей у дурдомі. Гололупі дівиці, волохатоні безштанні чоловіки, мами з дитячими візочками і розповнілі офіцери з

нашим тризубом на кокарді й чужою мовою на язичці, притуливши до вух мобіллки, йшли кому куди треба, жестикулювали, гримасували, сердилися, сміялися самі й смішили невидимих співбесідників.

В офісі на порозі Каплана чекала з мобіллкою біля вуха шефова секретарка Люся й відразу передала наказ їхати в парламент, бо там слухатиметься законопроект з їхнього комунального питання.

Каплан був гостем парламентарів уперше і з інтересом спостерігав з балкона овалну залу, дуже схожу змістом і робочою атмосферою на Бесарабський ринок. Коли в ухваленні закону настав кульмінаційний момент – голосування – по залі то тут, то там – скрізь, затерликали мобіллки: обранці замість кнопок «за» натискали на свої телефонічні цяцьки і з успіхом провалили закон.

Увечері Каплан за дорученням шефа водив гостей з Кракова в оперу. Чарів улюбленого «Лебединого озера» він не відчув. Упродовж усієї вистави в партері й на балконах тельнячки мобільні телефони, вкручуючи у вуха буравчики неприємних, зовсім немистецьких звуків.

Притягнувши додому стомлений і знервований за день організм, Каплан безсило впав на ліжко. Уже почав засинати, наче й спитися щось затіялося, як раптом під подушкою несамовито запищала мобіллка. Син Боря підклав.

Не маючи сили шукати посеред ночі синові вуха, батько пошпурив мобіллку геть. Та вдарилася об одвірток і заніміла.

А по всьому світу в цей час заливалися розмаїтими звуками мільйони мільйонів інших.

Ларошфуко
Афоризми

Франсуа де Ларошфуко (15.09.1613, Париж – 17.03.1680, Париж) – герцог, принц де Марсільяк, видатний французький письменник-мораліст, автор «Мемуарів», збірки афоризмів «Максими», частина з яких нижче.

Боїться презирства лише той, хто його заслуговує.

Найбільше пожваляє бесіду не розум, а взаємна довіра.

Більшість людей відповідають не на чужі судження, а на власні думки.

У людях не так смішні ті якості, якими вони володіють, як ті, на які вони претендують.

Величавість – це незбагнений виверт тіла, винайденний для того, щоб приховати недовірки розуму.

Смаки змінюються настільки ж часто, як рідко міняються схильності.

Цілком віддатися одному пороку нам зазвичай заважає лише те, що у нас їх кілька.

Якби не лестили собі самі, нас не псували б чужі лестощі.

Деякі недоліки, якщо ними вміло користуватися, виблискують яскравіше будь-яких переваг.

Як мало на світі людей похилого віку, які володіють мистецтвом бути старими!

Позбавлені прозорливості не ті люди, які не досягають мети, а ті, які проходять повз неї.

Будь-який наш недолік більш прощений, ніж виверт, на які ми йдемо, щоб його приховати.

Люди роблять добро часто лише для того, щоб набути можливість безкарно творити зло.

Людські сварки не тривали б так довго, якби вся вина була на одному боці.

Ми всього боїмося, як і належить смертним, і всього хочемо, наче нагороджені безсмертям.

Ми обіцяємо пропорційно нашими розрахунками, а виконуємо обіцяне пропорційно нашим побоюванням.

Ми рідко до кінця розуміємо, чого ми насправді хочемо.

Наше каюття – це не стільки жаль про зло, яке ми вчинили, скільки боязнь зла, яке можуть заподіяти нам у відповідь.

Не було б у нас недоліків, нам було б не так приємно помічати їх у ближніх.

Жодні хитрощі не допоможуть нам довго приховувати кохання, коли воно є, як і вдавати це почуття, коли його нема.

Зірки світової естради

Консуело Веласкес і її «Бесаме мучо», найзнаменитіша пісня сучасності

«Bésame mucho» (іспанською «Цілуй мене міцно») – пісня в жанрі кубинського болеро, написана 1940 року мексиканкою Консуело Веласкес Торрес, одна з найвідоміших пісень ХХ століття. Існують сотні її виконань (у перекладі різними мовами), а також інструментальних версій.

До написання музики і слів пісні Консуело надихнула арія з опери іспанського композитора Еніке Гранадос «Гойескі» (1916).

Це найбільш записувана пісня всіх часів. Серед її виконавців, зокрема, Френк Сінатра, «Бітлз», Даліда, Сара Монтьєл, Сесарія Евора, Луїс Мігель, Елвіс Преслі, Луї Армстронг, Мірей Матьє, Шарль Азнавур, Хуліо Іглесіас, Пласідо Домінго, Хосе Каррерас.

Консуело Веласкес Торрес (1916 – 2005) – мексиканська піаністка й композиторка. Серед її предків був знаменитий іспанський художник Веласкес.

Від шести років почала займатися в музичній школі на фортепіано, стала складати пісні. У 9 років переїхала з родиною до Мехіко, де вдосконалювала майстерність. У 1938 р. дебютувала із сольним концертом у палаці мистецтв у Мехіко.

Серед інших відомих пісень Консуело Веласкес – «Любити й жити», «Качіто», «Будь щасливий». Крім кар'єри композиторки, Веласкес епізодично знімалася в кіно як актриса.

У 1979 – 1982 рр. була депутатом Конгресу Мексики. Удостоєна численних національних і міжнародних премій, почесна громадянка рідного міста Сьюдад-Гусман.

На запитання про коханих чоловіків мексиканка відповідала, що їх було троє

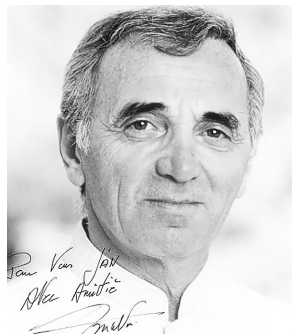

– її чоловік Маріано Рівера та двоє їхніх синів. Цікаво, що саме Рівера, в майбутньому відомий продюсер, а на той момент редактор радіостанції, першим помітив і відзначив пісню «Bésame mucho» і зробив її «розкрутку» на радіо. Він запропонував Консуело співпрацю, а згодом руку й серце.

А ось в оригіналі, іспанською, текст знаменитої пісні, написаний теж Веласкес.

*Bésame, bésame mucho,
Como si fuera esta noche la última vez.
Bésame, bésame mucho
Que tengo miedo tenerte y perderte después.
Quiero tenerte muy cerca,
Mirame en tus ojos, verte junto a mí.
Piensa que tal vez mañana
Yo ya estaré lejos, muy lejos de tí.
Bésame, bésame mucho,
Como si fuera esta noche la última vez.
Bésame, bésame mucho,
Que tengo miedo tenerte y perderte después*

Шарль Азнавур

тиста помітила Едіт Піаф і 1946 року запросила його у своє турне по Франції і США. Відтоді почалася професійна кар'єра Азнавура як шансон'є.

Шарль Азнавур виступав на найпрестижніших сценах світу, написав понад тисячу пісень, які співав сам, а також їх виконують відомі співаки планети. Тираж платівок і дисків Шарля Азнавура перевищив 180 мільйонів. Мав численні музичні відзнаки. Його пісня «Вічна любов» облетіла всю планету.

Як актор знявся більш ніж у 60 фільмах. Найбільш відомі стрічки за участю Азнавура – «Заповіт Орфея», «Стріляйте в піаніста». Отримав вищу нагороду Венеціанського кінофестивалю «Золотий лев».

Автор кількох книг документальної, художньої прози.

Мав найвищі державні нагороди Франції – орден офіцера й командора Почесного легіону, нагороди інших держав.

Постійно підтримував зв'язки з Вірменією. 1988 року після великого землетрусу, що зруйнував вірменське місто Спитак, заснував благодійну асоціацію «Азнавур для Вірменії» і організував декілька акцій зі збору допомоги потерпілим. Його ім'ям названа площа в Єревані, пам'ятник Азнавуру встановлений у вірменському місті Гюмрі. Відзначений найвищою нагородою країни – званням Національного героя Республіки Вірменія.

Джордже Мар'янович

бов і мода», де співав маловідомий до того в СРСР Джордже Мар'янович.

Сербський співак і композитор народився 1931 року. 1954 року почали виходити його перші платівки. Квитки на концерти Мар'яновича дістати було дуже непросто, такою була шалена популярність співака.

Після перемоги на міжнародному фестивалі «Белградська весна-1982» відвідав із гастролями Болгарію, Францію, Швейцарію, Німеччину, США і СРСР. Написав і сам багато чудових

пісень. Скажімо, його давній хіт «Ако ljubavi peta», що сербською мовою означає «Коли нема любові». Співак і композитор випустив величезну кількість платівок, дисків, багато з його пісень стали хітами на батьківщині та інших країнах.

30 жовтня 2011 року у Белграді відбувся ювілейний концерт до 80-річчя співака.

Нині Мар'янович живе у Белграді. Із дружиною Елі мають доньку Наталію і Невену, сина Марко, внучку Марію.

Цікаве про письменників

Микола Гоголь (1809 – 1852) спав сидячи, любив вишивати (шив хустки і жилети), писав свої геніальні твори тільки стоячи. Фотографуватися відмовлявся навідріз. Не любив світські заходи, тому його рідко туди й запрошували. Завжди носив у кишенях солодощі: шматочки цукру, бублики, цукерки. Їх він гриз постійно: і під час роботи, і під час бесіди.

Антон Чехов (1860 – 1904) займався колекціонуванням поштових марок – зібрав кілька тисяч! А ще, заспокоюючи нерви, молотком розбивав у пил щебінь, який потім йшов на посипання садових доріжок.

Оноре де Бальзак (1799 – 1850) був непрактичною людиною. Його обманювали видавці, спритні пройдисвіти втягували в сумнівні операції. І тільки почуття гумору рятувало його від відчаю.

Улюбленим робочим часом Бальзака була ніч. Письменник щодень запалював обов'язково шість свічок і сидів за письмовим столом до ранку. Він міг працювати по 18 годин поспіль. Значить, писав не тільки вночі. Насправді геній пера вмів обманювати час. Він щільно зачиняв віконниці, затуляв штори й переводив стрілки годинника, перетворюючи день на ніч. Бальзак був справжнім кавоманом – за день випивав близько 50 чашок.

Марк Твен (1835 – 1910) був редактором журналу, йому доводилося читати і викидати безліч рукописів нездарних початкуючих авторів. Письменник жартував, що якби займався цією роботою, коли люди карбували письмена на каменях, то з невдалих «рукописів» побудував би собі чудову віллу.

Він був надзвичайно популярним лектором, виступав по всьому світу і збирав повні зали.

Твен винайшов еластичну попрягу для штанів, яку вважав альтернативою підтяжкам, і навіть отримав патент на свій винахід, який, втім, так і не став популярним. Натомість здобув поширення ще один винахід письменника – самоклеювальний альбом.

Джек Лондон (1876 – 1916) мав бурхливу біографію. Побув золотошукачем на Алясці, всю Америку перетинав на даху вагона, вирушив на російсько-японську війну, на острови Тихого океану, в страшні нетрі Лондона для матеріалу до своїх романів.

Працездатність Джека Лондона була неймовірною: 15-17 годин літературної праці кожен день! Тому і написано ним за не таку вже довгу письменницьку кар'єру близько 40 книг.

Лондон був найбільш високооплачуваним письменником Америки. Вже до 30-ти років був дуже заможною людиною, його гонорар доходив до 50 тисяч доларів за книгу – на ті часи це була фантастична сума.

Бернард Шоу (1856 – 1950) якось одержав запрошення в гості до скнари-лорда: «Лорд Честмер буде вдома з п'ятою до сьомої години». Шоу повернувся за запрошення власнико́ві з написом: «Бернард Шоу – теж».

Актор-початківець настирливо просив Бернарда Шоу дати йому рекомендацію в театр. Шоу погодився і написав для нього такого листа: «Щиро рекомендую Вам молодого актора. Він грає Гамлета, Шейлока, Цезаря, на флейті і на бильярді. Найкраще він грає на бильярді».

Анатоль Франс (1844 – 1924) часом бував дуже неуважним, заглибленим у свої думки. Якось до Франса прийшов його приятель і прочитав на дверях записку: «Буду об одинадцятій годині. Анатоль». Приятель пішов. Невдовзі сходами піднімався сам господар, Анатоль Франс. Письменник про щось напружено думав. Зупинився біля дверей, прочитав записку і пішов назад.

Кен Кізі (1935 – 2001). Американський письменник закінчив факультет журналістики університету штату Орегон, а пізніше отримав Національну стипендію Вудро Вільсона і відправився вивчати письменницьку майстерність в Стенфордський університет.

Але грошей катастрофічно не вистачало, тому Кізі влаштувався нічним черговим у психіатричне відділення госпіталю для ветеранів, де отримав і додатковий зарібок, і матеріал для його знаменитої книги «Пролітаючи над гніздом зозулі».